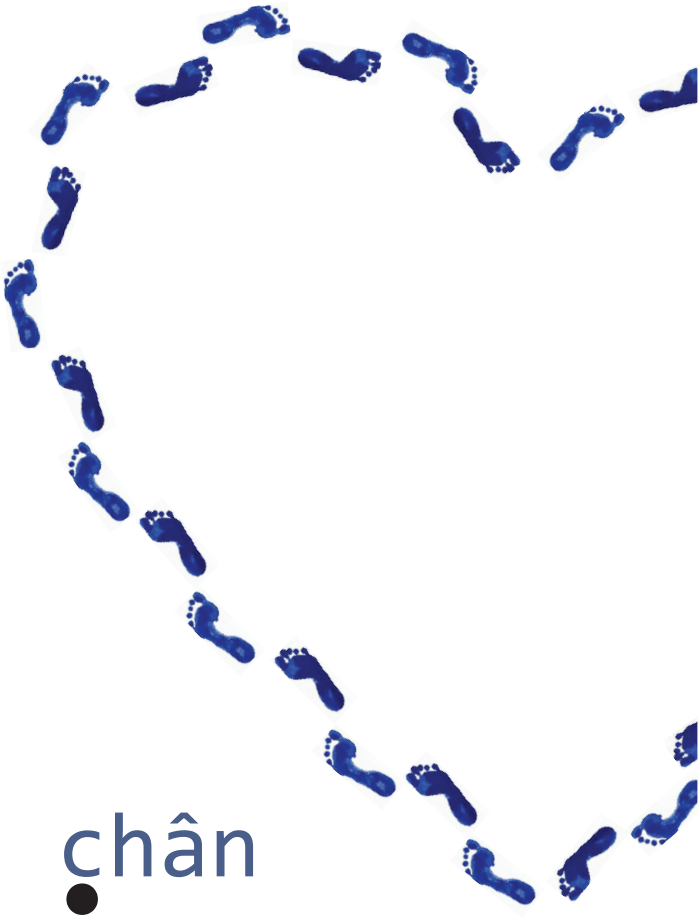

bước chân gọi

trái tim người mẹ

NGUYỄN QUANG THẠCH

NHÀ XUẤT BẢN PHỤ NỮ VIỆT NAM

Nguyễn Quang Thạch sinh 1975 tại Sơn Lễ, Hương Sơn, Hà Tĩnh, tốt nghiệp ngành tiếng Anh tại Đại học Vinh. Anh Thạch dành 27 năm đeo đuổi hành trình đưa sách về nông thôn bằng nghiên cứu, thiết kế, ứng dụng các loại tủ sách cũng như vận động xã hội và chính sách.

Anh từng đi bộ 1.750 km ở Việt Nam và 160 km ở Ấn Độ để vận động đưa sách về nông thôn.

Chương trình Sách hóa Nông thôn Việt Nam (SHNT) do anh khởi xướng và tác động nhiều chiều của nó đã mang lại cơ hội nghe và đọc sách đến nhiều trẻ em nông thôn Việt Nam. SHNT đã và đang được nhân rộng sang Ấn Độ, Philippines.

SHNT nhận giải thưởng Sáng kiến phục vụ cộng đồng của CSIP vào năm 2009, giải thưởng Phổ biến tri thức của UNESCO năm 2016 và Thư viện Quốc hội Mỹ năm 2017.

Sách đã xuất bản: *Những bước chân hy vọng*, NXB Phụ nữ Việt Nam, 2023.

Email:
sachchonongdan@gmail.com.
Facebook:
https://www.facebook.com/nqthach
Nguyễn Quang Thạch
(Sách nông thôn)

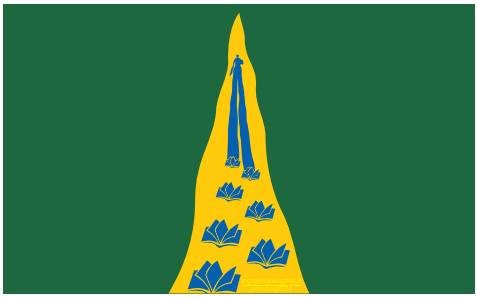

“Ở những miền quê yên bình của Việt Nam hay Ấn Độ, nông thôn luôn là nơi gìn giữ những thói quen văn hóa, bầu sữa mẹ tinh thần của bao thế hệ. Nhưng để quê hương không chỉ là chốn lưu giữ truyền thống mà còn là nơi nuôi dưỡng những thay đổi tích cực, tri thức chính là chìa khóa. Người đi ra từ làng với sự hiểu biết sẽ dễ dàng hòa nhập với người đô thị cũng như hội nhập toàn cầu.

Bước chân gọi trái tim người mẹ không chỉ là những lời thiết tha dành cho những ai đang và sẽ làm mẹ ở nông thôn và đô thị, mà còn dành cho người bố, người ông người bà, người trông nom con trẻ bởi sự khơi gợi tình yêu kiến thức, nuôi dưỡng điều thiện lành, cũng như giúp con trẻ hình thành các nhóm tư duy tích cực và năng lực thực hành thể hiện trong sách.

Và chúng ta hành động đưa sách về nông thôn sẽ giúp cộng đồng ở đó hiểu hơn về thế giới, về chính mình, để sống đẹp hơn, văn minh hơn. Khi những trang sách đến gần hơn với làng quê, cuộc sống nơi ấy cũng dần thay đổi, trở nên tươi sáng, lành mạnh hơn, bởi tri thức tựa như vòng tay âu yếm của người mẹ, luôn có cách âm thầm nhưng sâu sắc để chạm đến trái tim mỗi con người.”

Mẹ của dịch giả nhỏ tuổi Lily, Hà Nội.

Nguyễn Quang Thạch

"*Bước chân gọi trái tim người mẹ* là dấu ấn của hàng triệu bước chân không mệt mỏi mà anh Thạch đã đi qua. Chỉ trong hơn 200 trang sách, tác giả đã khéo léo đan cài hơn 150 dữ liệu về con người, vùng đất, văn hóa và liên văn hóa - một con số vượt xa khả năng của những hệ thống AI tiên tiến nhất mà tôi đã sử dụng để kiểm chứng. Nếu AI được giao nhiệm vụ viết nên một tác phẩm tương tự, dù được trang bị những công nghệ tối tân nhất, cũng khó có thể thu thập quá 50 dữ liệu. Điều này đủ để thấy rằng, lời kêu gọi trong cuốn sách không chỉ là những con số khô khan, mà là một bản giao hưởng đầy nhân văn, được dệt nên từ sự tận tâm, lòng trăn trở và khát vọng cống hiến của con người.

Anh Thạch đã không chỉ viết bằng lý trí, mà còn bằng cả trái tim và tâm hồn, để mỗi trang sách là một sự cộng hưởng, một nhịp đập chân thành chạm đến trái tim độc giả. Cuốn sách là minh chứng sống động rằng, đọc sách vẫn là con đường tốt nhất để nuôi dưỡng giá trị nhân văn, để giữ vững bản sắc con người trong một thời đại mà AI và máy móc đang dần lấn át mọi ngõ ngách của cuộc sống.

Tôi tin rằng, bất kỳ ai khi cầm trên tay cuốn sách này đều sẽ cảm nhận được những rung động vượt xa khỏi khuôn khổ những trang giấy, và rồi sẽ cùng anh Thạch tiếp bước trên hành trình lan tỏa tinh thần yêu sách, yêu tri thức, yêu con người..."

Ông ***Nguyễn Thế Trung***
Chuyên gia Công nghệ thông tin, Chủ tịch Tập đoàn DTT.

ISBN 978-604-4995-58-8
9 786044 995588
Giá: 140.000đ
Bước chân gọi trái tim người mẹ

bước chân

gọi

trái tim người mẹ

Nguyễn Quang Thạch

bước chân gọi trái tim người mẹ

(In lần thứ hai)

Nhà xuất bản Phụ nữ Việt Nam

Mục lục

Tâm tình tác giả.....9

Ngày 01 tháng 10 năm 2024.....13

Bước chân gọi trái tim người mẹ.....15

Bước chân ở Ấn Độ nhớ về bước chân ở Việt Nam.....21

Buổi sáng ngày 02 tháng 10 năm 2024.....25

Đất nước nhiều người đọc sách sẽ ít cảnh sát?.....27

Buổi chiều ngày 02 tháng 10 năm 2024.....33

Hai đứa trẻ trên dải phân cách.....35

Tâm sự với những cặp vợ chồng lao động xa con nhỏ.....39

Ngày 03 tháng 10 năm 2024.....45

Nghĩ về trách nhiệm và lương tâm nhà báo đối với xã hội.....47

Con đường dẫn đến trí tuệ.....52

Nghĩ về những con quạ.....59

Đêm ngày 03 tháng 10 năm 2024.....63

Lời gửi người ở lại.....66

Ngày 04 tháng 10 năm 2024.....73

Cuộc cách mạng đọc sách ở Ấn Độ.....75

Nơi thờ tự được gìn giữ.....80
Bước chân gọi trái tim những người xa quê.....91
Nghĩ về những quả cam và con trẻ.....95
Ngày 05 tháng 10 năm 2024.....99
Hoa dại bên đường.....101
Cái roi tre và *Góc sân và khoảng trời* trên đường Ấn Độ.....104
Đi tìm chế độ đẳng cấp ở những nơi tôi đến.....108
Ngày 06 tháng 10 năm 2024.....115
Bầu cử cấp xã ở Ấn Độ.....117
Gia đình ông Shri. Rameshji Vyas.....120
Ngày 07 tháng 10 năm 2024.....129
Lời thú tội và xin lỗi loài khỉ.....134
Ngày 08 tháng 10 năm 2024.....137
Ứng xử với một số động vật của người Ấn Độ.....140
Ngày 09 tháng 10 năm 2024.....145
Bò được xin lỗi.....147
Tượng voi trắng Ấn Độ.....150
Mùi đói nghèo và bệnh tật từ người đàn ông Ấn Độ.....155
Ngày 10 tháng 10 năm 2024.....159
Những chiếc lá của bà nội và *Chiếc lá cuối cùng*.....161
Ngày 11 tháng 10 năm 2024.....167
Chó ăn chay trường ở thành phố Pune.....169
Ngày 12 tháng 10 năm 2024.....175

Sự thay đổi lớn đến từ hành động nhỏ và cụ thể.....177

Ngày 13 tháng 10 năm 2024.....183

Xú khí 185

Ngày 14 tháng 10 năm 2024.....191

Người nghèo ở Ấn Độ 193

Ngày 15 tháng 10 năm 2024.....199

Những chú ếch mang tin lành.....201

Những chú rùa ở giếng bên đường 205

Những con mèo ở cảng Mumbai 209

Ngày 16 tháng 10 năm 2024.....213

Rơm ở Ấn Độ và rơm ở Việt Nam 215

Ngày 17 tháng 10 năm 2024.....219

Gắng thêm tý nữa.....221

Tạo những con đường quen thuộc mới 224

Xuất khẩu Công thức Thư viện Lớp học giá thấp, triết lý bước chân và một đô la thay đổi thế giới sang Ấn Độ.....227

Tầm tình của những thành viên Chương trình Sách hóa nông thôn 235

Những bước chân cõng sách tại Ấn Độ! Vì sao?.....237

Đọc sách – Hành trình tự học gian nan nhưng đáng giá 242

Lời cảm ơn.....253

Anh Thạch tặng sách học sinh trên đường đi bộ từ Pune đến Mumbai.

Tâm tình tác giả

Cuốn sách này được viết bởi nguồn năng lượng từ 249.458 bước chân của tôi ở Ấn Độ và từ trái tim khát khao mang điều tốt đẹp đến nhiều con trẻ ở Việt Nam, các nước chậm và đang phát triển. Bước chân ở Ấn Độ là tiếp nối nhiều triệu bước chân của tôi ở Việt Nam từ năm 1998 đến hành trình đi bộ từ Hà Nội vào Sài Gòn năm 2015.

Những bài viết trong sách được hình thành từ những điều tôi thấy trên đất Ấn Độ và hoàn thành cơ bản trong quá trình ***vừa đi bộ vừa suy nghĩ*** trên chặng đường hơn 160km từ Pune đến Mumbai theo cách thấy ***một*** trên đường liên kết đến ***nhiều*** qua trí nhớ liên tưởng (associated memory) và nối kết thông tin theo chiều dọc và chiều ngang của không gian và thời gian.

Tôi sử dụng ngôn từ đơn giản và phần nhiều thuần tiếng Việt nhằm giúp học sinh thấy rằng viết ra những gì mình thấy, mình nghĩ, mình nhớ, mình làm là việc không

có gì khó nhưng cần tích lũy từ vựng từ việc chuyện trò với cha mẹ, anh chị em và những mối quan hệ lành mạnh khác và đặc biệt từ việc đọc nhiều nhóm sách khác nhau.

Giúp con trẻ hình thành năng lực quan sát, nuôi dưỡng trí tuệ cảm xúc, năng lực liên tưởng, năng lực suy luận, năng lực tổng hợp, nuôi dưỡng trí nhớ liên tưởng, năng lực trình bày và các năng lực khác cần tình yêu thương đúng cách và bền bỉ thực hành của người lớn luôn bên các con. Cha mẹ, nhà trường và xã hội cùng nhau giúp con trẻ có vốn tri thức, vốn cảm xúc, vốn yêu thương vạn vật, vốn đạo đức, vốn bền bỉ, vốn liêm chính, vốn trung thực, vốn dũng cảm… là cách người lớn chúng ta tạo nên những công dân bác ái và trách nhiệm với quốc gia và nhân loại.

Những phụ nữ chuẩn bị sinh con và đang nuôi dạy con từ 0 đến 9 tuổi nên đọc cuốn sách này và đón nó về nhà như một người bạn của các thiên thần trong vòng tay các bạn. Với sự nhạy cảm và tình yêu thương dành cho con của người mẹ, các bạn có thể thuyết phục người trông trẻ, ông bà tạo ngân hàng ngôn từ giúp con thông qua những lời ru hiền lành, những bài thơ chất lượng, những trang sách giàu chân, thiện, mỹ.

Học sinh từ 10 đến 18 tuổi nên đọc cuốn sách này bởi các em sẽ hiểu rằng những sự thay đổi của mỗi cá nhân và xã hội rộng lớn đều từ HÀNH ĐỘNG và BƯỚC CHÂN

là phương tiện đầu tiên giúp chúng ta hiện thực hóa mục tiêu của mình.

Bạn đọc từ tuổi 19 trở lên là những công dân trong thời đại số, hội nhập toàn cầu… hẳn sẽ thấy những trăn trở của tôi, những gì chúng tôi đã và đang làm. Tôi hy vọng rằng sau khi đọc xong cuốn sách mỏng này, các bạn sẽ là những tác nhân thúc đẩy sự tiến bộ xã hội từ những hành động nhỏ nhất.

Bầu sữa mẹ, nếu được tổng hợp từ những thức ăn tốt, sẽ cung cấp nhiều dinh dưỡng giúp con có cơ thể khỏe mạnh.

Sữa tri thức và tâm hồn, nếu được tổng hợp từ những phương pháp tốt, sách tốt và tình thương khởi lên trong tim người mẹ, người bố từng khoảnh khắc bên con, là cách nuôi trí, dưỡng tâm để con có cuộc đời hạnh phúc, nghề nghiệp bền vững. "Nuôi trí sinh nhân tài. Nuôi tâm sinh thiên tài" hẳn là đúc rút xác đáng của ông Lý Đông A ở thế kỷ trước.

Nguyễn Quang Thạch

Hà Tĩnh ngày 07 tháng 01 năm 2025.

NGÀY

1

THÁNG 10

NĂM

2024

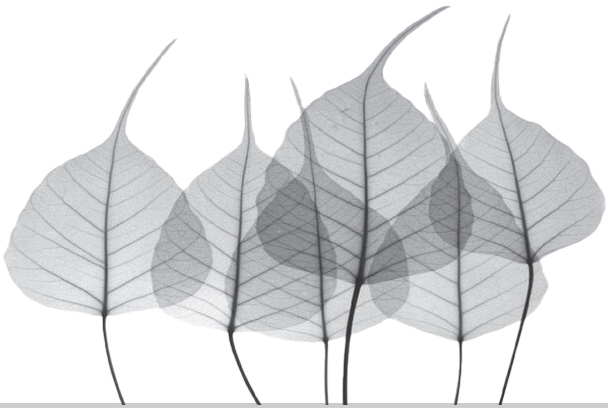

Bước chân gọi trái tim người mẹ

11 giờ trưa ngày 01 tháng 10 năm 2024 là thời khắc xúc động của tôi trên đất Ấn Độ bởi công sức 5 năm trời vận động trong nước và ở Ấn Độ được thể hiện trong bài phát biểu tại Viện Quản trị và Kinh doanh Arham. Vẻn vẹn trong 776 từ tiếng Anh nhưng công thức, chiến lược và tầm nhìn tạo nên một cách mạng đọc sách ở đất nước có hơn 1,5 tỷ người được các đối tác Ấn Độ ủng hộ và họ sẽ là những người đóng vai trò chính giúp hơn 200 triệu trẻ em nông thôn Ấn Độ được nghe và đọc sách.

Gần 12 giờ trưa, hơn 100 học sinh, sinh viên, thầy cô giáo, giảng viên tiễn tôi lên đường bằng những bước chân, biểu ngữ và cờ của Sách về nông thôn Ấn Độ với logo đôi chân cõng sách và mũi một bàn chân ra khỏi trái đất. Khi ấy, những ý tưởng tạo logo cho Sách hóa nông thôn Việt Nam từ những năm 2012, 2013, 2014, 2015 hiện về rất nhanh. Những tranh luận với bạn bè về ý nghĩa của những logo rõ mồn một bên tai tôi. Như vậy là, lá cờ bước chân

cõng sách sang Pháp, Ba Lan, Đức, Mỹ, Hàn Quốc, Ấn Độ, Philippines và nay đi cùng tôi trên hành trình hơn 160km từ Pune đến Mumbai, trong niềm vui hiện tại, đã gợi nhớ một tiến trình lao động trí óc tạo những logo chưa ưng ý đến logo trở thành biểu tượng đưa sách về nông thôn không những ở Việt Nam mà ra những quốc gia khác. Trí não chúng ta thật tuyệt vời làm sao!

Đoàn người đưa chân tôi đi được khoảng 700m, tôi đề nghị với Tiến sĩ Atish rằng mọi người nên dừng ở đây để học sinh về nhà sớm và giao thông trên đường được đảm bảo. Và tôi lên đường một mình với lá cờ *Books for Rural India/ Sách về nông thôn Ấn Độ* trong tay. Trên lá cờ còn có dòng chữ *Thư viện Lớp học Gyan-key* và số điện thoại của ứng dụng gọi điện miễn phí Whatsapp. Ra khỏi hàng cây tỏa bóng mát bên đường nhỏ, tôi cắt qua đường lớn và rẽ phải tiến về thành phố Mumbai. Ở Ấn Độ, chiều thuận của đường nằm bên tay trái, tôi bước trên vỉa hè và dần cảm nhận được cái nóng là là mặt bê tông, bụi đường và mùi hôi tranh nhau xông vào mũi chứ không nể nang hay biết tránh người đang đi bộ vì học sinh Ấn Độ. Tôi biết chặng đường đi bộ sẽ khó khăn nhưng cũng sẽ có nhiều niềm vui đợi mình ở phía trước.

Và tôi nhớ lại những gì tôi vừa chia sẻ với thầy cô giáo, học sinh, sinh viên, giảng viên trong hơn một giờ trước. Công thức Thư viện Lớp học 32 USD, 42 USD và 52

USD là những con số của hy vọng, của sự khả thi. Công thức ấy có thể nhân rộng bởi hàng trăm triệu cha mẹ học sinh, thầy cô giáo, cựu học sinh nếu trái tim họ được gọi. Giáo dục con trẻ nằm trong tim người mẹ.

Và tôi nhớ lại lời chia sẻ rằng "Cuộc cách mạng đọc sách chúng tôi mong đợi là nông dân và công nhân đọc sách cùng con hằng ngày, tất cả giáo viên mầm non nông thôn giúp học sinh nghe sách và chơi cùng sách, tất cả học sinh nông thôn được đọc sách ở lớp và ở nhà, và đọc sách là cấu phần quan trọng trong học tập của học sinh cũng như học tập suốt đời của mọi công dân".

Một cuộc cách mạng vô vàn khó khăn ở phía trước và lời bài hát tiếng Anh *Một đô la thay đổi thế giới* (*One dollar changes the world*) do tôi viết lời ùa về trong tâm trí.

MỘT ĐÔ LA THAY ĐỔI THẾ GIỚI

Mẹ yêu ơi, một đô la mẹ trao con
Con đã thấy chim muông trồng cây
Và bao truyện thánh hiền trên trần gian này con được đọc
*Con đã thấy Ngài Mahatma Gandhi bộ hành về phía biển**
Mẹ yêu ơi, một đô la mẹ trao con
Con đã thấy bạn gió trồng cây
Con được gặp nhà bác học Marie Curie tài ba

* Nói về Mahatma Gandhi đi bộ 387 km đòi muối vào năm 1930.

Con yêu những chuyện về mẹ Teresa
Mẹ yêu ơi, một đô la mẹ trao con
Một đô ấy, giúp lớp con có thư viện
Bạn bè và con đây đọc sách mỗi ngày
Cô giáo thì nói "ấy là kinh tế sẻ chia"
Mẹ yêu ơi, một đô la mẹ trao con
Hồn con đắm say những vần thơ của Tagore
Thế giới mới đến với con thật hay
Thầy giáo con nói "nước ta rồi sẽ đổi thay"
Mẹ yêu ơi, một đô la mẹ trao con
Trái tim bao người mẹ sẽ động lay
Và mọi lớp học trên thế gian này
Sẽ chứa bao truyện và những sách hay
Một đô la thay đổi thế giới chúng ta trong lặng thầm
Chỉ một đồng xu, chúng ta gieo những ước mơ
Và mọi trái tim tỏa sáng trên đời này.
Một đô la vượt xa chính mình mẹ nhỉ.
Mẹ yêu ơi, một đô la mẹ trao con diệu kỳ thế đó.

Đi được vài trăm mét, tôi bật livestream chia sẻ những bước chân của ngày đầu tiên với bạn bè trên Facebook. Nhiều người vào xem hành trình và bình luận ủng hộ, tôi thấy hơi tiếc về chặng đường hơn 1.700km từ Hà Nội vào Sài Gòn năm 2015, vì không quay lại những bước chân đầu tiên từ nhà học giả Nguyễn Văn Vĩnh và không lập kênh Youtube sẻ chia những câu chuyện trên hành trình nhiều triệu bước chân.

Trên chặng đường 2,8km buổi sáng của ngày đầu tiên, tôi thấy nhiều người mẹ khuôn mặt hốc hác đội hàng hóa trên đầu, một số bà mẹ bế con ăn xin… Và tôi hiểu rằng những người mẹ nghèo ấy không thể nghe lời bài hát tiếng Anh *Một đô la thay đổi thế giới* mà ở đó người con cám ơn mẹ mình vì giúp con được đọc sách. Tôi biết rằng nếu cuộc cách mạng đọc sách chúng tôi kỳ vọng diễn ra trong ngày tôi đi bộ thì hàng chục triệu người mẹ vẫn không thể tham gia ngay vì thay đổi nhận thức những người còn lo tối nay có gì để ăn góp tiền mua sách thì cũng khó như ai đó muốn mắt trái tôi sáng lại.

Nhưng những bước chân gọi trái tim của hàng trăm triệu bà mẹ hiểu biết sẽ giúp hàng trăm triệu đứa trẻ ở trường học được nghe và đọc sách, sẽ là lực kéo trong dài hạn, có thể giúp cháu của những bà mẹ nghèo đói được đến trường trong tương lai, khi GDP của Ấn Độ gấp đôi,

gấp ba hiện nay và giáo dục mầm non đến phổ thông là bắt buộc đối với mọi gia đình.

Bước chân gọi trái tim người mẹ sẽ gọi cả những ông bố và những người khác trong xã hội tham gia tiến trình tạo nên cuộc cách mạng đọc sách ở Ấn Độ và các nước đang phát triển khác. Đó là niềm tin tôi dẫn lái tôi trên mọi nẻo đường.

Bước chân ở Ấn Độ nhớ về bước chân ở Việt Nam

Đến đầu giờ chiều, tôi đi được 3 km, do sốc nắng vì khởi hành giữa trưa, cơn mệt dần xâm chiếm lấy cơ thể, mắt hoa và chân không muốn bước, tôi vào quán nước bên đường nghỉ chân.

Trong tôi lại xuất hiện câu hỏi như hồi đi bộ từ Hà Nội vào Sài Gòn rằng có ai hiểu bước chân tôi không? Có ai giúp con mình đọc sách khi biết tôi đi bộ vì con họ? Thầy cô giáo có thấy trách nhiệm của mình khi để học sinh không đọc sách? Tại sao thiết kế giáo dục không xem việc đọc sách là quan trọng?

Tôi nhớ tuần đầu tiên đi bộ từ Hà Nội đến hết đất Ninh Bình trong giá lạnh của Tết 2015, do cột sống bị gai, tôi đau từ lưng đến bắp chân và bàn chân, đau mà không khóc được, lại càng không kêu ca trên Facebook. Tôi đưa ra cách quên đau là tưởng tượng trẻ em nghe sách và đọc sách khắp mọi nơi và nghĩ lên tục về hình ảnh đó. Càng

nghĩ về hình ảnh lớp lớp con trẻ nghe và đọc sách, thì sự phấn khích trong trí não và lồng ngực càng tăng, sự đau đớn nơi thể xác bị quên dần dần đều. Giấc ngủ đêm giúp tôi quên đi lũy tích đau đớn của ban ngày.

Điện thoại của người chụp ảnh, quay phim và chở sách - anh Jagdish - kéo tôi ra khỏi những câu hỏi và suy nghĩ dồn dập. Chúng tôi tìm được nơi nghỉ ngơi. Việc đầu tiên tôi làm là gửi ảnh và video clip đến Trưởng Ban Giáo dục, báo Tuổi trẻ, anh Bùi Tiến Dũng. 45 phút sau, anh Dũng gửi bài báo vừa lên trang, chúng tôi xong bữa trưa theo giờ Ấn Độ (2-3 giờ chiều) và bắt đầu thảo luận những công việc của hành trình dài. Người chụp ảnh thông báo rằng con trai anh không chở đồ và chụp ảnh hành trình của tôi bằng xe máy như thỏa thuận trước đây, anh ta đi cùng tôi bằng ô tô và chi phí gần gấp đôi mức thỏa thuận trước đó.

Hồi tháng 8, gặp con trai anh đang chụp ảnh trong tiệc sinh nhật của người hoạt động cộng đồng đáng kính, anh Santosh Jagtap ở thị trấn Saswad, tôi đề nghị bạn ấy hỗ trợ chụp ảnh hành trình đi bộ từ Pune đến Mumbai và bạn ấy đưa ra mức phí 2.000 rupee cho một ngày làm việc gồm dựng các video clip. Tôi chấp nhận mức giá ấy và chờ đến ngày cùng nhau lên đường. Ấy thế mà, bạn trẻ không đi mà ông bố thay thế, cả người lẫn phương tiện và giá cả đều thay đổi so với thỏa thuận ban đầu.

Tại sao tôi cần người đi cùng bằng xe máy?

Nhớ lại năm 2015, một người họ hàng bên mẹ tôi mà tôi gọi bằng cậu hứa hỗ trợ tôi trong hành trình đi bộ từ Hà Nội vào Sài Gòn bằng xe máy, nhưng cuối cùng chị gái của cậu bị tai nạn, tôi lên đường một mình. Có người đi cùng bằng xe máy, sau hành trình buổi sáng và buổi chiều, tôi vào các ngôi làng ven đường phỏng vấn con trẻ và các gia đình để có thêm thông tin về việc đọc sách, sở hữu sách của con trẻ ở nhà, cơ hội tiếp cận sách ở nhà trường cũng như những vấn đề cản trở con trẻ đến với sách, hơn nữa việc có xe máy giúp chúng tôi dễ dàng tìm chỗ ngủ ở những ngôi làng. Thế nhưng, cả năm 2015 và 2024, tôi đều không có cơ hội ấy.

Anh Jagdish phân trần rằng chi phí thuê xe và lái xe ở Pune là 5.000 rupee trong một ngày, việc anh lấy của tôi 3.500 rupee vì tôi đến đây giúp trẻ em Ấn Độ. Anh ấy cho rằng máy ảnh quý giá nên đi xe máy không tiện và tôi cần đi ô tô của anh ấy. Anh ấy quay lại nhà lấy quần áo và sẽ đi cùng nếu tôi chấp thuận.

Tôi không ra quyết định ngay mà lấy lại những đồ gửi trên xe anh gồm hai lá cờ, nồi điện đa năng và một số bài phát biểu in lúc sáng bỏ vào túi xách, tiếp tục lên đường.

Tôi liên lạc với ông Lokhade chia sẻ về việc anh Jagdish đề nghị chi phí chụp ảnh, quay phim là 2.000 rupee, phí

nhiên liệu hết 1.000 rupee và 500 rupee cho tiền ăn hằng ngày. Ông Lokhande nói rằng Tiến sĩ Atish sẽ giải quyết được việc này.

Tôi đi thêm khoảng 5km nữa thì dừng lại. Hai nhân viên của Thư viện Lớp học Gyan-key đến chở tôi về văn phòng. Ông Lokhande đến gặp tôi và liên lạc với Tiến sĩ Atish, cả hai trao đổi bằng tiếng Marathi và ông chuyển máy để tôi trao đổi với Tiến sĩ Atish. Tiến sĩ Atish nói rằng họ cần tôi an toàn trên hành trình nên việc anh Jagdish đi cùng với giá đó là chấp nhận được và họ có thể chia sẻ kinh phí với tôi. Cuối cùng tôi chấp thuận giá cả và sáng ngày mai sẽ lên đường với anh Jagdish.

Ngày đầu tiên, tôi đi được khoảng 8,5km.

Buổi sáng

NGÀY

2

THÁNG 10

NĂM

2024

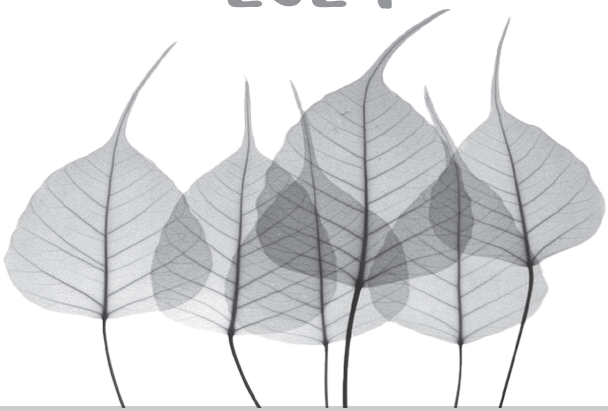

Cụ Hồ Thị Em, 103 tuổi, xã Sơn Phú, Hương Sơn, Hà Tĩnh ủng hộ Sách về nông thôn Ấn Độ.

Đất nước nhiều người đọc sách sẽ ít cảnh sát?

Hẹn anh Jagdish 7 giờ sáng nhưng mãi hơn 8 giờ anh mới đến. Anh ấy không hiểu rằng với người bộ hành thì đi buổi sáng sớm sẽ bớt mệt và giảm được quãng đường buổi chiều. Điều quan trọng hơn nữa là tôi có những khoảng nghỉ ngơi tập trung suy nghĩ về những bài viết trong quá trình đi bộ.

Tôi ngồi xe anh Jagdish, chúng tôi được bạn Nitin đi xe máy dẫn đường đến vị trí tôi dừng hành trình chiều qua. Tôi chụp ảnh và livestream chia sẻ điểm khởi hành với bạn bè trên Facebook, mọi thứ diễn ra suôn sẻ.

Thấy một cảnh sát đi qua, tôi bắt đầu nghĩ đến việc vận động lực lượng cảnh sát Ấn Độ đưa sách về nông thôn.

Năm 2011, một thượng tá công an thuộc A83 - Bộ Công an về thăm các Tủ sách Dòng họ và Tủ sách Phụ huynh ở xã An Dục, Quỳnh Phụ, Thái Bình, sau đó đã

gửi tặng trường An Dục 9 cuốn từ điển và 9 cuốn ngữ pháp tiếng Anh giúp 9 Tủ sách Phụ huynh.

Sang Ấn Độ bốn lần, đi dọc quốc lộ, đường liên huyện, liên xã, tôi không thấy trạm cảnh sát nào. Ở nội thành thành phố Pune, tôi gặp một số cảnh sát phân luồng giao thông.

Điều rất lạ là rất hiếm người Ấn Độ đội mũ bảo hiểm và cảnh sát giao thông không can dự vào việc ấy. Tôi thoáng nghĩ rằng nếu các công ty sản xuất mũ bảo hiểm muốn tăng lượng cầu thị trường hơn 1 tỷ cái mũ thì họ có thể vận động ngành bảo an ra nghị định hoặc điều luật buộc toàn dân đội mũ. Hoặc các tập đoàn mũ bảo hiểm nước ngoài sử dụng các chiến lược truyền thông vận động mềm để bán mũ.

Đi qua siêu thị nơi tôi bị bảo vệ cấm cầm cờ Sách về nông thôn Ấn Độ quay phim tuần trước, tôi thấy một nghĩa trang có nhiều thập tự giá. Dù đã tìm hiểu về Công giáo, Công giáo chính thống, Tin Lành nhưng tôi không thể kết luận những ngôi mộ ấy thuộc dòng nào. Những ngôi mộ mang thập giá khá sơ sài, phần nhiều chỉ có vài hàng gạch bao quanh. Hình ảnh Chúa Jesus chảy máu và Đức Mẹ hiện lên trong tâm trí tôi. Và tôi lại nghĩ về mồ to mả lớn khắp nơi ở Việt Nam.

Đến ngã tư, tôi thấy hai cảnh sát đứng bên kia đường, thì ra họ đang chờ tôi vì anh Jagdish đi trước và đã kịp giới

thiệu hành trình đi bộ vận động Sách về nông thôn Ấn Độ. Chúng tôi chào nhau bằng tiếng Marathi và chuyện trò bằng tiếng Anh. Chúng tôi chụp ảnh cùng nhau, tôi đề nghị họ gửi ảnh vào nhóm cảnh sát trên Whatsapp, ai cũng gật đầu.

Sau khi chuyện trò với cảnh sát, tôi nhìn vào ứng dụng đo quãng đường, tôi đi được 3km. Số 3 làm tôi nghĩ đến mục tiêu 300.000 tủ sách lớp học chưa thành công ở Việt Nam và tôi hy vọng 3.000km tôi đi bộ ở Ấn Độ sẽ tác động đến nhiều triệu ông bố, bà mẹ, thầy cô giáo và cựu học sinh nông thôn Việt Nam đưa sách đến tay con trẻ.

Anh Jagdish nhận điện thoại từ ai đó và đề nghị tôi chưa đi tiếp. Tôi tiếp tục suy nghĩ về lực lượng bảo an Ấn Độ và lan man sang các quốc gia khác như Phần Lan, Thụy Điển, Mỹ, Venezuela… Cuối cùng một người đã đến, hóa ra là cô trưởng nhóm của Thư viện Lớp học Gyan-key nơi tôi hợp tác thúc đẩy đưa Sách về nông thôn Ấn Độ, với một bó hoa cầm tay, và chúng tôi chụp ảnh với những cảnh sát lúc nãy. Tôi hiểu rằng đối tác Gyan-key nhờ cảnh sát ở trạm này chia sẻ hình ảnh tôi đi bộ đến các đồng nghiệp ở huyện Pune nơi có 9,2 triệu dân.

Chào từ biệt nam nữ cảnh sát, tôi tiếp tục hành trình buổi sáng. Đi thêm hơn 1,5km nữa, tôi dừng hành trình buổi sáng với 4,5km và tìm chỗ lót dạ.

Bữa sáng xong, anh Jagdish đưa tôi đến một trường học với mục đích tặng sách cho học sinh và giới thiệu hành trình đi bộ.

Đến trường, chúng tôi trò chuyện với bảo vệ và một thầy giáo chào hỏi chúng tôi, rất tiếc là học sinh nghỉ lễ, chúng tôi tặng thầy giáo hai cuốn sách và chào tạm biệt.

Chúng tôi trở lại văn phòng Gyan-key, tôi có một giấc ngủ sâu và cơn mệt kéo dài hơn một ngày biến mất, tôi hân hoan chào đón những ki lô mét tiếp theo.

4 giờ chiều, chúng tôi rời văn phòng, bạn Pinkey đưa một xấp thông cáo báo chí để chúng tôi trao cho những người gặp trên đường đi.

Đến điểm dừng lúc sáng, trời mưa tầm tã, tôi ngồi trên xe đợi ngớt mưa và tiếp tục nghĩ về lực lượng cảnh sát, giáo dục, tội phạm, nhà tù, đọc sách và tù nhân.

Các nước phát triển như Thụy Điển, Phần Lan, Hà Lan, Đan Mạch có tỷ lệ tội phạm thấp, một số nhà tù đóng cửa vì không còn phạm nhân.

Một vị mặc áo cà sa đi qua, tôi nhớ đến tên cuốn sách *Đức Phật trong tù* của tác giả Cường Lữ và những phương pháp giúp tù nhân trải qua những ngày tháng tồi tệ và có tâm bình an hơn. Người ta nói rằng xây thêm một trường học, bớt được một nhà tù. Khái quát đó đúng nhưng chưa đủ.

Mưa ngớt, tôi lên đường dọc theo vũng nước đọng dài cả trăm mét. Những giọt mưa thay nhau chạm vào má

tôi, cảm giác lành lạnh hòa với hơi nóng cơ thể làm bước chân thêm thi vị trên con đường loang loáng nước như tấm gương lồi lõm dài nhiều cây số giữa phố phường san sát nhà cửa và các phương tiện hối hả chạy dọc rẽ ngang.

Ý nghĩ về trường học và nhà tù tiếp tục làm tôi suy nghĩ. Ấn Độ có hệ thống trường học rộng khắp, giáo dục công miễn phí, nhưng tội phạm hiếp dâm lên báo không ít, người nghèo có mặt ở phố cùng quê với những căn nhà tạm không qua nổi gió cấp 3, cấp 4.

Việt Nam có mạng lưới trường học rộng khắp nhưng tội phạm hình sự tràn ngập trên các báo, trẻ em nghiện game, thông tin về tiêu cực trong xã hội dày đặc trên Facebook. Nhìn những nam nữ mặc áo tù trên mặt báo, ai có lòng với xã hội đều trăn trở tìm hiểu nguyên nhân.

Nền chính trị dân chủ đa đảng của Ấn Độ là niềm mong ước của nhiều công dân ở những nước độc đảng quản trị quốc gia. Nhưng nhiều người đặt câu hỏi rằng tại sao nền dân chủ đông dân nhất hành tinh lại là nơi của những khu nhà ổ chuột triệu dân, các thành phố lớn thì ô nhiễm nhất thế giới và nạn hiếp dâm xảy ra khiến nhiều phụ nữ Việt Nam sợ đến Ấn Độ.

Trên xe buýt, xe khách, tàu hỏa, bến chờ xe buýt ở Pune, Mumbai, tôi chưa gặp ai đọc sách. Đây là sự giống nhau giữa Việt Nam và Ấn Độ.

Trong cuốn *Vị thế quốc gia*, người ta chỉ ra rằng nền giáo dục tốt thì tỷ lệ tội phạm thấp, an sinh xã hội tốt… Ngược lại, nền giáo dục yếu kém là nguyên nhân của mọi sự lạc hậu, nhiều tội phạm và các chỉ số phát triển nghèo nàn.

Theo tôi, chúng ta cần khái quát sâu hơn rằng thêm trường học trong hệ thống giáo dục chất lượng, nhà tù sẽ ít đi trong xã hội đó. Nền giáo dục tốt sẽ tạo nên lực lượng lao động chất lượng cao, tạo nền kinh tế sản xuất có nhiều sản phẩm xuất khẩu, tạo nên công dân có trách nhiệm với đất nước và nhân loại. Hiển nhiên rằng, hệ thống giáo dục đó nuôi dưỡng và tạo lập nền tảng học tập suốt đời ở mọi công dân.

So sánh các nước phát triển như Nhật Bản, các nước Bắc Âu, Tây Âu… với Ấn Độ, chúng ta dễ dàng thấy rằng nền giáo dục tạo thói quen đọc sách thường xuyên ở mỗi công dân đều giúp đất nước phát triển bền vững.

Tôi suy nghĩ về tỷ lệ tội phạm, tỷ lệ cảnh sát ở các nước phát triển và Ấn Độ.

Nền giáo dục tốt, pháp luật được tuân thủ, GDP trả cho lực lượng bảo an thấp, thì nguồn lực quốc gia được đầu tư cho nghiên cứu và phát triển, các sản phẩm vượt trội và cạnh tranh cao tiếp tục làm tăng GDP và sự thịnh vượng quốc gia.

Buổi chiều

NGÀY

2

THÁNG 10

NĂM 2024

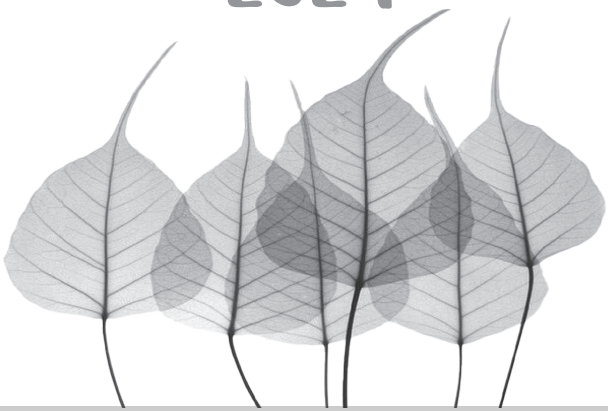

Hai đứa trẻ trên dải phân cách

Rẽ vào đường đi Mumbai theo chỉ dẫn của người chở sách, thấy hai đứa trẻ đứng trên dải phân cách xin tiền người đi xe máy và ô tô dừng đèn đỏ, hình ảnh vô số trẻ em nghèo Ấn Độ trên các kênh Youtube tôi xem, những em vất vưởng trên phố Pune và những em sống cùng cha mẹ trong những lều tạm tôi gặp từ năm 2019 đến nay, như dải lụa đen dài vạn dặm quấn lấy tôi. Dải lụa ở xứ Ấn Độ gợi hình ảnh dải lụa đen quấn lấy làng quê Việt Nam sau khi tôi nghe một băng đàn bầu trong một tháng liên tục hồi học cấp ba.

Ấn Độ có khoảng 16 triệu trẻ em không đến trường dù trường công ở đây miễn phí hoàn toàn.

Tháng 2 vừa qua, khi trao sách cho trường THCS ở Saswad, thấy hai em nhỏ lem luốc đi qua trường, tôi hỏi thầy giáo tại sao hai em ấy không đi học. Thầy cho biết là cha mẹ các em thường di cư lao động theo mùa và các em phải đi cùng.

Gopal, một sinh viên của Học viện Quản trị và Kinh doanh Arham cho tôi biết rằng ở quê cậu ấy, vào năm 2023, một số con nhà nông dân nghèo không đến trường vì phải tìm kiếm sinh kế sớm.

Đi thêm 500m, tôi dừng nghỉ bên đường, nghĩ về tương lai trẻ em thất học ở Ấn Độ, tôi nhớ đến Thuần (tên được thay đổi), một trẻ lang thang ở thị trấn Quỳ Châu, Nghệ An năm 2007.

Năm 2007, tôi làm đơn nghỉ việc đi chữa bệnh và không nhận lương, tôi thử sức phỏng vấn làm việc ngắn hạn cho dự án phát triển nông thôn đa lĩnh vực ở Quỳ Châu, Nghệ An. Việc lên Quỳ Châu của tôi thêm mục đích rất quan trọng là khảo sát áp dụng mô hình Tủ sách Dòng họ.

Làm việc ở Quỳ Châu, tôi gặp Thuần. Em thường lang thang ăn xin và bị cho là kẻ cắp ở chợ. Thuần không biết tuổi mình, những người ở thị trấn cho biết Thuần khoảng 13 tuổi. Thuần mồ côi mẹ, cha nghiện rượu, từng đánh Thuần bị thương ở đầu.

Thi thoảng tôi mời Thuần bữa sáng, trưa và tối. Thuần ngủ ở chợ thị trấn, chỉ có một bộ quần áo cộc màu xanh. Tôi mua tặng cháu hai bộ quần áo, đưa cháu ra sông tắm, giặt và thay đồ mới. Tôi nhớ mãi cảm giác cháu ôm riết chân tôi khi được tắm, được gội đầu ở sông.

Tôi lên kế hoạch dạy chữ cho Thuần nhưng cháu không có ý niệm về mặt thời gian. Tôi hẹn cháu cuối giờ chiều ở trước tòa nhà của Ủy ban nhân dân huyện Quỳ Châu nhưng cháu không bao giờ đến. Tôi mượn xe máy đi tìm cháu, có hôm gặp được, hôm không. Thấy việc dạy chữ không khả thi, tôi lên kế hoạch giúp cháu có nghề gì đó để làm, cuối cùng đánh giày ở thị trấn Quỳ Châu là phương án được chọn.

Tôi nhờ bạn Thường, một người ở Vinh, mua một hộp đựng đồ nghề đánh giày. Tôi mua xi giày, bàn chải… ở chợ thị trấn Quỳ Châu. Ngày thứ Bảy và Chủ nhật, tôi cùng Thuần đến các quán cà phê ở thị trấn tìm khách. Tôi đánh giày để Thuần xem và hướng dẫn cháu làm nghề. Thật vui, chỉ sau hai ngày, Thuần làm được. Và những ngày sau đó, Thuần trở thành người đánh giày duy nhất trong thị trấn, mỗi ngày kiếm 20.000 đến 30.000 đồng. Hồi đó, tôi sẵn sàng bỏ ra 200.000 đồng/tháng thuê nơi ở giúp Thuần nhưng người ta sợ cháu đốt nhà nên ý tưởng của tôi không thành. Có hôm đang cơm trưa với nhiều người trong nhà hàng ở thị trấn, cháu Thuần chạy vào ôm lấy tôi và nói "Cháu nhớ chú lắm" làm tôi cảm động và những người xung quanh ngạc nhiên.

5 tháng sau, tôi rời Quỳ Châu và Thuần tiếp tục nghề đánh giày.

Năm 2022, chị Nga kế toán Dự án Phát triển nông thôn đa lĩnh vực kết nối tôi với Thuần. Thuần vẫn sống ở Quỳ Châu bằng lao động tự do.

Gặp trẻ em Ấn Độ lang thang kiếm sống và những em đi cùng bố mẹ sống vạ vật trong lều tạm, tôi suy nghĩ nhiều và bất lực. Tuy nhiên, tôi có niềm tin rằng khi chính phủ Ấn Độ có luật buộc tất cả cha mẹ trẻ phải cho con đi học, Nhà nước và các tổ chức dân sự sẽ giúp con nhà nghèo đói nơi ở, thức ăn để các em đến trường. Tôi tin rằng xã hội Ấn Độ sẽ có nhiều người giúp những đứa trẻ lang thang không nhà như tôi từng giúp cháu Thuần ở Quỳ Châu.

Khi ở Ấn Độ, tôi luôn nghĩ về trẻ em Việt Nam, điều làm tôi lo lắng là nông thôn Việt Nam có quá nhiều trẻ em có cha mẹ đi làm ăn xa, phó mặc con cái cho ông bà ở quê. Lo lắng luôn làm tôi nghĩ ra giải pháp khả thi giúp con trẻ. Viết bức thư ngỏ đăng lên Facebook là việc tôi đã làm. Nhiều người đã chia sẻ thư tâm sự của tôi trong các nhóm người lao động ở Đài Loan, Hàn Quốc…

Tâm sự với những cặp vợ chồng lao động xa con nhỏ

Tôi viết những lời tâm sự này gửi đến các bạn vì những câu chuyện luôn làm tôi ám ảnh trong nhiều năm qua.

Cách đây 4 năm, trên một chuyến taxi từ Giảng Võ đến bến xe Nước Ngầm, tôi nghe anh lái xe kể rằng anh từng chở một người mẹ từ sân bay Nội Bài về huyện Nghi Xuân, Hà Tĩnh để chị ấy kịp nhìn mặt con trai lần cuối. Con trai chị ấy mất do sốc heroin ở Lào. Nghe lời kể ấy, trong tâm trí tôi xuất hiện hình ảnh một người phụ nữ với khuôn mặt hốc hác, mắt đỏ hoe đang được người thân dìu đi trong tiếng trống kèn rầu rĩ đưa người con trai yểu mệnh xuống nấm mồ giữa mùa đông miền Trung gió rét. Nỗi buồn xâm chiếm lấy tôi từ Hà Nội về Hà Tĩnh và nay mỗi lần qua Nghi Xuân hay nghe đến cụm từ *xuất khẩu lao động* thì nỗi buồn tiếp tục xuất hiện trong tôi. Nỗi buồn của chị ấy dẫn tôi đến rất

nhiều câu chuyện buồn khác mà người lao động xa con phải gánh chịu.

Một người cháu họ của tôi kể rằng trong 20 phụ nữ rời xa chồng con để lao động ở Đài Loan, ở Hàn Quốc, Macau… thì có đến 15 gia đình tan đàn xẻ nghé, chồng ở nhà thì cờ bạc, gái gú còn con thì hư hỏng.

39 người Việt mất trong quá trình sang Anh quốc là nỗi đau của gia đình các bạn ấy và nỗi buồn của đất nước chúng ta.

Một nhóm bác sĩ điều trị bệnh tâm lý và tâm thần cho tôi biết rằng những đứa trẻ xa cha mẹ không những bị ảnh hưởng bởi điện thoại, bởi các cửa hàng game mà còn bị nhiều tệ nạn xã hội lôi kéo.

Không ít con cái của những gia đình xuất khẩu lao động bị thiệt thòi do cha mẹ ở xa, dù đủ vật chất nhưng thiếu vắng sự dạy bảo mỗi ngày, lại bị những mặt trái của Internet, xã hội gây hại.

Các bạn thân mến!

Các bạn sinh ra ở nông thôn, đặc biệt là con nhà nông dân, thì thiệt thòi đủ đường nhưng nhiều bạn không cảm nhận được sự thiệt thòi đó. Những sự thiệt thòi đó là gì?

Thứ nhất, thế hệ cha mẹ các bạn không được nghe sách và đọc sách, không được ai quan tâm từ nhỏ, nhà

trường chỉ dạy chữ và nội dung trong sách giáo khoa, thiếu thực hành trên ghế nhà trường.

Thứ hai, phần lớn gia đình các bạn không có hàng trăm đầu sách để đọc, không có từ điển hay sách ngữ pháp tiếng Anh để học mở rộng theo xu thế phát triển của xã hội Việt Nam và quốc tế, trong khi đó con nhà công chức ở nông thôn và thành phố có lợi thế gấp hàng chục, hàng trăm lần các bạn.

Thứ ba, các bạn không có sách đọc như con giáo viên, con công chức nhà nước… bởi chính cha mẹ không có sách do ông bà các bạn nghèo, nhưng tệ hại nhất là thư viện trường học gần như không hoạt động từ những năm 1980, 1990, 2000. Từ năm 2010 đến nay thì một số trường học đã quan tâm đưa sách đến lớp học.

Tôi cũng sinh ra và lớn lên ở nông thôn như các bạn nhưng tôi được nghe, được đọc nhiều sách từ nhỏ, tôi được họ hàng tặng sách, được nghe nhiều điều hay lẽ phải từ bác, cô, chú, bởi vậy tôi có cơ hội làm điều mình thích.

Từ thấu hiểu sự thiệt thòi của các bạn, tôi thấy con cháu các bạn cũng thiệt thòi và tôi đã và đang tìm mọi cách để trẻ em nông thôn được nghe và đọc sách. Tôi đã từ bỏ những cơ hội công việc tốt để tạo thành phong trào đưa sách về nông thôn. Tôi từng sử dụng bước chân như

chính ông bà, cha mẹ và các bạn trên đồng ruộng để ĐI BỘ từ Hà Nội vào Sài Gòn vận động toàn xã hội đưa sách đến tay con trẻ ở nông thôn.

Các bạn đang ở Nhật Bản, Hàn Quốc, Đài Loan cần đặt câu hỏi rằng tại sao các nước đó thuê các bạn làm việc với mức lương cao, các ông chủ thuê các bạn là những người giỏi giang. Nếu các bạn sinh ra ở Nhật, Hàn Quốc, Đức,… được học qua chơi, học qua làm, được nghe và đọc hàng ngàn đầu sách, học không giỏi thì từ cấp hai các bạn được định hướng học làm thợ chuyên nghiệp, thì các bạn không phải bỏ tiền mua việc ở xứ người và phải chia ly con cái và cha mẹ già.

Bình quân mỗi người dân Việt Nam không đọc nổi một cuốn sách trong năm là con số buồn và đau đớn.

Các bạn xa mến!

Khi đọc những lời tâm sự của tôi, nhiều bạn sẽ nghi ngờ, thậm chí sẽ nói với nhau rằng ông ta/ hắn ta là thằng nào mà dạy dỗ bọn tao hoặc ở trên đời này làm gì có ai lo cho con người khác? Bạn Google tên tôi thì sẽ hiểu.

Vì tương lai của các con và gia đình các bạn, tôi có vài chia sẻ như sau:

Các bạn thảo luận với cha mẹ ở quê và đưa ra các quy định về sử dụng điện thoại thông minh hợp lý. Chẳng hạn, ông bà chỉ cho các cháu sử dụng điện thoại nói chuyện với bố mẹ 30 phút/ ngày.

Các bạn mua sách tặng các con, kể cả các con mới một tuổi, để con được tiếp xúc với sách và ông bà đọc cho cháu nghe. Các cháu lớn tự đọc. Mỗi năm hết 3 - 5 triệu tiền sách chứ không nhiều. Các bạn có con sống cùng làng thì cùng góp tiền mua sách để tiết kiệm và các cháu cùng đọc với nhau sẽ hiệu quả hơn.

Các bạn nên nhờ một giáo viên trong làng giúp các cháu đọc sách, quan tâm tới các cháu và trả cho họ một ít thù lao.

Con các bạn muốn học tiếng Anh trực tuyến miễn phí thì liên lạc với tôi. Các bạn muốn mua sách tốt được giảm giá từ 20% trở lên cũng liên lạc với tôi. Chúng tôi sẽ giúp các bạn vô điều kiện.

Hoàn cảnh cha mẹ và con cái rời xa nhau là việc không ai muốn nhưng các bạn cần nỗ lực hành động để bớt đi những điều tệ hại đối với con mình và gia đình lớn của mình trong tương lai. Các bạn có nhiều tỷ từ lao động ở nước ngoài nhưng con cái hư hỏng thì mọi cố gắng kiếm tiền đều trở nên vô nghĩa. Các bạn nỗ lực để con các bạn trở thành cử nhân, kỹ sư, thợ giỏi ngay trên đất nước mình thì cháu của các bạn sẽ có tương lai tốt hơn.

Cám ơn các bạn đã đọc những chia lời chia sẻ từ đáy lòng tôi!

Nguyễn Quang Thạch, người sáng lập Sách hóa Nông thôn Việt Nam gửi từ Pune, bang Maharashtra, Ấn Độ.

Tôi hoàn thành ngày thứ hai với quãng đường đi được là 11km trên đường chính và 2,5km trên đường nhỏ khi vào trường học.

NGÀY

3

THÁNG 10

NĂM

2024

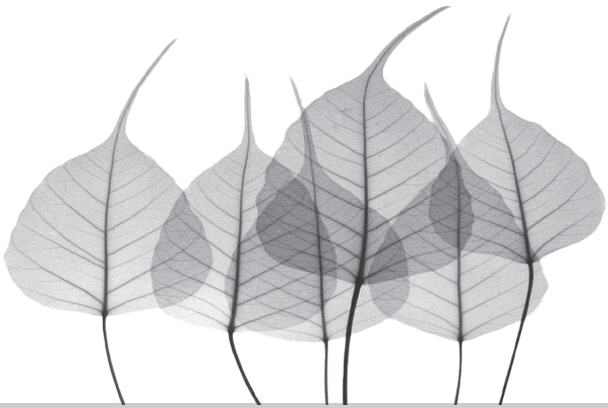

Dịch giả Hồ An Nhiên, 10 tuổi, Hà Nội,
ủng hộ Sách về nông thôn Ấn Độ.

Nghĩ về trách nhiệm và lương tâm nhà báo đối với xã hội

Chúng tôi rời nhà nghỉ vào khoảng 6 giờ 30 sáng khi mặt trời vừa ló rạng và đã có cuộc trò chuyện tình cờ với hai em học sinh đang chờ xe buýt đến trường. Các em vui vẻ chào tạm biệt và trong tay là cuốn sách *Mẹ thiên nhiên* (Mother nature) mà chúng tôi vừa trao tặng - một món quà nhỏ nhưng chứa đựng hy vọng về một thế hệ biết yêu thương và bảo vệ môi trường.

Đến vị trí dừng hành trình tối hôm qua, tôi tranh thủ chụp ảnh, livestream để chia sẻ với mọi người về những bước chân đầu tiên của ngày thứ ba trên đất Ấn Độ. Một hành trình không chỉ đơn thuần là đếm những bước chân, mà còn là hành trình lan tỏa tri thức và niềm tin vào sức mạnh của sách.

Tối hôm qua, khi trò chuyện với nhà báo Khadabandya và cô con gái yêu thích đọc sách của ông, tôi nhớ đến

những người bạn nhà báo ở Việt Nam. Bạn tôi không những giúp con cái họ đọc sách mà luôn nỗ lực thúc đẩy văn hóa đọc bằng ngòi bút, và đấy là cách giúp con người khác được hưởng lợi từ sách như chính con mình.

Cô con gái của nhà báo Khadabandya, một kỹ sư năng lượng mặt trời, đã chia sẻ với tôi về niềm đam mê các tác phẩm kinh điển của tác giả Anh quốc như William Shakespeare, Daniel Defoe… và bày tỏ lòng kính trọng đối với vị vua Chhatrapati Shivaji Maharaj, cha đẻ của hải quân Ấn Độ. Từ những câu chuyện nhỏ như vậy, tôi cảm nhận được sự giao thoa giữa văn hóa và tri thức, vượt qua mọi ranh giới địa lý và thời gian.

Trên đường đi, tôi gửi những dòng tin nhắn đến Tiến sĩ Atish và ông Lokhande, kể về việc truyền thông Việt Nam từng đồng hành với tôi trong chuyến đi bộ 1.750 km xuyên Việt năm 2015 để vận động sách về nông thôn. Tôi mong rằng báo chí Ấn Độ cũng sẽ theo dõi và đưa tin về việc một người Việt Nam sang Ấn Độ đi bộ vận động Sách về nông thôn, Sách vì quyền đọc sách của con trẻ và sách chung sống với biến đổi khí hậu. Hành động này sẽ giúp lan tỏa những thông điệp ý nghĩa và để tiếng nói tri thức được vang xa hơn.

Trước ngày đi bộ từ Pune đến Mumbai, tôi gặp nhà báo Digambar Darade đang làm việc ở báo *Pudhari* để

chia sẻ về kế hoạch cũng như chiến lược thúc đẩy Sách về nông thôn Ấn Độ. Tôi đã gửi thông tin chuyến đi và bài phát biểu của tôi ở Viện Quản trị và Kinh doanh Arham đến Chủ tịch Hội Nhà báo Pune vì anh ấy là đầu mối của 600 nhà báo làm việc ở thành phố này. Nhưng dường như các nhà báo chưa quan tâm đến việc thúc đẩy Sách về nông thôn Ấn Độ.

Ở Việt Nam, từ năm 2007 đến nay, tôi thông qua báo chí để làm truyền thông về các mô hình thư viện, phản ánh những yếu kém của hệ thống thư viện trường học, cảnh báo về sự nghèo nàn văn hóa đọc và những nguyên nhân gốc rễ. Qua báo chí, tôi vận động chính sách từ địa phương lên trung ương cũng như vận động xã hội đưa sách đến tay con trẻ nông thôn. Báo chí đã giúp tôi truyền tải tư tưởng về tinh thần công dân, tinh thần chia sẻ trách nhiệm xã hội, các vấn đề liên quan đến vốn vay ODA, các tệ nạn xã hội, đưa vào xã hội những điều tốt đẹp và tình nhân loại.

Báo chí là phương tiện truyền tải các hoạt động của hệ thống chính trị và dân sự. Hơn thế nữa, vai trò tối quan trọng của báo chí là nâng cao hiểu biết của đại chúng, khơi nguồn cảm hứng, và đề cao trách nhiệm công dân. Bởi thế, nhà báo phải là người chủ đích và bền bỉ tìm kiếm những nhân tố mới, giá trị mới, kiến tạo các giá trị mới đưa vào tâm trí xã hội. Trách nhiệm và lương tâm

giao hòa trong mỗi cá thể nhà báo chính là nguồn tài sản thúc đẩy thặng dư hệ giá trị xã hội và văn minh quốc gia.

Tôi nhớ lại chuyến đi xe máy xuyên Việt dịp Tết năm 2010, tôi đi để kêu gọi các dòng họ trên cả nước nhân rộng Tủ sách Dòng họ. Kết thúc chuyến đi tại Sài Gòn, một nhà báo liên lạc và mời tôi đến văn phòng tạp chí *Thế giới mới*. Chúng tôi thảo luận nhiều vấn đề liên quan đến giáo dục, thực trạng chơi game của học sinh, về đọc sách, về cấu trúc thư viện, về văn hóa đọc… Qua chuyện trò, tôi cảm nhận được sự giao cảm tinh thần xã hội giữa chúng tôi. Từ đó, chúng tôi cùng nhau đưa những điều tốt đẹp lên các chuyên trang mà anh phụ trách. Là nhà báo luôn nỗ lực đưa những điều tốt đẹp vào xã hội, anh trở thành điểm kết nối các chuyên gia trong các lĩnh vực khác nhau, và cùng nhau truyền tải tri thức đến đại chúng.

Khi chia sẻ việc tôi sẽ thúc đẩy Sách về nông thôn Ấn Độ, anh là người ủng hộ tôi nhiệt thành và chúng tôi cùng nhau đưa đến bạn đọc Việt Nam tinh thần chia sẻ tri thức không biên giới. Chúng tôi thấu hiểu rằng sức mạnh của quốc gia không chỉ nằm ở nền kinh tế, mà còn ở tinh thần quốc dân và tinh thần nhân loại - nơi mà tri thức được sẻ chia không biên giới, để trẻ em ở mọi quốc gia đều có cơ hội vươn tới ước mơ. Người lớn chúng ta cần cùng nhau hành động với trách nhiệm của một công

dân toàn cầu để chia sẻ tri thức với tinh thần trẻ em các nước khác cũng giống như trẻ em đất nước mình thì thế hệ kế tiếp sẽ tiếp tục nhân bản điều tốt đẹp này.

Lịch sử thúc đẩy Sách về nông thôn Việt Nam, Ấn Độ, Philippines… đã có một chặng đường khá dài, và tiếp tục cần nhiều triệu bước chân kêu gọi sự tham gia của tất cả mọi người. Lịch sử mang tri thức đến hàng trăm triệu trẻ em cần nhiều người khai trí thầm lặng như nhà báo Bùi Tiến Dũng, Trưởng ban Giáo dục báo *Tuổi trẻ* - người luôn bền bỉ truyền tải tri thức, là biểu tượng của trách nhiệm và lương tâm người làm báo. Tôi nhớ lại bài viết tôi đề xuất với anh Bùi Tiến Dũng, phần nhiều nội dung trong bài viết dưới đây đã đến bạn đọc báo *Tuổi trẻ* tháng 5 vừa qua.

Con đường dẫn đến trí tuệ

Chương 5 của cuốn sách *Con đường tơ lụa* do dịch giả nhỏ tuổi Lily (Hồ An Nhiên) dịch có dẫn mục là *Con đường dẫn đến trí tuệ* để nói về sự ra đời và phát triển của Hồi giáo, từ đó khơi gợi trong lòng người đọc những suy tư sâu sắc về sức mạnh của tri thức.

Những ngọn đèn soi đường

Hồi giáo thờ phượng Chúa trời như Do Thái giáo và Kito giáo, dù ra đời sau nhưng họ phát triển đến ngày nay. Giai đoạn rực rỡ của Hồi giáo từ thế kỷ 8 đến thế kỷ 12 nhờ vào tri thức họ nhập khẩu từ châu Âu và các nền văn minh khác để phổ biến đến tín đồ thông qua hệ thống trường học và đền thờ. Các hiền giả của Hồi giáo miệt mài dịch những tác phẩm kinh điển về triết học, y học, toán học, vật lý học, văn chương, sử học… của văn minh Hy - La, văn minh Ấn Độ, Trung Quốc. Họ thành lập "Ngôi nhà trí tuệ" (House of wisdom) nơi mà tầng lớp tinh hoa chuyên tâm dịch thuật, thảo luận chính

sách, thiết kế hệ thống giáo dục… tạo thành dòng chảy tri thức có hệ thống nuôi dưỡng trí tuệ trong lòng tín đồ, biến tri thức trở thành sức mạnh, đưa Hồi giáo từ thánh địa Mecca ở Saudi Arabia, vươn xa sức ảnh hưởng của mình đến các nước châu Á, châu Phi, châu Âu, và tiến sang châu Mỹ từ trong vài thế kỷ qua.

Bài học từ các dân tộc

Nhìn vào lịch sử thế giới, ta thấy tri thức đã định hình nên sức mạnh của các dân tộc. Thế kỷ 20 và 21, người Việt biết nhiều về Trí tuệ dân tộc Anh, Trí tuệ dân tộc Đức, Trí tuệ dân tộc Nhật, Trí tuệ Hợp chúng quốc Hoa Kỳ, và người Việt biết nhiều hơn về Trí tuệ Do Thái trong 20 năm qua.

Người Anh, với nền dân chủ tiên phong, đã dẫn dắt nhân loại qua cuộc Cách mạng Công nghiệp lần thứ nhất. Mô hình dân chủ Mỹ, Ấn Độ… vì thế đã ảnh hưởng nhiều từ nước Anh. Người Nhật, từ những thập niên đầu thế kỷ 19, mạnh mẽ thoát Á nhập Âu, biến tri thức Tây phương thành sức mạnh Nhật Bản, tạo nên một quốc gia không chỉ giàu có kinh tế, khoa học công nghệ tiên tiến, quân sự lớn mạnh mà còn ảnh hưởng đến địa chính trị trên thế giới.

Người Do Thái biến những hoang mạc ở Israel thành những nông trang trù phú cung cấp lương thực, thực phẩm, hoa tươi phục vụ nội địa và xuất khẩu. Họ đã đưa

quốc gia Israel trở thành cái nôi của những bộ óc xuất chúng, là quê hương của hàng loạt nhà khoa học đoạt giải Nobel. Tri thức, khi được tổ chức và truyền bá có hệ thống, đã trở thành hạt giống của hòa bình, sự gắn kết nhân loại, và những thành tựu vượt thời gian.

Về cấp độ tôn giáo và quốc gia, sự lĩnh hội và phổ biến tri thức có hệ thống đến các tín đồ và mọi công dân, đầu ra cuối cùng là các triết thuyết mang lại hòa bình, gắn kết nhân loại, và sản phẩm dung chứa trí tuệ phục vụ lợi ích con người… được chuyển hóa từ các nhóm tri thức khác nhau.

Đọc sách *Con đường tơ lụa*, chúng ta thấy rõ rằng ở nơi nào có người tiên phong mở đường thì nơi đó có những con đường xuyên không gian và thời gian. Người xưa nói "hữu lộ ắt hữu thương" nghĩa là đường sá được xây dựng thì thương mại phát triển. Sự mạc khải của Thiên Chúa với thánh Phaolo trên đường đi Damascus đã biến ông từ kẻ tìm diệt Kito hữu thành người rao giảng Tin mừng của Chúa Jesus và Damascus trở thành danh từ chỉ sự thay đổi đột ngột và mang hiệu quả bền vững. Thánh Phaolo là nguồn cảm hứng vô tận cho hàng trăm thế hệ nhà truyền giáo rao giảng Tin mừng đến những nơi khó khăn và đầy chết chóc trong hơn 2.000 năm qua.

Bước chân nhỏ trên con đường lớn

Năm 2022, không ít bạn đọc Việt Nam thán phục năng lực dịch sách của dịch giả 9 tuổi Lily với tác phẩm *Không*

thể dừng bước. Ngày 25 tháng 5 năm 2024, đọc cuốn *Con đường tơ lụa*, là tác phẩm thứ năm do Lily chuyển ngữ, tôi ngỡ ngàng trước năng lực dịch rất mượt của cháu dù nhiều từ vựng và khái niệm không những mới với học sinh 11 tuổi mà khó với cả người đã dịch nhiều nhóm tài liệu khác nhau như tôi đã từng.

Lily bắt đầu dịch sách từ 8 tuổi và tiếp tục dịch sách ở tuổi 10 và 11. Một sự khởi đầu sớm và liên tục cho ra những sản phẩm dịch chất lượng của dịch giả nhỏ tuổi, hiển nhiên là đến từ những sự khởi đầu khác bao gồm nền tảng mà gia đình cô bé đã vun đắp.

Mẹ của Lily yêu thích đọc sách từ nhỏ, tuy không làm trong ngành xuất bản nhưng đã có đóng góp nhất định cho việc xuất bản và phổ biến sách, và đã truyền lại niềm đam mê ấy cho con. Bà ngoại của Lily là giáo viên yêu sách, ông nội là giáo sư ngành y, và bố của cô bé, một giảng viên thấu hiểu giá trị của sách, đã cùng nhau tạo nên một môi trường ngập tràn ánh sáng tri thức. Ông bà và bố mẹ của Lily có khởi đầu trên con đường tơ lụa tri thức. Bởi vậy, họ dẫn tri thức về tâm trí Lily từ nền tảng yêu mến tri thức của mình.

Anh chị từng kiên nhẫn đọc sách cùng con từ không tuổi? Anh chị từng kiên nhẫn nghe những câu chuyện do con nghĩ ra khi xem sách tranh? Anh chị từng kiên nhẫn đọc trọn bộ *Tây du ký* cùng con và trả lời những câu hỏi

khi con học lớp hai? Anh chị từng kiên nhẫn thảo luận các vấn đề về triết học dành cho thiếu nhi, tài chính dành cho trẻ em... mỗi khi con cần? Bố mẹ Lily đã kiên trì tạo ngân hàng ngôn từ tiếng Việt và tiếng Anh nhiều lĩnh vực khác nhau, giúp con hiểu các khái niệm trong khả năng của mình, để con mặc sức tưởng tượng và trình bày, cùng nhau tranh luận và học lẫn nhau… trong 11 năm qua. Bởi thế, năm cuốn sách do Lily dịch, là nỗ lực không những ngừng nghỉ của bố mẹ và chính dịch giả. Và chúng ta không cần phải chứng minh sự hiển nhiên rằng giáo dục gia đình là sự khởi đầu vĩ đại của mỗi con trẻ.

Ngoài việc thừa hưởng những cơ hội tiếp cận tri thức và chuyển hóa thành các sản phẩm dịch, Lily sớm tham gia các hoạt động phổ biến sách đến bạn đọc nông thôn gồm sử dụng nguồn tài chính từ dịch sách để xây dựng các Thư viện Lớp học nông thôn và tham gia mừng tuổi sách dịp Tết nhằm tạo nhận thức xã hội về tầm quan trọng của sách như chính Lily được hưởng lợi.

Giấc mơ cho mọi đứa trẻ

Không phải mọi đứa trẻ đều có được cơ hội như Lily. Hàng chục triệu trẻ ở nông thôn trong những thập niên từ năm 1970 đến nay lớn lên trong sự thiếu thốn tri thức, không được nghe, không được đọc sách như lẽ ra chúng nên có. Ở tuổi mầm non, tiểu học, trung học cơ sở không được nghe sách và đọc sách như tiềm năng, thì khi lớn

lên, những công dân ấy không hiểu được giá trị của sách tác động đến đời sống tinh thần, lũy tích tri thức, kỹ năng và giá trị sống, sự tự tin trong giao tiếp, trình bày vấn đề… Tệ hơn nữa, phần nhiều trong số họ không quan tâm đến sách và giúp con cái họ đọc sách. Sự nghèo đói tri thức ấy kéo dài qua các thế hệ, khiến cá nhân và xã hội không thể chuyển hóa thành trí tuệ, không thể tiến xa hơn trên con đường phát triển.

Làm sao để thay đổi? Làm sao để mỗi đứa trẻ Việt Nam đều có cơ hội lớn lên trong ánh sáng tri thức?

Về cấp độ cá nhân, không phải ai cũng du học Anh quốc như bố mẹ Lily, không phải học sinh nào cũng mê dịch sách như Lily, nhưng hàng triệu bố mẹ ở đô thị và nông thôn đều có năng lực đọc sách cùng con từ không tuổi như bố mẹ Lily và hàng triệu trẻ em đều muốn bố mẹ đọc sách cùng con. Bố mẹ cần biết rằng mỗi Tủ sách Lớp học chỉ mất vài triệu đồng khởi động nhưng giá trị dài hạn dành cho các con thì không thể đo đếm được bằng tiền mà là những bộ não hiểu biết, những đứa con hiếu thảo và công dân trách nhiệm.

Song song, nền giáo dục Việt Nam phải thay đổi theo giáo dục các nước phát triển. Khi đó, giáo dục làm cha làm mẹ trở thành một cấu phần của giáo dục, cha mẹ dù chưa thói quen đọc sách cùng con sẽ dần thay đổi theo sự vận động của nhà trường và xã hội. Nguồn lực từ cha

mẹ, thầy cô giáo, cựu học sinh với hàng ngàn tỷ trong năm học sẽ được huy động và hàng chục triệu bản sách đến tay trẻ em ở trường và ở nhà. Cuộc cách mạng giáo dục ở Việt Nam là tất cả trẻ em của chúng ta được nghe và đọc sách như trẻ em Tây Âu, Mỹ, Nhật Bản… Hiển nhiên rằng, hai mươi năm tới, xã hội sẽ có nhiều Lily trong các lĩnh vực khác nhau, góp phần làm phong phú nền tảng tri thức của nước nhà và nhiều sản phẩm trí tuệ sẽ ra đời như ở các quốc gia có nhiều thành tựu là Nhật Bản, Hàn Quốc, Israel...

Đọc *Con đường tơ lụa,* ta nhận ra rằng tri thức là con đường xuyên không gian và thời gian. Từ những bước chân đầu tiên của các học giả Hồi giáo trong *Ngôi nhà Trí tuệ*, đến hành trình của dịch giả nhỏ tuổi Lily hôm nay, tất cả đều minh chứng rằng tri thức không có biên giới. Mỗi người, dù nhỏ bé, đều có thể trở thành một phần trong dòng chảy tri thức ấy, để cùng nhau mang cơ hội nghe và đọc sách đến hàng trăm triệu trẻ em trên toàn thế giới.

Nghĩ về những con quạ

Gần trưa, đi trên vỉa hè, thấy một con quạ đang rỉa thịt một con chuột chết ngay sát nhóm người đang uống trà, làm tôi ngạc nhiên về quạ và cả những người thưởng trà gần đó, hẳn chuột chưa bị bốc mùi. Tôi bước chậm dần và từ từ nhớ lại một số thông tin về loài quạ.

Thế hệ sinh năm 1975 thì ai cũng biết truyện *Con quạ thông minh* ở trong sách giáo khoa. Một con quạ khát nước nhưng không thể thò đầu vào chai, nó nhặt từng hòn sỏi nhỏ bỏ vào chai cho đến khi nước dâng lên và mỏ thò được vào cổ chai.

Truyện ngụ ngôn *Quạ và công* cũng đáng nhớ. Cả hai loài cùng màu trắng nhưng công kiên nhẫn để lông được vẽ nhiều màu, còn quạ vội vàng nên đen hóa giống nòi.

Quạ ở ngoài lồng biết cách mở chốt lấy thức ăn ở trong lồng. Quạ biết dùng que bắt sâu trong hốc cây. Thế hệ thứ ba của quạ biết báo thù những người xua đuổi thế hệ ông bà chúng, chúng biết gen hóa kẻ thù.

Tháng 8 năm 2024, khi cùng các sinh viên về nông thôn Ấn Độ khảo sát các mô hình kinh doanh nhỏ, tôi chứng kiến một con quạ sà xuống quán tạp hóa ăn cắp một gói snack. Ba con khác sà xuống cùng nhau xé gói snack tận hưởng trước mặt chủ tạp hóa cười tươi dù bị mất cắp.

Ở trên mạng xã hội, người ta chia sẻ clip một con quạ ngạo nghễ cưỡi trên lưng đại bàng nhưng đại bàng không làm gì mà bay lên cao, quạ không chịu được độ cao và bay xuống. Hình ảnh ấy làm tôi liên tưởng đến những con người dựa vào nỗ lực của người khác để trục lợi cho bản thân, họ không chịu được áp lực của công việc, nhưng họ ranh mãnh hơn loài quạ là biết che đậy sự yếu kém và ăn cắp bằng nhiều vỏ bọc khác nhau. Vỏ bọc ấy lừa mị được những người ngây thơ và ít hiểu biết.

Ngón chân thứ ba của chân trái bị ứ máu dưới móng, tối hôm qua tôi chích nặn máu và dịch, nhưng hôm nay vẫn đau. Tôi tiếp tục học cách quên đau bằng tưởng tượng hơn 200 triệu trẻ em nông thôn Ấn Độ được nghe và đọc sách từ những bước chân, từ 1 đô la, cũng như tôi nghĩ cách để cải thiện việc đọc sách ở nông thôn Việt Nam khi mà nhiều Thư viện Lớp học bị lãng quên. Chợt thấy đôi chân trần của thầy Minh Tuệ như đang bước trước mặt tôi.

Thầy Minh Tuệ đang trên con đường học đạo và thực hành những gì thầy học theo hạnh đầu đà. Học theo hạnh ấy phải là người ý chí sắt đá, thầy phải luyện thân bằng đi bộ, bằng tiết thực, bằng ngủ trong nghĩa địa, bằng quần áo chắp nối từ vải người ta vứt đi, bằng ngủ ngồi, và bằng sự chịu đựng xỉ vả đánh đập của những kẻ bất nhân nhưng thầy vẫn chúc họ hạnh phúc. Người đàn ông chân trần với lõi nồi cơm điện và những tấm áo chắp vá đã thức tỉnh muôn người.

Không ít người có vật chất đầy đủ bị mê dụ bởi những kẻ nấp Phật kiếm ăn bằng phí giải nghiệp, phí giải thoát sau khi chết. Những kẻ buôn thần bán thánh lừa mị người tham bằng hàng chục, hàng trăm triệu đồng. Người tham phước báu mua lễ vật, cúng dường những kẻ tu hành giả trá bằng tiền lao động của vợ, của chồng, của con cái dẫn đến gia đình bất hòa, thậm chí nhiều gia đình tan nát.

Người tu hành như thầy Minh Tuệ là siêu lực kéo nhiều người ra khỏi bến mê vũng lầm do những tu hành giả trá lừa mị. Xã hội lành mạnh sẽ không còn chỗ cho buôn thần bán thánh, để lớp lớp tu sĩ giản kiệm và chăm lo truyền giảng pháp hay lời đúng xuất hiện.

Những con quạ sà xuống đống rác bên đường tìm kiếm thức ăn và một số con khác ca hát trên cây bám đầy bụi đường, chúng thản nhiên trước lá cờ tôi cầm và cả bước chân người phương xa trên quê hương của chúng.

Quạ được cho là thông minh nhưng vẫn luẩn quẩn tầm thấp, vẫn là loài lẹp nhẹp thù vặt, còn đại bàng luôn ở tầng cao, kiếm mồi lớn. Chúng ta cần tìm hiểu tại sao nước Mỹ chọn đại bàng đưa vào quốc kỳ.

Chúng ta thử nghĩ rằng có phải nước Mỹ mạnh vì họ giáo dục con trẻ thực hành như tinh thần của đại bàng dạy con và như đại bàng lột móng, mỏ để hồi sinh chính mình?

Ngày thứ ba, tôi hoàn thành 14,3km trên quốc lộ và 1,4km vào trường học và đi bộ trên đường nhỏ.

ĐÊM

NGÀY

3

THÁNG 10

NĂM

2024

Anh Nguyễn Quang Thạch đi bộ từ Pune đến Mumbai vận động Sách về nông thôn Ấn Độ, Sách vì quyền đọc sách của trẻ em toàn cầu.

6 giờ 13 phút tối, tôi hoàn thành hành trình ngày thứ ba và gửi địa điểm để người đi cùng đến đón. Anh ta gọi điện thông báo rằng tôi phải đi bộ sang bên kia đường vì xe đi quá chỗ tôi dừng và đang đi chiều ngược lại.

Loay hoay tìm chỗ sang đường bên kia thì một chiếc xe máy chạy nhanh như lao vào tôi, tôi nhảy lên vỉa hè, thoát nạn trong gang tấc. Trong tích tắc, tôi thấy xác mình đầy máu giữa đường. Cảm giác sợ hãi xuất hiện làm tôi chạy lại chiếc xe trickshaw đỗ gần đó và đề nghị lái xe đưa sang bên kia đường với giá 50 rupee tương đương 15.000 đồng.

Chúng tôi về nhà ông Gilbert. Dùng bữa tối xong, chúng tôi trò chuyện về các hoạt động giáo xứ Công giáo ở Pune. Sau đó, tôi tắm và giặt quần áo. Phơi quần áo ở ban công, tôi nhìn xuống đường phố và tiếng rú của xe máy phân khối lớn làm tôi rùng mình và cảm giác sợ bị tai nạn trên đường đi bộ tái hiện. Tôi nghĩ đến viết đôi lời gửi người ở lại và sáng mai sẽ đăng lên Facebook. Tuy nhiên, tôi suy nghĩ lại thì việc đăng bài đề cập những rủi ro tiềm năng trên đường đi sẽ gây lo lắng cho những người quan tâm và tôi quyết định dừng lại.

Lời gửi người ở lại

"Sống như ngày mai sẽ chết" là câu nói thể hiện khát khao dâng hiến cuộc đời của Ngài Mahatma Gandhi đối với đất nước Ấn Độ. Mahatma Gandhi xem khoảnh khắc sống là quan trọng và nỗ lực hết mình vì sự nghiệp giải phóng đất nước khỏi ách thuộc địa của thực dân Anh. Cuối cùng, Ngài Mahatma Gandhi đã thấy Ấn Độ độc lập nhưng thật tiếc Ngài chưa thấy Ấn Độ phát triển thì bị ám sát bởi những kẻ cuồng bạo lực.

Hơn 20 năm qua, trong nhiều cơn ác mộng, tôi thấy tôi mò mẫm trong nhà, ngoài đường vì mắt phải còn lại bị mù. Nhiều lần, tôi giật mình tỉnh dậy trong đêm tối, màn đêm làm tôi không thấy gì, tôi quờ quạng tìm công tắc đèn điện, tìm bật màn hình điện thoại, thấy ánh sáng tôi mới hết bàng hoàng. Bởi vậy, tôi luôn tìm mọi cách để sách đến tay trẻ em nhanh nhất có thể bằng các phương tiện và phương pháp tự tạo khác nhau. ***Và tôi sống với chương trình đưa sách về nông thôn Việt Nam, Ấn Độ***

và các quốc gia khác như thể ngày mai mắt còn lại của tôi sẽ mù.

Tôi thường tự hỏi rằng nếu bị mù hai mắt thì tôi làm những gì để hành trình đưa sách về nông thôn Việt Nam, Ấn Độ… được tiếp tục.

Viết báo, làm thơ và tôi vẫn nung nấu viết truyện, là ba việc tôi có thể làm để kiếm tiền nuôi thân và làm tủ sách nông thôn.

Tôi học đàn, học hát và phát trên kênh Youtube kiếm tiền nuôi thân và làm tủ sách.

Tôi còn nghĩ đến việc học massage để làm thuê cho những cửa hàng massage phục vụ người nước ngoài, qua đó tôi giới thiệu chương trình đưa sách về nông thôn Việt Nam. Suy nghĩ này đến từ những năm 2000 và tôi từng chia sẻ trên mạng xã hội vào năm 2011.

Tháng 3 năm 2024, tôi viết lời bài hát *Một đô la thay đổi thế giới* bằng tiếng Anh và còn có thể viết lời cho nhiều bài nữa, tôi có thêm phương tiện vận động những người yêu trẻ em trên thế giới này đưa sách về nông thôn.

Như vậy, nếu bị mù hai mắt, tôi vẫn có nhiều cách thúc đẩy sách về nông thôn Việt Nam và các nước đang phát triển.

Tôi có niềm tin tuyệt đối rằng khi thấy một người mù nỗ lực không ngừng nghỉ giúp trẻ em trên hành tinh

này được tiếp cận tri thức thì hàng trăm triệu người Việt Nam, Ấn Độ, Mỹ, Tây Âu… sẽ hành động nhân rộng công thức Thư viện Lớp học giá thấp đến hàng triệu lớp học trên thế giới này.

Các bạn thân mến!

Quãng đường từ Pune đến Mumbai chưa bằng một phần mười quãng đường tôi đi bộ năm 2015 vận động sách về nông thôn Việt Nam nhưng tôi lo lắng bị tai nạn trên đường và gây phiền hà cho nhiều người. An toàn ở phía trước và rủi ro cũng ở phía trước, bởi vậy tôi gửi các bạn ***những lời từ trái tim nếu phải rời cõi tạm*** trong hành trình vận động Sách về nông thôn Ấn Độ, sách thúc đẩy quyền đọc sách của trẻ em các nước chậm và đang phát triển và sách chống biến đổi khí hậu.

Mến gửi các bạn Ấn Độ: Tôi biết rằng các bạn sẽ xót thương khi thấy xác tôi trên mặt báo, mạng xã hội Ấn Độ, Việt Nam, ấy là lẽ thường tình của tình người. Tôi cậy nhờ các bạn lan truyền đến bạn bè về mong muốn của tôi là đưa sách đến tay hơn 300 triệu học sinh nông thôn Ấn Độ và 30 quốc gia chậm và đang phát triển khác.

Các bạn cần suy ngẫm về công thức Thư viện Lớp học giá thấp dành cho học sinh lớp 3 đến lớp 9 với giá 32 USD, 42 USD, 52 USD và liên lạc với Gyan-key Classroom Library để được tư vấn cách nhân rộng trên toàn Ấn Độ. Các bạn tham khảo Thư viện Lớp học của

Pratham Books để lựa chọn sách phù hợp với ngôn ngữ của các bang ở đất nước các bạn.

Các bạn cần nhớ và lan truyền con số 3.000km tôi sẽ đi bộ ở Ấn Độ và 3.000km tôi sẽ đi bộ ở 30 quốc gia khác để vận động sách đến tay hơn 300 triệu trẻ em. Các bạn giúp tôi lan truyền bài hát *Một đô la thay đổi thế giới* bằng tiếng Anh và dịch lời bài hát sang tiếng Hindi, Marathi … , phổ biến trên các trang mạng xã hội giúp tôi. Tôi mong các bạn lan truyền hình ảnh tôi với lá cờ Books for Rural India ở Ấn Độ và các nước khác.

Tôi khát khao dự phần tạo nên cuộc cách mạng đọc sách ở đất nước các bạn để tất cả trẻ em Ấn Độ được nghe và đọc sách như trẻ em Hoa Kỳ, Anh, Pháp, Đức, Nhật Bản… Tôi tin chắc rằng các bạn đều mong muốn GDP của Ấn Độ tiến gần GDP của Hoa Kỳ, Trung Quốc. Sự tăng trưởng kinh tế và văn minh của các quốc gia trên thế giới đều đến từ cách mạng đọc sách nằm trong chính thiết kết giáo dục của quốc gia đó. Con trẻ được nghe sách, chơi với sách từ nhỏ và đọc sách kéo dài đến khi già là sức mạnh của mọi quốc gia.

Các bạn thân mến!

Làm được những điều tôi chia sẻ ở trên, sự xót thương của các bạn dành cho tôi mới thật sự có ý nghĩa và cái chết của tôi trên đất nước các bạn sẽ có ý nghĩa toàn cầu. Các bạn nên biết rằng linh hồn tôi sẽ luôn bên các bạn.

Mến gửi các bạn Việt Nam: Cũng như các bạn Ấn Độ, hẳn các bạn cũng dành cho tôi những xót thương tình người nếu thấy thân xác tôi trên mặt báo Ấn Độ, Việt Nam và mạng xã hội. Các bạn ạ, ở Việt Nam tôi đã dành tâm lực, trí lực và thân lực gần 27 năm để thúc đẩy sách về nông thôn Việt Nam bằng thiết kế và ứng dụng mô hình thư viện, truyền thông tạo nhận thức xã hội về sách, vận động các thành viên xã hội đưa sách về nông thôn và vận động chính sách thúc đẩy văn hóa đọc. Tôi từng đi bộ 1.750km dọc đất nước để vận động cha mẹ học sinh, thầy cô giáo, cựu học sinh, người Việt ở trong và ngoài nước đưa sách về nông thôn.

Từ cá nhân tôi khởi xướng, kế đến nhiều người đã và đang đưa sách về nông thôn, nhưng chúng tôi vẫn chưa thể vận động tất cả cha mẹ học sinh, thầy cô giáo và cựu học sinh nông thôn góp 50 ngàn đồng/người tạo nên 300.000 Tủ sách Phụ huynh, Tủ sách Lớp em như mong đợi. Buồn hơn nữa, nhiều Tủ sách Dòng họ, Tủ sách Phụ huynh, Tủ sách Giáo xứ hoạt động không hiệu quả. Và mục tiêu giúp tất cả trẻ em nông thôn Việt Nam được nghe sách và đọc sách như trẻ em Mỹ, Anh, Pháp, Đức, Nhật Bản còn quá xa để chạm tới.

Các bạn sinh ra ở nông thôn sau năm 1974 thân mến!

Phần nhiều các bạn không được nghe sách từ 0 đến 6 tuổi, từ 7 tuổi đến 18 tuổi các bạn không có sách để đọc,

đấy là sự thiệt thòi vô cùng lớn đối với sự phát triển trí não của chính các bạn, xã hội chúng ta và con cái các bạn. Bởi vậy, chúng ta cần giúp các em học sinh mầm non, tiểu học, trung học cơ sở và trung học phổ thông được nghe và đọc khoảng 300 đầu sách tốt của Việt Nam, Tây Âu, Mỹ, Nhật Bản… để chính các em dựng xây xã hội tương lai tiến bộ và văn minh.

Các bạn đang sinh sống ở thành phố, thị xã, thị trấn mỗi năm tặng các cháu ở quê khoảng 5 đầu sách trị giá vài trăm ngàn đồng, thì hàng triệu bản sách sẽ đến tay trẻ em nông thôn, bởi ít nhất 3 triệu các bạn đã học các trường nghề, trường cao đẳng, đại học và doanh nhân tự do. Nếu 3 triệu bạn hành động, thì mỗi năm có 15 triệu bản sách đến các gia đình, lớp học của con trẻ. Các bạn xa quê hành động tặng sách, thì thầy cô giáo và chính cha mẹ học sinh nông thôn cũng hiểu rằng sách rất quan trọng đối với con trẻ, từ từ họ sẽ tham gia góp vài chục ngàn trong một năm học, giúp học sinh được nghe và đọc sách mới như cha mẹ học sinh và thầy cô giáo ở huyện Quỳnh Phụ, huyện Thái Thụy, tỉnh Thái Bình đã làm.

Các bạn thân mến!

Giúp tất cả trẻ em Việt Nam và các nước chậm, đang phát triển được nghe và đọc sách là mục tiêu của đời tôi, bởi vậy các bạn không nên xót thương tôi, mà hành động giúp tất cả trẻ em được nghe và đọc sách, thì các bạn làm

cho cái chết của tôi trở nên ý nghĩa lên gấp hàng tỷ lần như chính hàng tỷ trang sách mang hàng chục tỷ lượt từ vựng dung chứa giá trị sống và tri thức vào tâm trí hàng chục triệu con trẻ Việt Nam. Tương lai của đất nước chúng ta sẽ là văn minh của các nước phát triển và những truyền thống tốt đẹp của tổ tiên hòa quyện trong nhau, hình thành nên một Việt Nam hùng cường, nhân văn và được tôn trọng trên trái đất này.

Linh hồn tôi sẽ đi khắp đất nước cùng các bạn. Cám ơn các bạn rất nhiều!

Tôi cậy nhờ các đối tác Ấn Độ thiêu xác tôi và nhờ Tiến sĩ Vũ Văn Thoại đưa vài trăm gram tro về Việt Nam giúp tôi. Tôi muốn một phần tro rắc ở Biển Đông. Một phần rắc ở biên giới Hà Giang và Trung Quốc. Một phần đưa vào mộ nhỏ ở nghĩa trang với cha tôi. Tôi muốn ngôi mộ nhỏ có các logo Books for Rural Areas of Vietnam, Books for Rural India, Books for Rural Philippines kèm theo một thập tự giá biểu trưng cho Thánh giá sách sống mãi với thời gian.

Thành phố Pune, bang Maharashtra, Ấn Độ, đêm ngày 3 tháng 10 năm 2024.

NGÀY

4

THÁNG 10

NĂM

2024

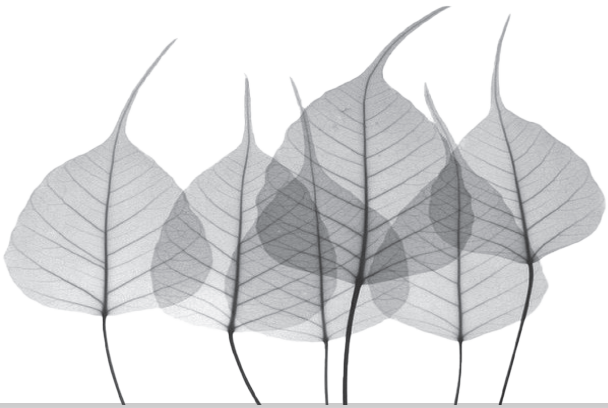

Cuộc cách mạng đọc sách ở Ấn Độ

Tối ngày 3, chúng tôi được gia đình ông Gilbert, một người theo Công giáo mời cơm tối và giúp đỡ chỗ ngủ. Ông Gilbert là thầy dạy chụp ảnh của ông Jagdish 30 năm trước. Chúng tôi trò chuyện về các hoạt động nhà thờ Công giáo ở Pune, cũng như hỗ trợ nhà thờ của gia đình ông và việc bảo tồn các nhà thờ Công giáo ở Pune.

Sau khi dùng trà sáng và bánh quy, chúng tôi tạm biệt gia đình ông Gilbert vào 6 giờ 30 phút sáng. Họ tiễn chúng tôi xuống tầng một. Ở tầng một, chúng tôi gặp một nữ giáo viên tiểu học ở hệ thống CMP với 700 trường học và hơn 5.000 giáo viên. Gặp giáo viên là cơ hội để chúng tôi giới thiệu chương trình Sách về nông thôn Ấn Độ cũng như Thư viện Lớp học Gyan-key. Chúng tôi nhờ cô giáo chuyển 30 cuốn sách bảo vệ môi trường đến trường học.

Tôi lấy số điện thoại và Whatsapp của cô giáo với mong muốn bài phát biểu ở Học viện Quản trị và Kinh doanh Arham được gửi đến hơn 5.000 thầy cô giáo và

700 hiệu trưởng. Tôi xem việc gửi bài phát biểu đến tầng lớp trung lưu Ấn Độ sẽ dần tạo làn sóng ngầm thúc đẩy Sách về nông thôn Ấn Độ.

CUỘC CÁCH MẠNG ĐỌC SÁCH Ở ẤN ĐỘ SẼ BẮT ĐẦU NHƯ THẾ NÀO?

Mến chào quý bà, quý ông và các em học sinh, sinh viên!

Trước hết, tôi trân trọng cám ơn Tiến sĩ Atish, ông Pradeep và Tiến sĩ Vũ Văn Thoại đã hỗ trợ tôi nhiệt tâm trong 5 năm qua và bây giờ chúng ta đã là một nhóm cùng nhau thực hiện sứ mệnh đối với học sinh nông thôn Ấn Độ.

Ngày hôm nay, trong khoảnh khắc lịch sử này, chúng tôi là những người Ấn Độ và Việt Nam cùng chia sẻ cảm xúc ở cùng một ngôi nhà chung rộng lớn. Ngôi nhà của chúng tôi là cùng nhau thúc đẩy Sách về nông thôn Ấn Độ, Sách vì quyền đọc sách của trẻ em thế giới và Sách chống biến đổi khí hậu ở một vị thế và tinh thần mới. Chúng tôi đặt mục tiêu thúc đẩy 8 triệu Thư viện Lớp học Gyan-key trong vòng 10 năm tới nhằm giúp khoảng 200 triệu học sinh Ấn Độ được tiếp cận sách như học sinh các nước phát triển.

Chúng tôi thách thức bản thân thúc đẩy một số lượng lớn Thư viện Lớp học và tiêu chuẩn đọc sách mới đối với học sinh nông thôn. Chúng tôi mang sách đến gần mắt con trẻ với tần suất cao nhất bởi vì sách là những người

bạn của học sinh nằm ngay trong hàng triệu lớp học. Chúng tôi tiếp tục tìm hiểu các phương pháp đọc sách của các nước phát triển và áp dụng theo hoàn cảnh địa phương để khuyến khích các em khai thác sách hiệu quả.

Có lẽ ngay trong hội trường này và những người khác ở đâu đó sẽ hỏi rằng chúng tôi làm cách nào để nhân rộng hàng triệu Thư viện Lớp học giúp 200 triệu học sinh Ấn Độ có sách?

Chúng tôi chia sẻ với các bạn rằng chúng tôi đã thiết lập 3 công thức tài chính giản đơn đối với **học sinh từ lớp 3 đến lớp 8 với các mức giá 2.650 rupee, 3.550 rupee và 4.450 rupee cho mỗi thư viện khác nhau**. Với những công thức này, hàng trăm triệu cha mẹ học sinh, thầy cô giáo, cựu học sinh và người Ấn Độ trong và ngoài nước đều là những tác nhân của đổi thay. Hơn nữa, bước chân của Mahatma Gandhi là biểu tượng của cuộc đấu tranh giải phóng Ấn Độ và *Một đô la thay đổi thế giới* (tương đương 84 rupee) là những triết lý và chiến lược cốt lõi của chúng tôi để vận động hàng triệu người Ấn Độ và những công dân thế giới tham gia đưa sách đến tay tất cả trẻ em Ấn Độ và các nước đang phát triển.

Tôi sẽ đi bộ 3.000km ở 29 bang của Ấn Độ và 3.000km ở 30 quốc gia khác để hiện thực hóa các triết lý và chiến lược của chúng tôi. Khi bạn cảm thấy ngại chia sẻ 84 rupee (1 USD) đến tài khoản của Arham Foundation

giúp học sinh nông thôn có sách đọc thì bạn nên dành một phút nghĩ về một người đàn ông Việt Nam chỉ còn một mắt đi bộ nhiều ngàn ki-lô-mét thúc đẩy quyền đọc sách của trẻ em Ấn Độ và thế giới.

Thưa quý bà, quý ông và các em học sinh, sinh viên!

Mahatma Gandhi là nhà đấu tranh giải phóng dân tộc bằng triết lý bất bạo động, không những đã giành độc lập đối với Ấn Độ, mà di sản của ông ấy ảnh hưởng đến phong trào đấu tranh dân quyền ở Mỹ vào những năm 1960. Tôi đã theo bước chân của ông ấy năm 1930 để thúc đẩy Chương trình Sách hóa nông thôn Việt Nam và tôi đã có mặt ở đây để thúc đẩy quyền đọc sách của trẻ em Ấn Độ và thế giới.

Nhân dân Ấn Độ hưởng lợi từ cuộc cách mạng do Mahatma Gandhi khởi xướng cùng các đồng sự. Ngày nay, các bạn có điều kiện sống tốt hơn và nhiều cơ hội hơn nhờ vào những cuộc cách mạng như Cách mạng Xanh, Cách mạng Trắng, Cách mạng Nhà vệ sinh, Cách mạng Internet khởi tạo bởi những nhà lãnh đạo và công dân tài năng và trách nhiệm của Ấn Độ. Và cuộc Cách mạng Đọc sách thì lớn lao nhưng nhiều thách thức và chúng tôi nỗ lực đeo đuổi từ giây phút này.

Cuộc Cách mạng Đọc sách chúng tôi mong đợi là nông dân và công nhân đọc sách cùng con hằng ngày, tất cả giáo viên mầm non nông thôn giúp học sinh nghe

sách và chơi cùng sách, tất cả học sinh nông thôn được đọc sách ở lớp và ở nhà, và đọc sách là cấu phần quan trọng trong quá trình học tập của học sinh cũng như học tập suốt đời của mọi công dân.

Ấn Độ là quốc gia dân chủ lớn nhất hành tinh, và cuộc Cách mạng Đọc sách theo chuẩn Anh và Mỹ là linh hồn của nền dân chủ đích thực, chất lượng và là xương sống để Ấn Độ trở thành siêu cường trong những thập kỷ tới.

Tôi muốn chia sẻ với mọi người rằng: Một số người ước rằng một cuộc Cách mạng Đọc sách đã xảy ra ở Ấn Độ, một số khác lại muốn Cách mạng Đọc sách ấy sẽ xảy ra; chúng tôi có mặt ở đây là tạo nên Cuộc cách mạng Đọc sách bằng đôi chân, trái tim và trí não của mình và hiển nhiên chúng tôi tin rằng hàng trăm triệu người Ấn Độ sẽ hành động cùng chúng tôi để cùng thấy những đổi thay lớn lao. Chúng tôi cũng tin rằng lá cờ Sách về nông thôn Ấn Độ với Thư viện Lớp học Gyan-key in trên nó sẽ có mặt trong các chiến dịch của các chính khách Ấn Độ.

Mọi người có thể theo dõi hành trình đi bộ từ Pune đến Mumbai của tôi trên kênh Youtube Thach India (Walk for rural India's books).

Cám ơn mọi người đã lắng nghe và hỗ trợ Sách về nông thôn Ấn Độ!

Nơi thờ tự được gìn giữ

Tạm biệt vợ chồng Gilbert và cô giáo, chúng tôi đến điểm dừng hành trình tối qua, tôi chụp ảnh đưa lên Facebook và khởi đầu hành trình ngày thứ tư. Đi được một quãng, ngôi đền Hindu nhỏ bên đường làm tôi nghĩ về những chia sẻ của ông Gilbert tối hôm qua.

Huyện Pune, nơi sinh sống của 9,2 triệu người, các trường học Công giáo hoạt động bình đẳng như trường học của các tôn giáo khác. Chúng tôi tặng Thư viện Lớp học cho một trường tư Công giáo ở thị trấn Saswad cách thành phố Pune khoảng 30 km, tôi khá ngạc nhiên khi hơn 90% học sinh là con gia đình Hindu giáo.

Công giáo, Tin lành, Chính thống giáo Phương đông chiếm khoảng 1,5% dân số Ấn Độ, tương đương 20 triệu tín đồ. Dịp lễ Noel, dù là một quốc gia có hơn 80% người theo đạo Hindu nhưng ngành giáo dục Ấn Độ cho tất cả học sinh Ấn Độ nghỉ học dịp Chúa giáng sinh.

Theo ông Gilbert, người Công giáo Ấn Độ không đập bỏ nơi thờ tự để xây mới mà họ nỗ lực tu sửa để kéo dài tuổi thọ. Các linh mục ở đây minh bạch tất cả chi tiêu do các tín đồ đóng góp và mọi đóng góp tùy tâm. Người nghèo thì góp 20 - 50 rupee tương đương 6.000 đến 15.000 VND cho các hoạt động hằng tháng của nhà thờ hoặc không phải đóng. Thông thường, hằng năm những gia đình trung lưu đóng góp 4.000 rupee tương đương 1,2 triệu đồng cho các hoạt động nhà thờ. Riêng gia đình ông, đôi khi ủng hộ nhà thờ hơn 100.000 rupee tương đương 30 triệu đồng.

Ấn tượng với việc bảo tồn các nhà thờ Công giáo ở Ấn Độ làm tôi nghĩ về những nhà thờ Công giáo ở Việt Nam bị đập bỏ dù vẫn còn giá trị sử dụng và bức thư tôi gửi em Nguyễn Đức vào tháng 8 năm ngoái.

Bức thư tôi gửi em Nguyễn Đức đăng trên Facebook được nhiều người chia sẻ và đồng cảm.

LINH MỤC HIẾN THÂN, GIÁO DÂN BÁC ÁI VÀ GIÀU CÓ TRI THỨC!

Mến gửi em Nguyễn Đức!

Tôi viết thư này gửi em, một học sinh thương người, đam mê đọc sách, học giỏi tiếng Anh, mong muốn trở thành linh mục trong tương lai, sẽ là tác nhân tạo thay đổi lớn lao trong cộng đồng Công giáo và xã hội Việt Nam.

Em còn nhỏ, chưa có nhiều cơ hội đến nhiều giáo xứ, giáo họ ở nhiều tỉnh thành, gặp nhiều người Công giáo trong và ngoài nước, chưa biết đến nhiều vấn đề của xã hội thu nhỏ dẫn dắt bởi những linh mục, tôi chia sẻ với em những điều tôi nghe, tôi thấy, tôi suy nghĩ trong hơn 40 năm qua.

Một linh mục ở Hà Tĩnh ngậm ngùi nói rằng: "tôi rất buồn khi những giáo dân ở đây đi lao động bất hợp pháp ở nước ngoài". Chắc em cũng biết, 39 người mất trong thùng xe tải ở nước Anh, còn được gọi là "thùng nhân" có những người Công giáo.

Một người yêu Chúa lo lắng cho các em nhỏ ở giáo xứ anh ấy chia sẻ rằng: "Thanh niên làng cháu cứ lấy vợ xong lại sang Hàn Quốc, sang Đài Loan, Nhật Bản… Vợ lại vào Sài Gòn làm giúp việc…". Em thấy đấy, giữa thời bình mà vợ xa chồng, cha mẹ xa con cái, giáo dục con trẻ ở nhà là những người già yếu, học vấn thấp... thì các cháu rất thiệt thòi. Liệu bao nhiêu cháu sẽ nên người khi sống xa cha mẹ từ nhỏ?

Một người Công giáo ở Nghệ An phàn nàn với tôi rằng: "Giáo dân 70, 80 tuổi cấy lúa trong giá lạnh, cha đi xe tiền tỷ vênh vang trên đường, nghĩ mà thương Chúa khi xưa chân đất loan báo Tin mừng, ngủ không có gối kê".

Đức quý mến!

Ngày nay, chủ nghĩa vật chất và chủ nghĩa hình thức bám sâu trong tâm trí nhiều người Việt Nam, nhiều con cái Chúa cũng không ngoại lệ. Nhà thờ giáo xứ, giáo họ được xây dựng khắp nơi. Có những ngôi nhà thờ mới xây dựng được vài chục năm, có tuổi thọ sử dụng gấp bốn đến năm lần như vậy, đang bên bờ bị phá bỏ. Những gia đình tín hữu nghèo khó, phải bán cả trâu bò, vay mượn để thỏa bệnh "Ngáo xây nhà thờ" đã và đang diễn ra nhiều nơi. Phần lớn giáo dân ở nông thôn có thu nhập thấp, bên cạnh nuôi dưỡng con cái và cha mẹ, lại bị tròng đóng góp xây dựng nhà thờ và các công trình khác, làm cho kiệt quệ, thì lấy đâu tiền bạc để giúp cho con cái học tập như con cái những gia đình thờ ông bà tổ tiên, những gia đình phật tử hay công chức nhà nước...

Hằng năm, chi phí cho các hang đá giả dịp Noel cũng tiêu phí hàng chục triệu, thậm chí hàng trăm triệu của tín hữu. Em là người yêu sách, đang học lớp 8, thử quy đổi ra sách, sẽ thấy số tiền đó đủ mua hàng trăm đến hàng ngàn đầu sách và mang lợi ích lâu dài cho hàng ngàn học sinh trong các giáo xứ.

Khi xưa, các cha cố rời bỏ châu Âu văn minh đến Việt Nam và nhiều quốc gia khác rao giảng Tin mừng bằng hàng trăm triệu bước chân trèo đèo lội suối, sống cùng người nghèo và giúp họ đào giếng, làm nhà, dạy chữ và đặc biệt tạo nên hệ thống chữ viết cho chúng ta. Ngày

nay, một số linh mục chạy đua mua xe ô tô đẹp để khoe mẽ, để thể hiện cái gọi là "đẳng cấp" nhưng xa rời hệ giá trị Thiên Chúa.

Đức quý mến!

Những điều tôi nghe được ở trên mới là phần nổi của nhiều vấn đề khác mà tôi sẽ gửi thư khi em trên 18 tuổi.

Từ quan sát và tìm hiểu của tôi về Chúa, về các thánh tông đồ, về các thánh tử đạo, về các vị thánh mà tôi luôn xúc động khi nghĩ đến như thánh Phanxico thành Assisi, thánh Philip Nery, thánh Teresa Calcutta… cũng như nghe và gặp những linh mục tiến bộ ở Huế, Nghệ An, Hà Tĩnh, tôi có kết luận như thế này:

Ở trên thế giới và Việt Nam có hai nhóm linh mục gồm Tiến thân và Hiến thân.

Linh mục tiến thân là những ai?

Họ chỉ lo cho bản thân, gia đình họ, nhân danh Chúa để có cơ hội học tập, cơ hội thoát nghèo, thành giáo sĩ trị… Họ vô cảm trước sự nghèo khó của giáo dân, họ không quan tâm mang tri thức rộng lớn đến con trẻ, không định hướng giáo hữu lấy việc học của con cái làm trọng, họ đổ lỗi cho ngoại cảnh.

Họ quan tâm đến những chén rượu cao hổ, họ khoe khoang những chai rượu ngoại. Họ lợi dụng lòng kính sợ Chúa của giáo dân để huy động tiền bạc xây dựng các

công trình tốn kém nhằm thể hiện với các linh mục xứ khác về năng lực của mình và họ đập bỏ công trình nhiều tỷ cứ như phá bỏ cái chuồng gà nhà họ. Những công trình hàng tỷ, hàng chục tỷ là công sức lao động mệt nhọc của các giáo dân chứ không phải công sức của linh mục.

Họ chỉ lo phần xác hữu hình mà không quan tâm đến nuôi dưỡng phần hồn và trí giúp người cùng đạo tiến lên hòa nhập thế giới văn minh. Họ không thấy nhục nhã khi không ít người Công giáo phải tha phương cầu thực ở Lào, Thái Lan, Trung Quốc… và chết đau đớn trên những xe thùng ở Anh quốc.

Những linh mục như vậy chẳng khác gì *"Mộ tô vôi"* lừa người đời và người đạo, chẳng tốt gì cho Giáo hội, giáo dân và bất cứ xã hội hay đất nước nào. Họ phản bội Chúa, các thánh tông đồ, các thánh tử đạo…Những lời tốt đẹp họ rao giảng chỉ nằm trên môi chứ không mang lợi ích gì cho ai cả.

Họ là những con quỷ dữ lừa dối dân Chúa và sẵn sàng bắt tay với lũ quỷ khác phá hoại Giáo hội đích thực của Chúa. Những con quỷ ấy tìm cách hãm hại những tiếng nói chính trực vì người cùng đạo và Giáo hội.

Linh mục hiến thân là những ai?

Họ phụng sự Chúa bằng trái tim chân thành. Họ rao giảng Tin mừng trên những mảnh đất cằn khô và kiên tâm nuôi dưỡng những hạt giống cho đến ngày đơm hoa kết

trái. Họ chấp nhận bị bức hại để tạo nền cho đức tin bền vững trong lòng dân Chúa. Họ sống giản kiệm, đớn đau khi người cùng đạo và tha nhân gặp cảnh khốn cùng. Họ đến với những người tội lỗi và giúp họ làm lại cuộc đời.

Họ tận dụng những cây tre, cây gỗ tại địa phương làm Thánh giá và làm những ngôi nhà thờ đơn sơ tránh mưa nắng để truyền giảng lời Chúa bởi họ hiểu rằng cứu độ, ân điển, lòng bác ái… không thể khởi sinh và phát xạ khi tâm còn tham khát vật chất và danh hão thế tục.

Họ xem việc giúp con trẻ hòa mình vào thế giới tự nhiên, giúp con trẻ học qua chơi, học qua làm, học qua đọc sách… là giúp các con có tri thức rộng lớn để thấu hiểu và biết ơn Đấng tạo tác. Họ thấu hiểu rằng giúp trẻ lĩnh hội tri thức đúng cách và đa dạng sẽ giúp giáo dân có nghề nghiệp tốt và sống thiện lương. Họ làm sáng danh Chúa bằng sự phục vụ giáo hữu tận tâm và bằng tri thức rộng lớn. Nhiều linh mục và nữ tu ở Philipines đang nỗ giúp hàng chục ngàn học sinh học lập trình bằng sản phẩm Leanbot của Tập đoàn DTT, Việt Nam.

Họ cộng hợp và lũy tích sự sáng danh Chúa bằng dẫn dắt hàng ngàn, hàng vạn người hoạt động bác ái và làm giàu tri thức từ bàn tay những thợ cả tài hoa trong công xưởng, nhà máy, những nông dân tạo nhiều sản phẩm trên đồng ruộng, những kỹ sư, luật sư, văn nhân… tài giỏi và tận tâm.

Họ đau đớn khi người cùng đạo phải tha hương lao động bất hợp pháp ở nước ngoài và họ khóc khi người Việt chết thảm thương trên xe thùng.

Họ buồn và xấu hổ khi người Việt trồng cần sa phá hoại xứ người.

Và họ dành tâm sức mở thư viện, khuyến đọc, giúp con trẻ học tiếng Anh với thầy cô khá, giỏi, cũng như mời nhà văn, nông dân giỏi, doanh nhân, kỹ sư thành công… chuyện trò với học sinh giúp các em nuôi dưỡng, tích lũy tri thức và đặt mục tiêu cuộc đời trở thành người có ích cho đạo, cho đời, cho quê hương, đất nước và nhân loại.

Đức quý mến!

Bạn tôi, một người Công giáo chia sẻ rằng "một quả trứng đủ hở để trao đổi chất nhưng đủ kín để chống vi khuẩn có hại xâm nhập; cấu tạo cơ thể con người gồm những hợp chất hữu cơ và vô cơ nhưng nhờ đâu mà con người có nhận thức, có linh hồn nếu Chúa không tạo tác".

Tôi học và chơi với các bạn Công giáo từ lớp một đến hôm nay nhưng không ai nói về quyền năng của Chúa dễ hiểu như bạn tôi, từng du học ở Đức và nay là chủ doanh nghiệp thủy sản, gia súc, gia cầm, sử dụng được hai ngoại ngữ. Bên cạnh đó, anh ấy thường xuyên hỗ trợ trẻ em và người già ở các trung tâm Thiên Ân. Con gái anh ấy là thế hệ thứ hai của gia đình 6 anh chị em ruột du học

Đức. Như vậy, người có tri thức sẽ thấu hiểu đấng sáng tạo muôn loài, có năng lực tạo sinh kế bền vững giúp gia đình và xã hội, trở thành công dân toàn cầu, thực hành lòng bác ái đến những thân phận khốn khó trong xã hội.

Trái lại, tôi biết một gia đình Công giáo ít học, có các con vào tù vì đánh bạc, ăn cắp, sử dụng ma túy… Họ là gánh nặng cho xã hội và Chúa hẳn là rất buồn khi có những đứa con như vậy.

Đức quý mến!

Tôi ngưỡng kính Chúa Jesus bởi Ngài nhập thế gian chống lại bất công trong xã hội đương thời, truyền tình yêu thương rộng lớn giữa con người với con người, kiến tạo sự bình đẳng nam nữ, và đặc biệt là tinh thần bất bạo động để xóa bỏ "mắt đền mắt, mạng đền mạng" giúp con người dùng tình yêu, tri thức và ngôn từ hóa giải bạo lực và hận thù. Những giá trị Thiên Chúa mang đến loài người sẽ vĩnh hằng như hơi thở trong sự sống của chúng ta vậy.

Mỗi lần vào nhà thờ hay thấy thập tự giá, tôi luôn dâng niềm xúc động và hình ảnh Chúa bằng xương, bằng thịt và máu luôn hiển hiện trước mặt tôi. Ngài là biểu tượng của hiến thân, của bác ái, của bất bạo động và là nguồn cảm hứng vô tận cho bất cứ ai muốn dấn thân vì một nhân loại tốt đẹp hơn.

Hai năm trước, tôi vinh hạnh được gặp linh mục Hoàng Hoa Trung, Nguyễn Văn Hồng ở xứ Lưu Mỹ, Đô

Lương, Nghệ An. Các ngài đã thiết lập Thư viện Vương quốc nồi đất giúp hơn 1.000 học sinh trong và ngoài Công giáo được đọc sách như học sinh Tây Âu, Mỹ… trong nhiều năm qua. Các ngài là những linh mục hiến thân, trí tuệ, nhìn xa trông rộng, mang cơ hội làm sáng danh Chúa bằng tri thức, bác ái và giỏi nghề vững nghiệp sống thiện lương đến tất cả con trẻ yêu mến tri thức

Cũng hai năm qua, tôi gặp làm việc với cha Hiếu Trung quản giáo xứ Phước Tượng, Phú Lộc, Thừa Thiên Huế. Hình ảnh ngài ấy trên chiếc xe máy trong mưa đến gặp tôi đề nghị hỗ trợ sách giúp học sinh giáo xứ thật ấn tượng. Cảm phục hơn, khi tôi biết ngài từng làm việc ở một tập đoàn lớn, có vị trí và lương cao, có nhà cao cửa rộng ở Huế, nhưng từ bỏ mọi thứ để phụng sự Chúa, phục vụ các giáo hữu và tha nhân. Lối sống giản kiệm của ngài và sự chăm lo sự học của học sinh là hiện thân của linh mục hiến thân, đẹp lòng Chúa và hiển nhiên góp phần dựng xây một Việt Nam văn minh trong tương lai không xa.

Đức quý mến!

Em bắt đầu học cách soạn và hành lễ như một linh mục từ khi học lớp 1 và em kiên trì công việc ấy 7 năm nay, tôi nể phục và trân quý sự nỗ lực không ngừng nghỉ của em. Tôi hy vọng rằng những tâm sự của tôi sẽ có ích đối với em trong hành trình hiện thực hóa mục tiêu trở thành mục tử phụng sự Chúa.

Tôi có niềm tin rằng em sẽ trở thành một linh mục hiến thân, một mục tử nhân lành giúp tất cả con trẻ làm sáng danh Chúa bằng lòng bác ái, bằng tri thức rộng lớn… Khi phần lớn người Công giáo là nông dân giỏi giang, công nhân kĩ thuật cao, kĩ sư, luật sư, nhà văn, triết gia, nhà phát minh, nhà sáng chế… trách nhiệm và bác ái thì nước Việt chúng ta sẽ thuộc nhóm các quốc gia văn minh và Nước Chúa sẽ là nơi quần tụ tinh anh Nước Việt.

Về phần tôi, dù không được Chúa chọn phụng sự Ngài, nhưng trong hành trình thúc đẩy Sách về nông thôn Ấn Độ, nơi tôi sẽ luôn có hình ảnh Chúa chết trên thập tự giá, có tinh thần của thánh Phanxico giản kiệm, có tinh thần phục vụ của Mẹ Teresa, bước chân của thánh Gandhi. Bởi vậy, tôi có niềm tin vững chắc rằng hàng triệu người Việt Nam, Ấn Độ… từ bi, bác ái và hiểu biết sẽ chung tay giúp hơn 200 triệu em Ấn Độ được nghe và đọc sách như trẻ em con nhà trung lưu trí thức ở Hà Nội, Huế, Sài Gòn và các nước phát triển như Anh, Pháp, Mỹ, Nhật, Phần Lan… Chúng ta nỗ lực vì một Việt Nam và thế giới tốt đẹp hơn.

Hẹn gặp lại em trong những bức thư khác viết từ Ấn Độ.

Tôi hoàn thành chặng đường buổi sáng với 9km.

Bước chân gọi trái tim những người xa quê

10 giờ 10 phút ngày 2 tháng 10, sư cô Quảng Phát tôi quen biết nhiều năm trước nhắn tin: "Sư cô ủng hộ 10 triệu cho chương trình đi bộ của chú ở Ấn Độ nha". Bởi vì khi đó đang đi bộ nên 11 giờ 29 phút tôi nhắn tin trả lời sư cô rằng: "Sư kêu gọi 400 phật tử chia sẻ mỗi người 25.000 đồng thì 10 triệu sẽ tác động đến người Ấn Độ rất lớn". Sau đó, tôi đề nghị sư gửi tôi 25.000 đồng chứ không phải 10 triệu và sư cô đã làm như tôi mong muốn.

Hơn 12 giờ trưa ngày 4 tháng 10, chúng tôi đến nghỉ ngơi trong khu xây dựng một ngôi đền Hindu. Ngôi đền có tổng mức đầu tư khoảng 60 tỷ đồng do cộng đồng người Hindu sinh sống trong vùng đóng góp, những người ở xa chia sẻ trách nhiệm với nơi thờ thần của quê mình. Số tiền ấy cộng hợp từ những em nhỏ đóng góp năm rupee (1.500 đồng) đến những doanh nhân đóng góp vài chục ngàn rupee. Số tiền ấy được vận động trong ba năm.

Tôi được mời tham gia hành lễ trong ngôi đền nhỏ lâu đời kế bên công trình mới đang hoàn thành những công đoạn cuối cùng. Người quản lý xây dựng cho biết rằng ngôi đền được thiết kế theo kiến trúc 400 năm trước. Sự đồ sộ của công trình hiện tại làm tôi choáng ngợp nhưng nghĩ về năng lực thiết kế, tạo hoa văn trên đá, dựng nên những ngôi đền bằng đá cách đây hơn 2000 năm hay 400 năm, tôi ngưỡng mộ tài năng và nỗ lực người Ấn Độ cổ xưa.

Gần 4 giờ chiều, tôi rời đền thờ, đến chỗ dừng hành trình buổi sáng và tiếp tục đi bộ 6km. Vừa đi vừa nghĩ về tôn giáo và hệ thống thờ phụng, tôi liên hệ giữa việc sẵn sàng đóng góp phục vụ tâm linh của cộng đồng và đóng góp phổ biến tri thức giúp con trẻ ở Việt Nam, Ấn Độ.

Ở Việt Nam, nhiều dòng họ kêu gọi con cháu góp hàng trăm triệu đến hàng tỷ đồng xây dựng mộ tổ, nhà thờ họ và phần nhiều các thành viên dòng họ đồng thuận. Thế nhưng, khi một số người xa quê vận động hội đồng dòng tộc làm một Tủ sách Dòng họ thì phần nhiều không ủng hộ dù chi phí khởi đầu chỉ 5 đến 10 triệu đồng.

Trong 15 năm qua, những người được sinh ra ở nông thôn từ năm 1970 đến năm 1990, tổ chức họp lớp thời cấp hai, cấp ba, tiêu tốn nhiều tiền cho ăn nhậu. Nhưng khi vài bạn trong lớp đề nghị đưa sách về lớp học trường

cũ, thư viện trường cũ, thì phần lớn các bạn không ủng hộ, thậm chí còn mỉa mai.

Ở Ấn Độ thì sao?

Thành phố Pune, vùng nông thôn Saswad, Taluka, Satara bang Maharashtra những nơi tôi đến từ năm 2019, 2020, 2023 và 2024. Cũng như các bang khác, Marahastra chuyển đổi từ mô hình kinh tế kế hoạch sang kinh tế hỗn hợp sau khi Soviet sụp đổ. Bang Maharashtra có thu nhập đầu người xấp xỉ Việt Nam.

Số người sinh ra ở nông thôn lên các thành phố làm việc nhiều hơn.

Qua phỏng vấn ở các nơi, các cựu học sinh hướng về trường cũ bằng trồng cây, bằng tặng máy vi tính, nhưng tặng sách thì tôi chưa gặp ai.

Thư viện trường học nông thôn ở những nơi tôi đến đều hoạt động không hiệu quả, hơn 90% học sinh tôi phỏng vấn đều không đọc sách ở thư viện và không có sách ở nhà. Một số thầy cô giáo chia sẻ rằng cha mẹ, học sinh và trường học ở Ấn Độ nặng về điểm số, thi cử dựa vào sách giáo khoa, bởi vậy việc đọc sách ngoài sách giáo không được xem trọng.

Ở Ấn Độ, những người theo đạo Hindu, thiêu người chết và rải tro vào sông suối nên người ta không phải xây

mồ to mả lớn như ở Việt Nam. Nhưng người Hindu xây rất nhiều nơi thờ phượng các vị thần của họ. Đối tác của tôi cho biết rằng toàn Ấn Độ có khoảng 600.000 ngôi đền lớn nhỏ.

Tháng 9 vừa qua, người Hindu tổ chức lễ hội Ganesh Chaturthi, tôi hỏi chuyện cộng đồng Hindu ở Pune thì biết rằng các gia đình đều mua tượng thần Ganesh để thờ trong dịp lễ. Nhiều triệu bức tượng bằng vật liệu hòa tan trong nước được bán ra và lễ hội tiêu tốn của cộng đồng Hindu nhiều tỷ đô la.

Học sinh nông thôn Ấn Độ và Việt Nam đều có chung vấn đề là thiếu sách, không được khuyến đọc như các nước Tây Âu, Mỹ, Nhật Bản. Thu nhập tính theo đầu người còn thấp, bởi vậy công thức tài chính Thư viện Lớp học giá thấp đã áp dụng ở Việt Nam phù hợp với Ấn Độ.

Như đã nêu trong bài phát biểu ở Viện Quản trị và Kinh doanh Arham, tôi kỳ vọng rằng hàng triệu bước chân của tôi ở Ấn Độ sẽ có năng lực vận động hàng trăm triệu cha mẹ học sinh, thầy cô giáo và cựu học sinh nông thôn nhân rộng 8 triệu Thư viện Lớp học giá thấp giúp hơn 200 triệu trẻ em nông thôn Ấn Độ được nghe và đọc sách.

Xếp bài viết *Bước chân gọi trái tim người xa quê* vào ngăn nhớ, tôi cho trí não nghỉ ngơi và tiếp bước.

Nghĩ về những quả cam và con trẻ

Đi được khoảng 5km của buổi chiều, chân tôi bắt đầu mỏi và muốn nghỉ ngơi mươi phút. Tôi muốn thưởng cho mình một ly nước cam tươi. Đi thêm vài trăm mét, tôi ghé vào một quầy bán nước hoa quả bên đường. Cốc nước cam làm tôi hết khát nhưng vị cam nhàn nhạt làm miệng tôi nhớ lại những múi cam chanh, cam bù hồi nhỏ, nó rất khác cam ngày nay.

Thanh toán hết 50 rupee, tôi tiếp tục lên đường. Không hiểu sao, mạch suy nghĩ không tiếp tục với những quả cam ở Ấn Độ, mà hình ảnh Trần Quốc Toản bóp nát quả cam trong tưởng tượng hồi tiểu học xuất hiện và bám lấy suy nghĩ của tôi. Một thanh niên cưỡi ngựa với 6 chữ "Phá cường địch, báo hoàng ân" xa tôi cả không gian và thời gian hiển hiện trước mặt tôi đầy dũng khí, chẳng lẽ Ngài ấy nhắc tôi điều gì chăng? Tôi chợt nhớ ra lúc trưa, khi ở đền Hindu đang xây dựng, anh quản lý đền cho rằng ở Việt Nam có tượng vua Chhatrapati Shivaji Maharaj của họ. Tôi trả lời có sự nhầm lẫn, đó là tượng

một vị tướng trở thành thánh của đất nước tôi, Ngài Trần Hưng Đạo.

Quả cam của Trần Quốc Toản dẫn tôi đến các vị tướng nổi tiếng ba lần đánh Nguyên Mông. Hình ảnh tướng Trần Hưng Đạo tắm cho tướng Trần Quang Khải làm mối giao hòa vì nước. Tiếng đục thuyền giặc của Yết Kiêu, Dã Tượng, tiếng reo hò của quân ta trên sông Bạch Đằng, dòng máu đỏ trên đùi anh đan sọt bên đường Phạm Ngũ Lão… cứ thế hiển hiện trước mặt tôi.

Cửa Hàm Tử bắt sống Toa Đô

Sông Bạch Đằng giết tươi Ô Mã

Sạp bán hoa quả xuất hiện trước mặt, tôi mua hai quả chuối hết 20 rupee. Những quả cam màu vàng, màu xanh kéo tôi ra khỏi những thông tin lịch sử 800 năm trước.

Tôi đọc mấy câu thơ hồi tiểu học:

Cam Xã Đoài mọng nước

Giọt vàng như mật ong

Bổ cam ngoài cửa trước

Hương bay vào nhà trong

Và tôi nhớ những quả cam mừng tuổi thầy cô giáo mồng Hai Tết và được thầy cô bóc mời ăn cùng bè bạn. Những năm 1980, cam bù quê tôi ngọt đậm kèm vị thanh chua, hương vị ấy đã thành lịch sử của lưỡi. Những năm 1990, vị cam bù nhạt dần.

Vườn nhà dì tôi ở xã Sơn Phúc, Hương Sơn, Hà Tĩnh có nhiều cam phục vụ Tết nhưng những năm 1980, mỗi cây cam cho vài chục quả. Sau đó, từ năm 1990 trở đi, lượng quả tăng lên. Quả nhiều thì cam nhạt.

Tôi từng đến viết bài về gia đình trồng cam ở Sơn Thủy, Hương Sơn, Hà Tĩnh. Có những cây cam cho 60-70 kg bởi người ta kích thích sản lượng bằng nhiều cách khác nhau. Quả cam to nhưng ruột xốp hoặc nhạt nước.

Quả cam trên đất Ấn Độ và Việt Nam làm tôi nghĩ về cách giáo dục con trẻ chúng ta hàng chục năm qua.

Những người Việt Nam sang Úc, Mỹ, Đức… định cư và sinh con ở đó đều hiểu rằng các con của họ được hướng tới lĩnh hội tri thức toàn diện gồm nuôi thân, dưỡng tâm hồn và tích lũy tri thức một cách khoa học. Chẳng hạn, từ 0 tuổi trẻ em của họ được đắm mình trong thiên nhiên trong điều kiện thời tiết khác nhau, được chạm vào các cuốn sách tranh ít từ vựng để trẻ được nuôi dưỡng thẩm mĩ và hiểu về từ qua sự vật, đồ vật, cây cỏ… Trẻ mẫu giáo được đọc sách lồng ghép giá trị và kĩ năng sống. Học sinh được học qua chơi để luyện thân thể và trí não.

Lên tiểu học, học sinh học qua việc làm các dụng cụ, học lập trình giản đơn… và đọc nhiều nhóm sách.

Lên cấp hai và ba, các em được học qua làm dự án, học qua nghiên cứu khoa học và ứng dụng. Bởi vậy, tự thân

học sinh thấu hiểu năng lực của bản thân và định hình nghề nghiệp trong tương lai. Học qua chơi, qua làm và qua đọc nhiều sách để làm bài luận… đã giúp thân, tâm và trí các em phát triển dần đều phù hợp theo lứa tuổi, đủ sức bền đi đường dài thành thợ giỏi, các nhà sản xuất, các nhà nghiên cứu… có sản phẩm bán trên chợ thế giới với giá cao.

Nhìn vào lực lượng cử nhân, kỹ sư bỏ tiền mua việc ở Nhật, Hàn Quốc, chúng ta cần xem lại cách dạy.

Nhìn vào trẻ em phải học thêm, phải làm bài tập đến tận khuya, nhiều em bị áp lực đến mức muốn nghỉ học. Chúng ta nên nghĩ đến quả cam những thập niên 1980 và ngày nay.

Nhìn vào các thư viện đến tận lớp học bị đóng cửa, nhìn vào doanh thu của sách vở trên thị trường, chúng ta cần xem gốc rễ của thiết kế giáo dục.

Hôm nay tôi đi 15km trên quốc lộ và 900m trong ở khu chung cư và đền Hindu.

NGÀY

5

THÁNG 10

NĂM

2024

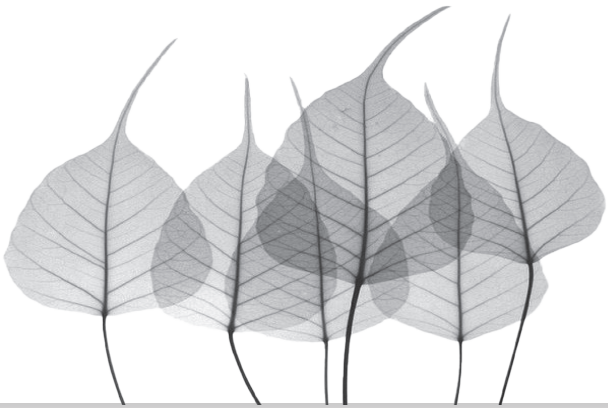

Hoa dại bên đường

6 giờ 30 phút sáng, gia đình cô hiệu trưởng trường tiểu học đã nghỉ hưu tiễn chúng tôi bằng trà và bánh quy. Ra khỏi cổng nhà, chúng tôi gặp một nhóm phụ nữ trang trí rangoli trên đường làng chào đón chín nữ thần Hindu trong lễ hội tháng 10.

Chúng tôi đến vị trí dừng hành trình chiều tối hôm qua, chụp ảnh đăng Facebook, đôi chân tôi tiếp tục gọi trái tim người lớn mang sách đến tay trẻ em nông thôn.

Bước chân tôi đầy phấn khích dọc theo vô số hoa dại màu vàng khôn ngoan khoe sắc bên đường. Những bông hoa biết biểu diễn sắc đẹp làm hình ảnh chúng được lan truyền trên mạng xã hội bởi nhiều người qua đường tranh thủ có ảnh với màu rực rỡ. Tôi không biết tên loài hoa nhưng màu vàng của chúng giống những bông hoa cúc trong tuổi thơ tôi.

Hồi tiểu học, đến nhà bà Oanh trong họ tộc, thấy những bông hoa vàng rực rỡ to gần bằng đĩa đựng trầu

trên những cây cúc được trồng dọc sân gạch, tôi ngắm nghía và chạm vào cánh hoa trong niềm vui của đứa trẻ khám phá điều mới lạ. Thấy tôi yêu thích hoa, bà cho tôi cây con về trồng; mấy tháng sau đó, trước sân nhà tôi rực rỡ hoa vàng.

Bà Oanh thường sang nhà tôi chuyện trò với cha tôi về sách, về nhân tình thế thái. Về bậc thứ, bà ngang hàng với ông nội tôi, cha tôi gọi bà là o Oanh nhưng bà chỉ hơn cha tôi một tuổi. Bà là một trong hai người phụ nữ đệm tiếng Pháp khi nói chuyện với cha tôi. Bà được học tiếng Pháp với những người thầy do ông nội tôi mời về dạy con cháu và trẻ em trong làng.

Hồi nhỏ, tôi thấy những phụ nữ khóc do mất chồng, mất con, khóc vì khi đến nhà tôi vay gạo, nhưng người khóc nhiều nhất là bà Oanh. Bà khóc về những chuyện xảy ra trong Cải cách ruộng đất mà chính gia đình bà là nạn nhân. Bà kể nhiều lần chuyện con anh trai của bà bị ốm nhưng đội cải cách không cho đi lấy thuốc và đứa cháu hai tuổi ấy chết trên tay bà. Mỗi lần kể là mỗi là bà đỏ hoe mắt. Cái chết đáng lẽ không xảy ra ấy đã ám ảnh đời bà, một chấn thương tâm lý xuyên thời gian, ám ảnh cả tuổi thơ tôi. Có lẽ thấu thương đứa cháu đích tôn mất trên tay ấy, mà 35 năm sau bà chăm nuôi một người cháu khác hơn 20 năm trời trong bệnh tật.

Những năm cuối thập niên 1980 và đầu 1990, tôi theo bà đi từ Hương Sơn xuống Vinh bằng thuyền máy. Mỗi chuyến đi, tôi thấy bà cầm theo những cuốn sách khác nhau, khi thì những *Những người khốn khổ*, khi thì *Ca dao Nghệ Tĩnh bìa vàng* Bà đọc sách và suy ngẫm, nhiều lần tôi thấy bà rơm rớm nước mắt nhìn sông núi, hẳn bà nhập tâm vào sách hoặc khóc vì mình, vì đời chăng. Bà không lập gia đình và cả cuộc đời tận hiến vì các cháu con anh trai. Bà là người tận hiến vì người khác và được đền đáp xứng đáng, những năm tháng của tuổi già, bà được sống trong sự chăm sóc tử tế của các cháu.

Màu vàng hoa dại ở xứ người đánh thức màu vàng của đồng lúa dập dờn trong gió Lào trước nhà tôi. Những bông dẻ chín vàng thơm ngòn ngọt trước ngõ nhà bà Oanh mà tôi hái đưa đến trường tặng các bạn nữ là một phần tuổi thơ tôi.

Tôi đi đủ ki-lô-mét buổi sáng, vào quán bán vật liệu bên đường sạc pin điện thoại, nghỉ ngơi trước khi đến một trường học tặng sách và chia sẻ hành trình đi bộ vận động Sách về nông thôn Ấn Độ.

Cái roi tre và Góc sân và khoảng trời trên đường Ấn Độ

Giữa trưa, chúng tôi đến một trường học dọc đường đi, sau khi tặng sách *Mẹ thiên nhiên*, tôi hỏi chuyện học sinh về các môn học và đọc sách. Phần nhiều học sinh trả lời các em thích học toán, tiếng Anh và khoa học. Tôi hỏi có em nào thích văn học, thì có một nam sinh học lớp 5 trả lời cháu thích truyện và thơ. Khi đó, tôi nhớ đến cháu Bùi Nhật Huy, con trai nhà báo Bùi Tiến Dũng, và việc tôi và bố cháu đưa ra cách để cháu đọc tập thơ *Góc sân và khoảng trời* của tác giả Trần Đăng Khoa.

Hồi tháng 3, tôi đến giao lưu ở Thư viện Lớp học Gyan - key ở trường Z.P.P xã Dharanvasti, Saswad, Pune, bang Maharashtra các em học sinh đọc thơ tặng tôi bằng tiếng Anh và tiếng Marathi. Tiếng thơ hòa ái, giọng đọc thiết tha và thành kính với thơ như đọc lời khấn nguyện trước các vị thần Hindu. Học sinh Ấn Độ sống trong truyền

thống lễ hội từ nhà đến đền thờ các vị thần và nhà trường. Bởi vậy, âm nhạc, thơ ca, dân ca là đời sống của các em.

Tạm biệt học sinh và tìm quán ăn trưa, tôi nhớ những ngày ở biển Cửa Lò, Nghệ An năm 2021. Hồi đó, bố Huy phàn nàn dạo này cháu ít đọc sách mà thích xem chương trình thiếu nhi trên kênh Youtube. Trò chuyện với cháu và tôi đọc bài thơ *Cái roi tre* của tác giả Nguyễn Vĩnh Tiến để Huy nghe, thật vui là cháu thích. Hai bác cháu đọc đi, đọc lại khoảng 10 lần thì Huy thuộc, tôi quay video bài thơ Huy thuộc đưa lên Facebook, cháu thích lắm.

Bố tôi vớ cái roi tre
Khi tôi bỏ học, chạy về thăm ông
(...)
Ông tôi mê tỉnh ngổn ngang
Cầm tay tôi lại đặt sang tay bà
Tôi nhìn ông, muốn khóc òa
Nỗi đau đâu cứ phải là roi tre?
Chiều nay bỏ học tôi về
Bố tôi quẳng cái roi tre lên trời.

Về Hà Nội, bố cháu mua tập thơ *Góc sân và khoảng trời* và Huy đọc thuộc nhiều bài trong đó. Vận động một đứa trẻ đang nghiền xem phim hoạt hình sang đọc sách

là việc không dễ. Nhưng từ việc con trai thuộc bài *Cái roi tre*, bố cháu Huy đưa ra điều kiện cho con trai rằng muốn xem 30 phút phim hoạt hình trong một ngày thì phải đọc một bài thơ đến khi thuộc lòng. Bằng cách đó, cháu Huy thuộc nhiều bài thơ trong *Góc sân và khoảng trời*. Năm nay cháu Huy học lớp 8, có thói quen đọc sách mỗi ngày. Trước ngày tôi đi bộ từ Pune đến Mumbai, cháu Huy vừa đọc xong cuốn *Nước Đức từ A đến Z* của tác giả Lê Quang.

Lợi ích của thơ ca, không chỉ giúp con trẻ tích lũy vốn từ vựng, mà còn giúp con trẻ hình thành năng lực quan sát, năng lực liên tưởng nối kết thông tin, cũng như hệ thống hóa thông tin phục vụ học tập, làm việc và sáng tạo.

Câu thơ *Tàu dừa chiếc lược chải vào mây xanh* dắt cậu bé làng quê nhiều lần đứng dưới cây dừa của người họ hàng nhìn lên trời và đúng là những lá dừa và cành dừa như chiếc lược thu nhỏ mà tôi dùng chải tóc. Hình ảnh mây xanh và tàu dừa thật đẹp và kích thích tôi tưởng tượng, liên tưởng, nối kết sự vật, con người trong tuổi thơ đầy ắp cây xanh, nước chảy, mây bay, ước chân dài vạn dặm để bước trên những vì sao lấp lánh trong đêm.

Cái roi tre khiến tôi đọc nhiều lần bài *Tre Việt Nam* của nhà thơ Nguyễn Duy trong hành trình buổi chiều. Ở tuổi 49, tôi càng yêu mến những vần thơ của logic, của hiện sinh, của hình tượng gắn kết, của kiên cường

dẻo dai… nuôi dưỡng khát vọng sống đẹp trong mỗi chúng ta.

Bố cháu Huy từng là giảng viên của trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, nay phụ trách mảng giáo dục của báo Tuổi trẻ, không những giúp con tiếp xúc với sách tranh từ 0 tuổi, mà còn giúp con nghe sách trọn tuổi mầm non, nhưng tác động của thiết bị điện tử, vẫn ảnh hưởng đến cả những gia đình luôn tìm cách khuyến khích con đọc sách.

Hơn 10 năm qua, xã hội chúng ta than phiền về văn hóa đọc xuống cấp và hoặc nước ta chưa có văn hóa đọc. Nhưng cách tốt nhất để tất cả trẻ em có thói quen đọc, xã hội cần hàng triệu ông bố Bùi Tiến Dũng, khi đó cháu Huy không trở thành đứa trẻ cô đơn ở trường vì sự yêu thích sách của mình. Và xã hội chúng ta sẽ có nền tảng đọc sách, nền tảng tri thức sâu rộng, xã hội học tập sẽ hình thành đúng nghĩa.

Cất bài viết vào ngăn nhớ, chúng tôi tìm quán cơm trưa vào lúc 2 giờ chiều, tranh thủ ngủ ngồi gần một giờ đồng hồ, và tiếp tục những bước chân buổi chiều.

Đi tìm chế độ đẳng cấp ở những nơi tôi đến trên đất Ấn Độ

Những vạt nắng cuối ngày dịu nhẹ len lỏi qua những lớp lá cây đung đưa trước gió gợi tôi nhớ những buổi chiều trên đường đi bộ xuyên Việt năm 2015. Cách rãnh thoát nước dọc đường chưa đầy một mét là những túp lều nhỏ vá víu nhiều loại tấm lợp. Người lớn bế con trẻ nhìn ra đường như đợi chờ cái gì đó bỗng dồn ánh mắt sang người lạ, đáp lại lời chào *Namaste* của tôi.

Đã là buổi chiều thứ năm của hành trình đi bộ từ Pune đến Mumbai, dọc đường bên trong thành phố và quốc lộ, tôi gặp nhiều khuôn mặt khắc khổ và quần áo sờn cũ, họ là những người bán hàng rong, những người nhặt rác, công nhân làm đường... Hình ảnh ấy cũng giống những người Việt đi vào miền Nam tìm việc vào những 1990 mà tôi gặp ở ngã ba Bãi Vọt, nay là thị xã Hồng Lĩnh. Tôi tiếp tục nghĩ đến từ tiếng Anh *Castism* - hệ thống đẳng cấp ở Ấn Độ.

Do có kế hoạch sang Ấn Độ từ năm 2011, tôi tìm hiểu cấu trúc chính trị, mô hình kinh tế, tôn giáo, giáo dục… của đất nước đông dân và huyền bí của thế giới chúng ta. Tôi quan tâm nhiều đến tầng lớp dalit - tầng lớp khó nghèo để tìm cách đưa sách đến tay con cái họ.

Tìm kiếm trên Google, Youtube, điều ám ảnh tôi nhất là những trẻ em Ấn Độ thất học, lang thang kiếm sống ở thành phố. Kế đến, cư dân sống ở khu định cư nghèo ở Mumbai và có tên gọi khác là khu ổ chuột, làm cho tôi suy nghĩ nhiều.

Năm 2019, xuống sân bay Pune đi taxi về khách sạn, quan sát hai bên đường, thấy giống Hà Nội những năm 1990, tôi mường tượng cảnh đời nông thôn ở xứ có 1,5 tỷ người. Hai tháng ở Pune và được về nông thôn hai ngày, tôi không thấy những khu phố ổ chuột hay nhiều căn nhà xơ xác ở nông thôn, mà nhiều khuôn mặt hốc hác trên phố và thôn quê.

Năm 2020, tiếp tục sang Pune, cùng với hai đối tác tổ chức đi bộ vận động sách về nông thôn, tôi vẫn chưa tìm thấy những dấu hiệu của một xã hội phân biệt đẳng cấp như đọc trên Internet. Đến vùng Satara cách Pune hơn 120 km trong mùa khô, gặp các học sinh trong trường học đang xây dở, tôi thấy được cái nghèo qua quần áo và chân đất của học sinh, và tôi thấy sự bình đẳng giữa các em.

Cuối năm 2023, tôi sang Pune và vùng Saswad đến đầu tháng 4 năm 2024. Tôi đến các trường học nông thôn khảo sát về hoạt động thư viện trường học và đọc sách của học sinh. Tôi cùng các đối tác địa phương bàn giao được 71 thư viện trường học và lớp học. Tôi vẫn không tìm được những dấu hiệu của phân biệt đẳng cấp giữa hiệu trưởng và giáo viên, giữa giáo viên và học sinh, giữa anh Santosh Jagtag xuất thân nhiều đời giàu có và những người nghèo thuê phòng trọ của gia đình anh.

Theo một số sách tôi đọc, phim tài liệu tôi xem, thì người Ấn Độ cổ xưa cho rằng các đẳng cấp Bà la môn từ miệng đến chân thượng đế mà ra. Đẳng cấp quân thần, võ sĩ đến từ tay thượng đế. Đùi thượng đế sản sinh ra đẳng cấp thương nhân, nông dân và bàn chân thượng đế thì sinh ra những người phục vụ.

Cuốn *Giới thiệu văn hóa Hindu* thì cho rằng đẳng cấp đã trở thành vấn đề trong suy nghĩ của nhiều người vì toàn bộ giá trị của nó bị hiểu lầm.

Người ta cho rằng thế giới thực vật được phân loài, phân nhóm. Tương tự, trong thế giới động vật, các loài, các bộ, các nhóm được phân loại. Trong khoa học vật chất, những nguyên tố và khoáng chất có cùng đặc tính vật lý, hóa học, người ta xếp thành nhóm.

Bởi vậy, trong xã hội loài người, các nhóm nghề nghiệp được phân chia theo thứ tự như sau: (i) Brahmanas là

tầng lớp tư tưởng, có thể hiểu là túi khôn của xã hội như các triết gia, giáo sĩ; (ii) Ksatriyas là tầng lớp quản lý xã hội như vua, quan, chiến binh…; (iii) Vaisyas là tầng lớp thương nhân lưu chuyển hàng hóa, thúc đẩy sản xuất, mang lại nguồn lợi cho xã hội và quốc gia; và (iv) Sudras là tầng lớp lao động. Những người này không thể đưa ra các ý tưởng hoặc tạo nên sự thịnh vượng rộng lớn. Nhưng họ là những người làm thực thi các ý tưởng, họ trực tiếp làm ra các sản phẩm hay thực hiện các kế hoạch mà người khác đề ra.

Như vậy thì, sự phân chia đẳng cấp ở Ấn Độ mà nhiều người xem là tiêu cực, theo giải thích của sách *Giới thiệu văn hóa Hindu* khá giống phân loại "sĩ, nông, công, thương" ở Việt Nam.

Tổng thống Kocheril Raman Narayanan của Ấn Độ nhiệm kỳ năm 1997 đến năm 2002 xuất thân trong gia đình nghèo khổ. Ông là người xuất thân cùng đinh đầu tiên lên làm tổng thống thứ 10 của Ấn Độ.

Thủ tướng Modi xuất thân từ gia đình buôn bán nhỏ đã trở thành Thủ tướng của Ấn Độ vào năm 2014.

Như vậy, cả Tổng thống Narayanan và Thủ tướng Modi đều là những người xuất thân không thuộc vương tôn, quý tộc hay giáo sĩ, đã trở thành những lãnh đạo cấp cao của Ấn Độ. Từ đó, chúng ta thấy rằng xã hội Ấn Độ

vẫn có cơ hội cho những ai nỗ lực đeo đuổi sự nghiệp của mình.

Giáo dục công lập của Ấn Độ miễn phí từ lớp một đến lớp chín. Ở những nơi tôi đến, học sinh tiểu học được nhận một quả chuối và một quả trứng miễn phí cho một bữa sáng trong tuần, bữa trưa học sinh được hỗ trợ cơm và bánh chapati từ thứ hai đến thứ sáu.

Hơn 2.500 năm trước, Đức Phật nói với giáo sĩ Bà la môn rằng "Sự cao quý của một con người không đến từ sự xuất thân mà đến từ lối sống đúng đắn của người đó". Quan điểm của Đức Phật từ xa xưa đúng mãi với thời gian vì thông qua các hình thức giáo dục, người xuất thân nghèo đói hay giàu có đều có thể sống đúng theo quy tắc và các tiêu chuẩn chung của cộng đồng mà ở đó các giá trị như tự do, bình đẳng, từ bi, bác ái giúp con người chung sống trong hòa bình và cùng nhau phát triển.

Để hiểu một ngôi làng vài trăm nóc nhà, chúng ta cần sống và chủ đích tìm hiểu trong thời gian dài, có thể mất nhiều tháng trời. Bởi vậy, để hiểu biết văn hóa, tập tục của một quốc gia, chúng ta mất rất nhiều thời gian sống cùng và tìm hiểu, có thể mất cả đời người mới hiểu được một phần rất nhỏ. Tôi sẽ đến tất cả các bang của Ấn Độ và tiếp tục tìm hiểu về chế độ phân biệt đẳng cấp ở xứ tâm linh và huyền bí.

Tuy nhiên, sự chênh lệch giữa giới doanh nhân tiêu hơn trăm triệu đô la cho đám cưới con trai, hay những đám cưới của người Ấn Độ tổ chức ở Việt Nam, và những cư dân sống ở khu ổ chuột lẫn những ngôi nhà tạm ven đường tôi gặp, là những khoảng cách không thể định lượng và định tính được bằng những cuộc gặp gỡ đơn thuần trên mẫu nhỏ.

Giá như ông tỷ phú Ấn Độ dành 10 triệu đô la từ khoản 120 triệu đô la tổ chức đám cưới cho con trai làm nền kêu gọi hơn 200 triệu cha mẹ học sinh, thầy cô giáo và cựu học sinh nông thôn Ấn Độ chia sẻ mỗi người 1 đô la giúp hơn 200 triệu trẻ em nông thôn có Thư viện Lớp học thì cuộc cách mạng đọc sách ở Ấn Độ sẽ hình thành nhanh chóng.

Tôi cất bài viết vào ngăn nhớ và kết thúc hành trình ngày thứ 5 với 14,5km.

NGÀY

6

THÁNG 10

NĂM

2024

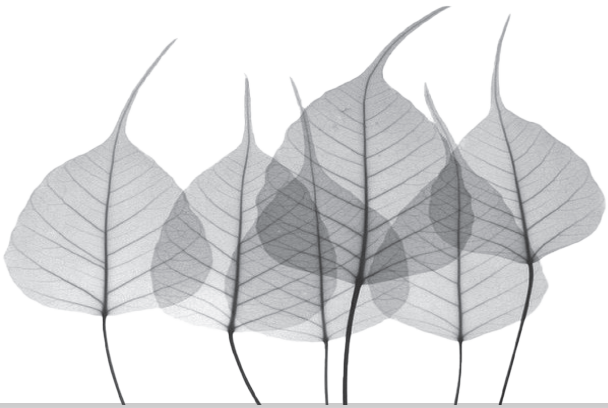

Anh Thạch trao Thư viện Lớp học ở Saswad, Pune bang Maharashtra, Ấn Độ.

Bầu cử cấp xã ở Ấn Độ

Kết thúc hành trình ngày thứ 5, vào khoảng 7 giờ 30 phút tối, chúng tôi đến nhà anh Santosh Kumbar, cán bộ xã Khadkale thuộc huyện Pune.

Dù mệt và đói nhưng khi anh ấy và vợ mời chúng tôi đến trường học tham gia lễ thần Hindu, tôi vội vàng xuống ô tô lấy cờ Sách về nông thôn Ấn Độ và sách đi theo họ.

Đến trường, gặp cô hiệu trưởng và giáo viên, tôi hỏi về hoạt động thư viện và sách. Cô giáo thừa nhận là thư viện luôn đóng cửa và không có nhiều sách. Tôi chia sẻ về Thư viện Lớp học và những lợi ích của nó cũng như việc vận động cha mẹ học sinh, thầy cô giáo và cựu học sinh chung tay giúp học sinh có sách đọc. Tất cả đều ủng hộ ý tưởng và hứa sẽ nhân rộng.

Chúng tôi được mời tham dự lễ hội 9 nữ thần Hindu cùng với học sinh. Ấn Độ là đất nước của lễ hội và mỗi học sinh là một nghệ sĩ. Các em biểu diễn ca kịch ca

ngợi các vị thần và sức mạnh các vị thần trong đời sống hiện tại.

Gần 11 giờ đêm mới trở về nhà và dùng bữa tối với gia đình anh Santosh Kumbar. Mặc dù muộn, tôi tranh thủ phỏng vấn con dâu của anh Santosh Kumbar. 12 giờ đêm tôi mới đi ngủ.

Đánh thức tôi trong buổi sáng trong lành không phải tiếng quạ hay chuông điện thoại như mọi hôm mà là hình ảnh và lời hát của nữ thần Hindu do học sinh nhập vai tối hôm qua xuất hiện đầy mê hoặc trong giấc mơ ngắn.

Chúng tôi dùng bữa sáng với gia đình, chụp ảnh lưu niệm và lên đường.

Đến chỗ dừng hành trình lúc 6 giờ tối hôm qua, tôi bắt đầu những bước chân của ngày mới và nghĩ về bài viết của ngày.

Xã Khadkale có hơn 10.000 người sinh sống. Đi qua trung tâm xã, tôi thấy nhiều cửa hàng tạp hóa, quán trà, đường sá nhiều ổ gà và bùn đất. Trường học tiểu học và trung học có hơn 700 học sinh.

Đêm qua, tôi tìm hiểu về bầu cử cấp xã, anh Santosh Kumbar không biết nhiều tiếng Anh nên anh Jagdish phiên dịch giúp tôi. Sau chuyện trò, anh Santosh Kumbar giới thiệu tên anh ấy trên trang web bầu cử của bang Maharashtra.

Tranh cử làm lãnh đạo cấp xã là cuộc cạnh tranh giữa các đảng phái ở địa phương. Các ứng cử viên công khai học vấn, tài sản, nợ nần, các nguồn kiếm sinh kế của gia đình, tình trạng hôn nhân, con cái… Đặc biệt, họ phải vận động thành viên cộng đồng bỏ phiếu cho mình bằng các kế hoạch và chiến lược phát triển địa phương trong nhiệm kỳ của mình và tầm nhìn cho tương lai.

Chẳng hạn, anh Santosh Kumbar là nông dân học hết lớp 8, đảng viên đảng BJP, tham gia tranh cử và trở thành người quản lý xã năm 2017. Hiện anh vẫn tại vị.

Anh có hai con trai đã lập gia đình và là doanh nhân ở địa phương. Vợ ở nhà quán xuyến việc gia đình. Mẹ anh trước đây là cán bộ cấp xã. Một con dâu là giáo viên dạy tiếng Anh, toán và khoa học

Ba thế hệ của gia đình anh sống cùng trong một căn nhà hai tầng với nhiều phòng, gồm cả nơi ở của người giúp việc.

Năm 2017, tài sản ròng của gia đình anh trên website bầu cử có hơn 77 Lacs+ tương đương 7.700.000 rupee, khoảng hơn 2,2 tỷ Việt Nam đồng.

Tôi hy vọng rằng một ngày không xa, các ứng cử viên cấp xã ở Việt Nam sẵn sàng minh bạch tài sản của mình trên website của địa phương và trang mạng xã hội.

Tôi cất bài viết vào ô dành cho ngày thứ 6 và kết thúc hành trình buổi sáng vào 11 giờ 30.

Gia đình ông Shri. Rameshji Vyas

Tôi vừa dừng hành trình buổi sáng thì anh Lockhande - người sáng lập Thư viện Lớp học Gyan-key đến gặp và đề nghị tôi đi thêm một quãng để làm tư liệu. Chúng tôi đi bộ thêm 500 m và đến nhà người quen của anh Jagdish.

Trên đường đi, tôi được anh Jagdish cho biết rằng chúng tôi sẽ gặp một yogi có thể trồng cây chuối dưới nước 15 phút.

30 phút sau, chúng tôi đến cửa hàng bánh kẹo A1-Chikki ở thị trấn Lonavala. Cửa hàng bán bánh kẹo được chính gia chủ làm từ hoa quả khô, lạc và đường. Tất cả đều bằng thủ công truyền thống. Cơ sở sản xuất bánh kẹo thủ công có tuổi đời hơn 70 năm và được bán đến 150 năm quốc gia.

Ông Shri. Rameshji Vyas kế thừa hiệu bánh từ cha ông. Từ một cơ sở sản xuất bánh nhỏ khởi phát từ thập niên 1950 giờ đây nó trở thành một thương hiệu nổi tiếng Ấn Độ và ra toàn cầu.

Anh Jagdish chia sẻ hành trình đi bộ vận động Sách về nông thôn Ấn Độ của tôi. Chủ cửa hàng bánh và mọi người trong cửa hàng đều dành cho tôi ánh mắt thiện cảm và đề nghị tôi chụp ảnh.

Ông Lockhande giới thiệu chương trình Thư viện Lớp học Gyan-key và sự hợp tác của tôi để đẩy nhanh tiến trình đưa Sách về nông thôn Ấn Độ.

Khi chúng tôi đang trò chuyện thì một doanh nhân nổi tiếng ở thị trấn, người đã tài trợ hàng chục triệu rupee (tương đương 5 tỷ đồng) giúp bệnh viện địa phương, đến cửa hiệu gặp ông Shri. Rameshji Vyas. Sau khi biết tôi đi bộ vận động sách giúp trẻ em Ấn Độ, ông nhìn vào mắt tôi và hỏi về tình trạng của mắt. Biết mắt trái của tôi bị mù, ông ngỏ ý giúp tôi điều trị vì ông có bạn là bác sĩ mắt tài giỏi ở thành phố Mumbai. Tôi chia sẻ rằng hiện y học hiện đại chưa thể chữa chứng bong võng mạc. Mọi người nhìn tôi với sự sẻ chia và trở lại làm việc của mình.

Người giúp việc của ông Shri. Rameshji Vyas đưa chúng tôi đến khách sạn gần đó dùng bữa trưa. Ông chủ khách sạn rất vui khi biết hành trình đi bộ của tôi và đề nghị chụp ảnh. Tôi gửi ông ấy bài phát biểu ngày 1 tháng 10 tại Viện Quản trị và Kinh doanh Arham, ông ấy đọc xong và gửi ngay đến nhóm gia đình trên Whatsapp.

Cơm trưa xong, chúng tôi được dẫn đến một thư viện 140 tuổi và xem nhiều cổ vật trong thư viện. Thì ra ông

Shri. Rameshji Vyas có bảo tàng cổ vật của Ấn Độ và Anh quốc. Bảo tàng có những bức tranh từ thế kỷ 17 của họa sĩ người Anh và nhiều đồ vật như điện thoại, máy nghe nhạc, những bộ từ điển xuất bản ở Anh vào những thế kỷ trước.

Chúng tôi được bố trí nghỉ trưa trên một chiếc giường gỗ 200 tuổi sản xuất ở Anh quốc.

Hơn hai giờ đồng nghỉ trưa nhưng tôi không ngủ nhiều mà tiếp tục viết lại những gì diễn ra trong buổi sáng và buổi trưa. Tôi nghĩ về nỗ lực bảo vệ di sản của người Ấn Độ. Ông Shri. Rameshji Vyas là hậu duệ của một tiểu vương ở Ấn Độ nhưng gia đình ông không bị xáo trộn sau năm 1947 khi Ấn Độ giành được độc lập từ đế quốc Anh. Bởi thế, cơ sở bánh kẹo cũng như thư viện và các đồ vật giá trị được bảo tồn đến ngày nay.

Hơn 15 giờ 30 phút, chúng tôi rời nhà ông Shri. Rameshji Vyas và bước chân tôi tiếp tục khám phá những ki lô mét phía trước của buổi chiều.

Những bước chân buổi chiều nặng trĩu hơn khi tôi tiếp tục nghĩ về những hoành phi, câu đối dung chứa những giá trị tri thức và tinh thần của dòng họ tôi bị thất lạc, bị phá trong những thập niên 1950, 1960. Lúc trưa, khi ở thư viện và chạm tay vào những cổ vật nhiều trăm năm được gìn giữ, cảm giác buồn thảm xuất hiện trong tôi khi nghĩ về nhà thờ họ Nguyễn Quang.

Tại sao người Ấn Độ bảo vệ những đền Hindu nhiều ngàn năm tuổi sau những biến động lịch sử? Tại sao tài sản của gia đình ông Shri. Rameshji Vyas được bảo vệ sau khi Ấn Độ độc lập? Phải chăng do người Ấn Độ yêu di sản của họ và tài sản cá nhân được tôn trọng? Có phải họ hơn ta về nhận thức lịch sử hay họ có chiều sâu văn hóa vượt trội chúng ta?

Ở Saswad hơn 3 tháng đầu năm 2024, thăm những ngôi đền Hindu, ngay sau khi về nước tháng 4 vừa qua, tôi tiếp tục nhờ chuyên gia Hán Nôm Trần Mạnh Cường dịch toàn bộ chữ còn sót lại trên những câu đối bị cắt để con cháu biết suy nghĩ về tinh thần và khát vọng của dòng giống.

Tôi kết thúc quãng đường buổi chiều trong nỗi buồn dài nhiều tiếng bởi những nghĩ suy về di sản dòng họ tôi và bao dòng họ khác bị cuốn theo những cơn lốc lịch sử nước nhà.

Kết thúc hành trình, theo lời mời lúc trưa, chúng tôi đến nhà của ông Shri. Rameshji Vyas ăn tối và nghỉ qua đêm.

Trước cổng nhà ông Shri. Rameshji Vyas có một tượng Phật bán thân cao khoảng 1m. Tôi khá ngạc nhiên khi gia đình Hindu giáo lại đặt tượng Phật trước nhà. Theo người Hindu, Đức Phật là hiện thân thứ chín của thần Vishnu.

Ở Việt Nam, doanh nhân phật tử Nguyễn Hoàng Tuyển hiện đang sinh sống ở Ba Lan là chủ sở hữu khu nghỉ dưỡng Quỳnh Viên, Thạch Hà, Hà Tĩnh chia sẻ với tôi huyền tích rằng Chử Đồng Tử là doanh nhân phật tử đầu tiên của Việt Nam và từng tu thiền tại đất linh Quỳnh Viên.

Tôi đọc sách về Khương Tăng Hội, một vị sư được cho là có mẹ gốc Giao Chỉ và bố người Ấn Độ. Sư Khương Tăng Hội xuất gia ở Việt Nam và sau đó đưa Phật giáo sang Trung Quốc thời Đông Ngô vào thế kỷ 3 sau Công nguyên.

Cuốn *Lịch sử Phật giáo Trung Quốc* thì cho rằng Phật giáo vào Trung Quốc từ Bắc Ấn từ thế kỷ thứ 6 sau Công nguyên và phát triển đến ngày nay.

Trong khi đó, ở Ấn Độ, người theo Phật giáo chỉ chiếm khoảng 1 % dân số.

Buổi trưa, khi gặp ông Shri. Rameshji Vyas ở hiệu bánh, làm việc của người thu tiền, tôi thấy ở ông sự cần mẫn, điềm tĩnh và thân thiện. Sau khi thăm thư viện và bảo tàng cổ vật của gia đình, tôi bắt đầu tò mò về ông ấy.

Cơm tối xong, ông dành cho tôi gần một giờ trò chuyện về giáo dục và văn hóa đọc ở Ấn Độ. Qua chia sẻ của ông, tôi biết thêm những khó khăn của hành trình đưa Sách về nông thôn Ấn Độ và khuyến đọc.

Trò chuyện xong, ông dẫn tôi vào nhà trong. Đến trước một tủ lớn bằng kim loại, ông cho biết rằng tủ này nặng 3,5 tấn và chứa 6.000 đồng tiền cổ. Đồng tiền cổ nhất là 3.500 năm. Kế đến, ông mở tủ trưng bày kiếm và đưa tôi xem thanh kiếm bằng vàng nặng khoảng 3 kg, chuôi nạm kim cương và đá đỏ. Ông giới thiệu những thanh kiếm khác, súng cổ, cung tên và nhiều trang phục hoàng gia mà ông là hậu duệ.

Ông tiếp tục dẫn chúng tôi xem bộ sưu tập xe ô tô của gia đình ông. Chiếc xe do Nữ hoàng Anh từng sử dụng, ông mua hết 2,5 triệu USD. Ông sở hữu 25 xe ô tô do nước Anh sản xuất từ thế kỷ 19 và thế kỷ 20.

Ông dẫn tôi đến bể bơi, nơi ông hành tập yoga nước mỗi sáng. Thì ra, ông là nhà yoga nước nổi tiếng ở huyện Pune. Ông gửi ảnh nhiều báo viết về ông và những clip ông ở dưới và trên mặt nước. Clip ấn tượng nhất là ông nằm trên mặt nước với đôi chân như khi ngồi kiết già và bàn tay nâng những ngọn nến lung linh.

Ông Shri. Rameshji Vyas có vẻ bề ngoài hơi khắc khổ, hằng ngày cần mẫn thu tiền của cửa hàng bánh kẹo có khách hàng từ 150 quốc gia, là chủ sở hữu của hàng trăm cổ vật vô giá và hàng trăm mẫu đất.

Ông có hai con trai từng du học Anh quốc. Cả hai bạn cùng cha quản lý cửa hàng, thúc đẩy kinh doanh trực tuyến. Bạn Aditya là nhạc sĩ, ca sĩ tiếng Hindi và tiếng Anh.

Trong bài *Vốn của cường quốc* từ sách *Những bước chân hy vọng*, tôi chia sẻ về một trong những nguồn vốn lớn của Ấn Độ là họ có tầng lớp tinh hoa liền mạch nhiều thế hệ. Tầng lớp tinh hoa ấy là túi khôn của cộng đồng và của quốc gia. Họ nghĩ lớn và biết làm lớn để chính mình giàu có và tạo thành lực kéo dẫn lối tầng lớp trung lưu đi lên. Tầng lớp trung lưu mẫu lớn và nhiều tầng sẽ hỗ trợ tầng lớp thiếu đặc ân thay đổi, dần dần xã hội sẽ có nhiều người khá giả lên, vị thế quốc gia sẽ được đẩy lên bởi nỗ lực của mọi công dân có tinh thần quốc dân và nhân loại.

Gia đình ông Shri. Rameshji Vyas, bên cạnh lưu giữ di sản gia tộc, sưu tầm các di sản vật thể của Ấn Độ, Anh quốc…, luôn tạo thặng dư vật chất bằng sản xuất bánh kẹo thủ công truyền thống bán khắp toàn cầu, và hàng năm dùng một phần lợi nhuận hỗ trợ 100.000 suất ăn giúp người nghèo trong vùng và thiện việc ấy đã kéo dài 25 năm qua.

Gặp gỡ và chuyện trò với ông Shri. Rameshji Vyas, tôi nhớ ông nội và em ông nội tôi, những người giúp hàng chục gia đình nông dân phát triển kinh tế bền vững, cũng như góp tiền bạc làm đường chống lũ và làm trường giúp con trẻ học miễn phí vào những thập niên 1920 đến 1940.

Sự lớn mạnh của quốc gia đến từ nỗ lực lao động, sáng tạo của toàn bộ dân chúng. Mỗi công dân với nỗ

lực lao động của mình, kiến tạo giàu có cá nhân, hòa quyện với chia sẻ trách nhiệm xã hội, tương hỗ những người thiếu cơ hội để họ thay đổi chính mình, tạo thành hệ sinh thái chia sẻ trách nhiệm tự nhiên từ cấp làng xã đến quốc gia và quốc tế, sẽ đưa đất nước đi lên theo kịp các nước phát triển.

Ấn Độ cần hàng trăm triệu công dân có tinh thần như ông Shri. Rameshji Vyas để trở thành cường quốc.

Ở Việt Nam, hẳn chúng ta cũng có kha khá công dân có năng lực và tinh thần vì cộng đồng như ông Shri. Rameshji Vyas, và hy vọng xã hội ta dần sẽ có hàng triệu công dân như vậy, khi đó vị thế quốc gia sẽ lên cao hơn.

Từ trưa đến lúc đi ngủ, tôi hoàn thành khung của bài viết này và cất vào ngăn nhớ. Tuy nhiên, trong quá trình hoàn thiện bài viết, những triết lý phổ quát và ngôn từ hàn lâm không được đưa vào bài như cấu trúc khi đang đi bộ, vì tôi muốn học sinh, sinh viên thiếu cơ hội nghe và đọc sách khi còn nhỏ đều dễ dàng đọc hiểu và thấy rằng các em đều có năng lực quan sát, ghi nhớ từ sách và diễn đạt những gì mình hiểu, mình thấy theo cách tôi ghi chép mà không khó khăn gì.

NGÀY

7

THÁNG 10

NĂM

2024

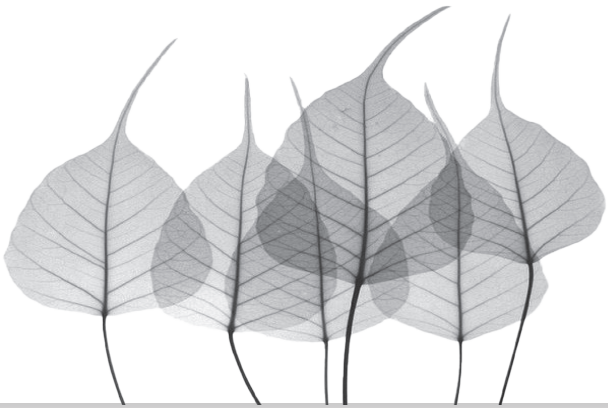

Buổi sáng, tôi thức dậy từ lúc 6 giờ với sự háo hức chờ đợi ông Shri. Rameshji Vyas biểu diễn yoga nước bằng trồng cây chuối trong bể bơi nhiều phút. Thế nhưng, đến hơn 7 giờ, chúng tôi không thấy ông ấy gọi.

Chúng tôi xuống phòng khách, thì ông từ bếp chạy ra thông báo rằng sáng nay quá lạnh nên ông không biểu diễn mà đang chuẩn bị bữa sáng mời chúng tôi.

Anh Jagdish hãnh diện nói với tôi rằng ông Shri. Rameshji Vyas quý mến người đi bộ vận động sách nên mới trực tiếp xuống bếp chuẩn bị đồ ăn sáng mời chúng tôi. Gia đình ông Shri. Rameshji Vyas có hai đầu bếp nam phục vụ ba thế hệ sống chung nhà.

Bữa sáng xong, vợ chồng ông và hai con trai chụp ảnh tạm biệt chúng tôi. Dù lên đường muộn hơn dự kiến nhưng trong lòng tôi tràn ngập niềm vui bởi tôi thấy nhiều điều tích cực ở gia đình ông Shri. Rameshji Vyas và tôi tin rằng việc vận động gia đình ông tham gia vào tiến trình đưa Sách về nông thôn Ấn Độ sẽ khả thi.

Niềm vui khởi lên theo những bước chân buổi sáng thêm niềm hy vọng khi tôi thấy ngôi đền Hindu rất lớn

bên đường nơi thường có 100.000 tín đồ dự lễ. Tối hôm qua, ông Shri. Rameshji Vyas chia sẻ rằng ông sẽ mời tôi đến đây giới thiệu chương trình Sách về nông thôn Ấn Độ sau khi tôi kết thúc hành trình đi bộ từ Pune đến Mumbai.

Tiếng nhạc phát ra từ chiếc xe ngang qua, nhớ đến bạn Aditya là nhạc sĩ, ca sĩ và tôi khởi lên ý tưởng viết bài hát vận động người nghèo giúp con cái họ nghe sách và đọc sách.

Việc viết lời cho bài hát bằng tiếng Anh thì không khó đối với tôi. Dịch sang tiếng Hindi, Marathi và phổ nhạc cũng không khó đối với nhạc sĩ Adutya. Cái khó nhất là làm sao để hàng chục triệu hộ gia đình nghèo xem và nghe được bài hát.

Tôi nghĩ đến những phân cảnh minh họa trong bài hát giúp người cha, người mẹ sống trong những túp lều tạm có thể hiểu rằng con họ được đến trường thì những đứa con sẽ thoát khỏi cảnh đói nghèo kiếm ăn từng bữa. Phân cảnh những đứa trẻ ở lều được những tình nguyện viên đọc sách, cho xem tranh trên sách và khuôn mặt rạng rỡ của trẻ bên những trang sách thay nhau nhảy múa trong đầu tôi.

Và phân cảnh những đứa trẻ nghèo tung tăng đến trường cho đến khi vào trường đại học với bao đổi thay

từ giao tiếp, ngồi phòng máy vi tính, diễn thuyết trên giảng đường. Cuối cùng là những cảnh quay các em tốt nghiệp đại học, đi làm, mua xe máy và làm nhà ở quê giúp cha mẹ và các em có nơi ở.

Miên man nghĩ cả khi bước chân bắt đầu nhức mỏi, tôi kết thúc hành trình buổi sáng vào giữa trưa. Chúng tôi tìm quán ăn bình dân, cơm trưa xong, tôi ngủ ngồi cho đến gần 4 giờ chiều và tiếp tục bước đi.

Những bước chân buổi chiều khá vất vả vì thường xuyên lên xuống dốc đèo. Tôi để tâm trí nghỉ ngơi cho đến khi gặp những con khỉ trên đỉnh đèo trong cơn mưa chiều nặng hạt và không khí lạnh vùng đồi núi len vào cơ thể do không mặc áo ấm.

Lời thú tội và xin lỗi loài khỉ

Hơn 5 giờ chiều, tôi còn hơn 1 km để hoàn thành hành trình của ngày, nhưng mưa to cùng với đường đèo, tôi dừng lại.

Mấy con khỉ tôi thấy lúc nãy vẫn đứng trên mái cửa hàng bán trà và các loại quả dù ông chủ quán khua tay đuổi chúng. Những con khỉ tinh ranh chờ khổ chủ sơ hở là cướp chuối, ổi. Tôi được mấy người uống trà ở quán nhắc hãy cẩn thận với lũ khỉ, chúng có thể cướp lá cờ và điện thoại di động.

Lên đường về nhà ông Shri. Rameshji Vyas vì ông tiếp tục mời chúng tôi nghỉ đêm ở nhà ông.

Ngồi trên ô tô, những con khỉ dắt tôi về tuổi thơ. Tôi tận mắt thấy chú khỉ lần đầu tiên khi học lớp ba. Nghe mấy học sinh cùng lớp ở xóm Cồn kể nhà ông Thịnh mua được một con khỉ, vốn tò mò, tôi bỏ học lên đó xem. Cổ nó bị buộc bởi dây thừng và đầu kia dây buộc vào cột nhà. Mắt nó đảo liên tục, nó nhảy bên trái, bên phải, rồi

leo lên cột nhà. Ai đó vứt cho nó quả ớt đỏ, nó đưa vào miệng nhai nhưng nhả ra ngay. Chủ nhà đưa quả chuối chín, nó bóc ăn như lũ trẻ chúng tôi. Một người khác đưa một con sâu lá chuối, nó ăn ngon lành. Khi đó, tôi mong ai đừng đưa cho nó con sâu nái ở cây mận.

Lên lớp bốn, tôi đọc *Tây du ký*, Tôn Ngộ Không làm tôi tưởng tượng hết chuyện này đến chuyện khác.

Hồi cấp ba, tôi đọc ai đó phân tích về tam giác Tôn Ngộ Không, Đường Tăng và Trư Bát Giới. Tác giả cho rằng Đường Tăng đại diện cho phần người, Bát Giới đại diện phần con và Ngộ Không đại diện phần tài trí của con người. Cũng hồi cấp ba, VTV chiếu phim *Tây du ký*, tôi xem nhờ ti vi đen trắng ở nhà hàng xóm, gần như không sót tập nào. Hồi đó tôi đã liên hệ giữa các nhân vật trong *Tây du ký* và đời sống. Tôi cho rằng tài năng của con người cần được kiểm soát bởi đạo đức và pháp luật hoặc nếu không sẽ trở thành tai họa. Tôi liên hệ chữ tâm và tài trong *Truyện Kiều*.

Và tôi đọc thần khỉ trong sử thi Ấn Độ. Tôi đọc ở đâu đó, vua khỉ hỗ trợ Phật trong quá trình học đạo và hành đạo.

Sang Ấn Độ, tôi đến các đền Hindu, thần khỉ có mặt ở nhiều nơi. Khỉ là linh vật trong Hindu giáo và Phật giáo, bởi vậy khỉ luôn được bảo vệ và chăm sóc bởi người dân ở xứ có hơn 80% là tín đồ Hindu giáo.

Ngồi trên xe ở đất Ấn Độ, trí nhớ vẫn thể hiện năng lực của nó, hình ảnh khỉ và chuột chù xuất hiện kèm theo ngôn từ "Chuột chù chê khỉ rằng hôi. Khỉ mới trả lời: cả họ mày thơm". "Nơi khỉ đánh đu, chuột chù hát dặm".

Và những giấc mơ khỉ đuổi bắt tôi, cứ tưởng là ẩn sâu trong vô thức, lại xuất hiện trong tâm trí tôi, cảm giác sợ hãi xuất hiện trong mơ cũng xuất hiện ngay trên vùng đất khỉ được sống tự do và được con người chăm sóc.

Năm 1993, tôi đi theo một anh nấu cao khỉ khô. Ở trên đời này, có mùi hôi mà khi nghĩ đến, nó vẫn như đang bám vào hốc mũi tôi, là mùi hôi phun ra từ van nồi áp suất khi nấu thịt và xương khỉ khô. Người ta nói rằng những con khỉ khô ấy được mua từ Lào. Xét cho cùng, người mua cao khỉ khô, khỉ tươi, hay tham gia nấu cao đều gây hại cho loài khỉ.

Tôi giãi bày ở đây như một lời thú tội và xin lỗi loài khỉ.

Tôi thiết tha đề nghị người Việt chúng ta chấm dứt ăn thịt khỉ, giết khỉ nấu cao. Chúng ta bảo vệ chúng vì chúng sẽ giúp chúng ta trồng cây khắp nơi. Bảo vệ và giúp đỡ loài khỉ phát triển là góp phần xây dựng một Việt Nam văn minh.

Tôi thành thật xin lỗi loài khỉ trên trái đất này.

NGÀY

8

THÁNG 10

NĂM

2024

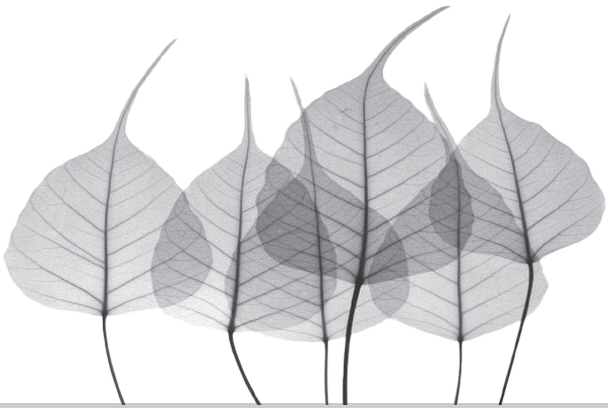

Ông Shri. Rameshji Vyas, nhà sưu tầm đồ cổ, nhà từ thiện, nhà Yoga nước (ngoài cùng bên trái) sẽ tham gia đưa sách về nông thôn Ấn Độ.

Hết ngày thứ bảy, dù hành trình đã cách nhà ông Shri. Rameshji Vyas khoảng 15km nhưng ông vẫn tiếp tục mời chúng tôi nghỉ đêm ở nhà ông. Chúng tôi quay lại và gặp ông ở tiệm bánh. Thật bất ngờ khi ông và con trai dẫn tôi đến trụ sở cảnh sát của thị trấn để giới thiệu hành trình đi bộ vận động Sách về nông thôn Ấn Độ.

Cảnh sát trưởng thân thiện tiếp đón chúng tôi. Tôi nhờ ông chuyển bài phát biểu ở Viện Quản trị và Kinh doanh Arham đến lực lượng cảnh sát ở huyện Pune và các huyện khác ở bang Maharashtra.

Trong bữa cơm tối, tôi chia sẻ việc muốn mua một ít chuối tặng lũ khỉ trên đường đèo mà tôi gặp chiều tối hôm qua, ông Shri. Rameshji Vyas ủng hộ ngay. Tôi hình thành cấu trúc bài viết của ngày thứ 8 như dưới đây.

Ứng xử với một số động vật của người Ấn Độ

Tối hôm qua, sau khi trở về từ trụ sở cảnh sát, chúng tôi ăn cơm tối muộn. Ông Shri. Rameshji Vyas mời chúng tôi sang phòng chiếu phim của gia đình xem các bài hát do con trai ông sáng tác và hát. Sau khi xem hai bài hát của con trai đầu, tôi nói với con trai thứ hai ngồi cạnh tôi rằng tôi thấy thấy ngọn lửa tình yêu đất nước Ấn Độ trong lời hát, tôi tin rằng chúng tôi sớm giúp trẻ em Ấn Độ được nghe và đọc nhiều sách. Lên giường ngủ, tôi vẫn tiếp tục nghĩ về những con khỉ tôi gặp hồi chiều và tiếp tục hoàn thiện bài viết lời thú tội và xin lỗi loài khỉ mà tôi khởi lên lúc ngồi trên ô tô quay về nhà ông Shri. Rameshji Vyas.

Cũng như buổi sáng hôm qua, ông Shri. Rameshji Vyas tận tay chuẩn bị bữa sáng mời chúng tôi. Nhưng hôm nay, ông dùng tay ra hiệu người giúp việc chuẩn bị bàn ăn và ông đưa những thứ ông nấu lên bàn. Ba chúng

tôi ngồi vào bàn, ông chia phần thức ăn đến đĩa của tôi, ông vẫn không nói gì. Anh Jagdish giải thích rằng hôm nay ông Shri. Rameshji Vyas giữ im lặng/ tịnh khẩu theo quy tắc mỗi tuần có một ngày giữ im lặng.

Bữa sáng xong xuôi, ông Shri. Rameshji Vyas dẫn tôi ra chiếc xe Rolls Royce màu đỏ đỗ trước cổng, con trai thứ hai của ông, một cựu du học sinh Anh quốc, chở chúng tôi đến hiệu bánh. Đến đó, ông Shri. Rameshji Vyas giới thiệu tôi với các doanh nhân khác, chúng tôi chụp ảnh trước hiệu bánh Chikki A-1. Ông Shri. Rameshji Vyas, con trai và tôi lên đường.

Đến đỉnh đèo, nơi tôi dừng hành trình chiều tối hôm qua, chúng tôi dừng lại và cùng nhau trao cho những con khỉ ở đây những quả chuối chín thơm ngon do người nhà ông Shri. Rameshji Vyas vừa mua sáng nay. Khi những con khỉ vồ lấy chuối, tôi nhớ thành ngữ tiếng Anh *go bananas* (kích động) được cho là có nguồn gốc từ hành động chạy nhảy của con khỉ khi thấy chuối.

Lá cờ Sách về nông thôn Ấn Độ được đưa vào khung hình tặng khỉ chuối hẳn làm một số người Ấn Độ nghĩ rằng sách và khỉ đều linh thiêng trong sự phát triển quốc gia. Tôi kỳ vọng rằng trong các ngày lễ của cộng đồng Ấn Độ, đọc sách và tầm quan trọng của sách đối với con trẻ được người lớn chia sẻ và lồng ghép vào các hoạt động.

Chúng tôi chia tay hai bố con ông Shri. Rameshji Vyas, tôi tiếp tục những bước chân và suy nghĩ về ứng xử với động vật của người Ấn Độ.

Về khỉ, tôi đã chia sẻ trong bài thú tội và xin lỗi loài khỉ ngày 7 tháng 10.

Trên đường phố Pune, tôi gặp những con lợn hoang kiếm ăn từ những đống rác, ở những nơi người ta bán hàng ăn. Thỉnh thoảng, tôi gặp người ta đưa thức ăn cho chúng. Tôi chưa gặp sạp bán thịt lợn nào ở Pune, Saswad và dọc đường tôi đi bộ. Ấn Độ có nhiều người ăn chay, gồm cả Hindu giáo và Phật giáo. Thịt lợn bị cấm ăn trong Hồi giáo.

Tôi nhận được chia sẻ của khá nhiều người Ấn Độ về việc ăn chay ở Ấn Độ. 100% người Hindu giáo nhịn ăn gián đoạn theo nghi thức tôn giáo nhằm thanh sạch thân tâm. Họ nhịn ăn gián đoạn hàng tuần, có những người theo từng đợt dài ngày. Bên cạnh đó, ăn chay gián đoạn còn giảm bớt việc lấy sinh mạng của động vật khác.

Bạn Pinkey làm việc cùng tôi, hằng tháng ăn chay 22 ngày. Bạn Nitin ăn chay 7 ngày trong tháng.

Cộng đồng Kỳ Na giáo chiếm 0,4 % dân số Ấn Độ, tương đương khoảng 7 triệu người, là cộng đồng ăn chay trường từ khi sinh ra đến khi về với thượng đế. Tuy nhiên, họ uống sữa động vật, và họ có ngày lễ Xin lỗi động vật.

Mỗi quốc gia có văn hóa khác nhau, điều kiện khí hậu khác nhau, chế độ ăn uống khác nhau, bởi vậy chúng ta cần biết để ứng xử hợp lý khi đến các quốc gia khác. Chẳng hạn, người Ấn Độ sẽ rất vui khi thấy người nước ngoài tặng chó hoang trên phố vài miếng bánh quy.

Ngày thứ tám kết thúc đúng số ki lô mét đặt ra. Tôi hoàn thành các ý cho bài viết và cất vào ngăn nhớ của ngày.

NGÀY

9

THÁNG 10

NĂM

2024

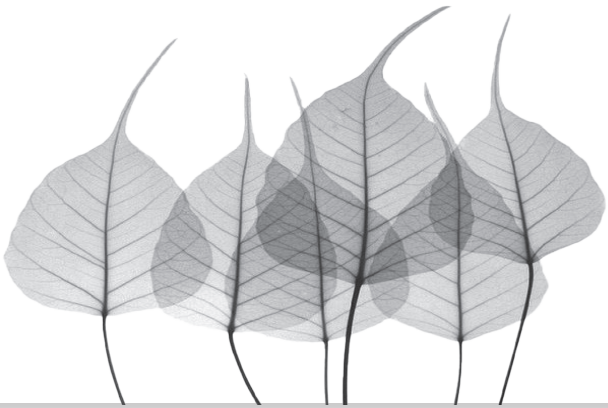

Bò được xin lỗi

Buổi sáng ngày thứ 9, tôi đến chỗ dừng chân chiều tối hôm qua, chụp ảnh với tượng con bò trắng ở ngã ba và bắt đầu những bước chân gọi trái tim những người yêu con trẻ bằng chia sẻ tri thức.

Tượng bò trắng làm tôi nhớ con bò nhiều đốm trắng tôi chăm nuôi hồi nhỏ. Con bò là tài sản lớn của gia đình công nhân viên chức thời bao cấp vì nó có thể giúp anh em chúng tôi có quần áo đẹp vào ngày Tết và tích lũy. Thế nhưng nó bị trộm và giết thịt cách nhà tôi 1km chỉ vài ngày sau khi tôi đưa nó về nhà từ nhà chú họ ở trên núi tránh lụt.

Kẻ trộm giết nó trong đêm. Người làng đi tìm bò giúp vào sáng sớm thì phát hiện 4 cẳng chân, cái đầu có đốm trắng giữa trán và đuôi trên nương lúa. Buổi trưa, vài người làng cùng gia đình tôi dùng bữa với cháo đầu và chân bò, nhưng tôi không thể ăn thịt nó.

Có hôm, tiếng "Ai mói (muối) đây. Ai mói đây!" cuối ngày của người Diễn Châu, Nghi Lộc vọng lại từ xa làm

tôi nhớ những ngày pha nước muối cho bò uống mà mắt nhạt nhòa trong chiều tà khi khói bếp như hình bò bay về trời chiều đầu đông chớm lạnh.

Tôi đi học, lũ bạn đọc bốn câu thơ do ai đó làm: "Công anh cắt cỏ nuôi bò. Kính anh một thủ, bốn giò, một đuôi", những ngày tháng cưỡi nó, vuốt ve nó, ánh mắt chờ tôi pha nước muối cho nó uống… hiện về không dứt.

Con Ba Bớp trong chuyện *Cỏ non*, những con bò của anh hùng Hồ Giáo, con bò của cụ Nguyễn Công Trứ cưỡi và bài thơ *Ngất ngưởng*, và những câu thơ châm biếm thói vô trách nhiệm của xã viên những năm áp dụng mô hình hợp tác xã do cụ Thâu ở làng Chùa, xã Sơn Công, Ứng Hòa, Hà Tây sáng tác: "Ở nhà mất một cái kim. Đốt đuốc đi tìm ra ngẩn vào ngơ. Hợp tác mất một con bò. Gọi anh, anh cứ nằm co trong nhà" lần lượt trở về từ trí nhớ theo những bước chân tôi ở xứ 1,5 tỷ người.

Ở nước ta, bò phục vụ con người trên nhiều mặt của đời sống. Bò kéo cày, bừa giúp trồng các loại cây lương thực, thực phẩm. Bò vận chuyển phân bón đến ruộng đồng, bờ bãi và chính chúng cung cấp phân cho cây trồng. Bò vận chuyển vật liệu xây nhà, làm đường sá... Tiếng trống trường, trống làng đến từ da bò. Bên cạnh giúp con người sản xuất ngũ cốc, rau quả…, bò cung cấp dưỡng chất cho chúng ta bởi sữa và thịt của chúng. Vậy có bao giờ chúng ta biết ơn chúng không? Có bao giờ chúng ta xin lỗi khi bắt chúng lao động cực nhọc và giết thịt chúng?

Ở Ấn Độ, ngoài những lợi ích bò mang lại cho con người như ở Việt Nam, chúng còn giúp chủ nhà và cộng đồng chở các vị thần Hindu trong những dịp lễ hội. Lễ hội linh thiêng, bò màu trắng được đeo trang sức bằng đồng trên cổ, thân được điểm trang bằng những hình vẽ của các vị thần với nhiều màu sắc.

Bò là linh vật của Hindu giáo và được kính trọng. Chúng là biểu tượng của sự quan tâm chăm sóc trong gia đình và đại diện quyền lực của phái nữ được gọi là Shakti. Người Hindu cho rằng một vị thần của họ hóa thân trong thân hình bò và đại diện cho trái đất. Phần nhiều người Hindu tôn trọng bò bởi bản chất hiền lành và sức mạnh. Bò được thờ phượng bởi chúng là biểu tượng của biết ơn, hào phóng và sự giàu có.

Tôn trọng và thờ bò nên người Hindu giáo không những chăm sóc bò bằng thức ăn họ có như bánh chapati, mía, không giết bò, không ăn thịt bò, mà còn chôn cất nó cẩn thận khi bò rời cõi tạm.

Người theo Kỳ Na giáo thì ăn chay trường từ khi ra đời đến khi mất đi, họ dùng sữa bò, sữa trâu và họ có ngày xin lỗi động vật vì dùng sữa của chúng.

Tôi tạm biệt dòng suy nghĩ về bò khi anh Jagdish đứng cạnh tượng voi trắng bên đường gọi tên tôi và đề nghị tôi chụp ảnh.

Tượng voi trắng Ấn Độ

Chụp xong ảnh, tôi tiếp tục lên đường và con voi trắng ở xứ voi được tôn lên thành thần làm tôi nhớ đến bài thơ thuộc hồi mẫu giáo do cha đọc cho nghe, tôi đọc thầm và hình ảnh những con voi xông trận cùng nữ chủ tướng hiển hiện trước mặt tôi.

Bà Trưng quê ở Châu Phong
Giận người tham bạo thù chồng chẳng quên
Chị em nặng một lời nguyền
Phất cờ nương tử thay quyền tướng quân
Ngàn tây nổi áng phong trần
Ầm ầm binh mã xuống gần Long Biên
Hồng quần nhẹ bước chinh yên
Đuổi ngay Tô Định, dẹp tan biên thành
Đô kỳ đóng cõi Mê Linh
Lĩnh Nam riêng một triều đình nước ta.

Thấy một người phụ nữ bế con trong quán tạp hóa bên đường, tôi buột miệng hát:

Ru con con ngủ cho lành

Để mẹ lấy nước rửa bành cho voi

Muốn coi lên núi mà coi

Coi Bà Triệu tướng cưỡi voi đánh cồng

Câu nói của bậc nữ liệt văng vẳng bên tai tôi: "Tôi chỉ muốn cưỡi cơn gió mạnh, đạp luồng sóng dữ, chém cá kình ở biển Đông, lấy lại giang sơn, dựng nền độc lập, cởi ách nô lệ, chứ không chịu khom lưng làm tì thiếp cho người". Con voi trắng một ngà Bà Triệu cưỡi xông pha vào trận giặc khiến chúng chạy bán sống, bán chết rõ mồn một trước mắt tôi. Bà Triệu và con voi giúp tôi nhớ lại những cảm xúc khi về Thanh Hóa nơi tôi làm những Tủ sách Dòng họ từ năm 2008. 14 năm trước, tôi cùng dòng họ Lê ở xã Quảng Ngọc thuộc huyện Quảng Xương, họ Lê ở xã Thiệu Tâm thuộc huyện Thiệu Hóa, họ Lê ở Cẩm Long thuộc huyện Cẩm Thủy… làm nên những tủ sách giúp nhiều trẻ em ở đó có cơ hội khám phá tri thức ngoài sách giáo khoa. Rất tiếc là một số tủ sách không còn hoạt động.

Những giọt nước hẳn là đọng trên những lá cây bên đường bị tác động bởi những luồng khí do xe tải đi qua rơi xuống má tôi. Thật kỳ lạ, những giọt nước đã dẫn tôi

từ voi trắng Bà Triệu cưỡi khi xưa sang một con voi khác, con voi của tướng Trần Hưng Đạo. Trong cuộc chiến kháng quân Nguyên lần thứ hai, tướng Trần Hưng Đạo chỉ huy quân đội đánh Ô Mã Nhi, khi vượt sông Hóa ở Thái Bình, con voi của vị tướng thiên tài bị sa lầy, dù quân sĩ và nhân dân tìm mọi cách cứu voi nhưng không thành, rồi cả hai phải từ biệt nhau trong nước mắt. Tướng Trần Hưng Đạo chỉ gươm xuống dòng sông mà thề rằng: "Nếu trận này không thắng giặc Thát, ta thề không trở lại bến sông này".

Và nhớ lại những ngày sinh sống ở huyện Quỳnh Phụ tỉnh Thái Bình thúc đẩy Tủ sách Dòng họ, Tủ sách Phụ huynh, thăm di tích A Sào nơi thờ Hưng Đạo Đại Vương, con voi bị sa lầy ở xã An Thái, tôi được tiếp sức bởi anh linh người xưa đuổi giặc giữ nước và thế hệ chúng tôi tiếp tục lan tỏa tri thức dựng xây đất nước, tiếp bước bao lớp người đi trước vì nước quên thân. Trong tôi dâng lên niềm vui khó tả khi tượng voi ở Ấn Độ đánh thức trí nhớ liên tưởng dẫn tôi về với con voi của Đức Thánh Trần và cả hình ảnh một học sinh xã An Thái lấy lưng bạn làm tựa cho sách và chăm chú đọc khi cả hai trên đường về nhà bằng xe đạp vào năm 2013.

Đôi chân đưa tín hiệu nghỉ ngơi, tôi dừng bước ở quán trà bên đường. Một người mang vòng hoa đi qua, hẳn anh chuẩn bị cho lễ hội chín nữ thần Hindu giáo, tôi nhớ

lại suy luận của tôi liên quan đến chi tiết mẹ Đức Phật mơ thấy một con voi chui vào bụng bà ấy khi mang thai. Voi là linh vật trong Hindu giáo. Một vị thần có hình dạng kỳ dị với mình người đầu voi có tên là Ganesha tượng trưng cho trí tuệ, thành công và hạnh phúc. Bởi vậy, huyền tích mẹ Đức Phật mơ thấy voi là tiên báo con bà trở thành vĩ nhân.

Theo Hindu giáo, Đức Phật là hiện thân thứ chín của thần Vishnu. Một số người Ấn Độ tôi gặp cho rằng Phật giáo là một nhánh của Hindu giáo, bởi vậy phật tử chiếm một phần rất ít ở Ấn Độ, chỉ hơn một phần trăm dân số.

Hằng năm, lễ hội thần Ganesha được tổ chức vào đầu tháng 9 và kéo dài khoảng một tuần lễ. Tháng 9 vừa qua, tôi được mời tham gia dâng lễ lên ban thờ thần nhiều lần ở văn phòng Thư viện Gyan-key.

Gần văn phòng tôi ở và làm việc, cả khu phố góp tiền dựng bàn thờ thần Ganesha. Tượng thần cao khoảng 1,5m và hòa tan trong nước. Hằng đêm, người lớn và trẻ em tham gia dâng lễ, cầu nguyện trước bàn thờ thần, chủ lễ lấy những ngọn nến vừa tế thần đưa đến mọi người. Ai cũng hơ tay trên ngọn lửa nến và thoa lên khuôn mặt mình bởi lửa mang lại cho họ những điều linh thiêng.

Tham gia và quan sát lễ hội thần Ganesha hơn một tuần lễ, tôi thấy cộng đồng Hindu tiêu nhiều tiền bạc

và thời gian cho vị thần của họ. Kết thúc lễ hội, tôi gặp nhiều gia đình thả tượng thần vào các bể nước lưu động và ra hồ nước. Tượng thần được làm vật liệu hòa tan trong nước. Mỗi tượng thần dao động từ 200.000 đồng đến 2.000.000 đồng. Tôi hỏi các bạn Ấn Độ và ước tính thì toàn cộng đồng Hindu tiêu tốn hàng tỷ USD cho lễ hội. 8 triệu Thư viện Lớp học giúp hơn 200 triệu trẻ em nông thôn Ấn Độ có sách hết khoảng 300 triệu USD.

Dù voi là linh vật trong Hindu giáo và Phật giáo, nhưng nạn săn bắt trộm voi vẫn diễn ra ở Ấn Độ dẫn đến số lượng voi giảm so với trước đây. Theo từ điển bách khoa mở wikipedia thì Ấn Độ có 27.785 con voi sinh sống vào năm 2017.

Ý tứ và thông tin bài viết về voi khá đầy đủ và tôi hài lòng cất vào trí nhớ. Tôi tiếp tục những bước chân trong niềm vui của buổi sáng hiệu quả của việc vừa đi vừa nghĩ và viết bài.

Mùi đói nghèo và bệnh tật từ người đàn ông Ấn Độ

Hơn 11 giờ trưa, thấy quán trà bên kia đường, tôi sang mua chai nước uống, bị mùi trà kích thích, tôi uống luôn hai chén. Một người đến uống trà, anh ta đứng gần tôi, mùi rượu phả ra trên khuôn mặt gầy và đôi mắt lờ đờ với những tia máu làm tôi dâng lên nỗi lo âu về một kiếp người. Tôi lấy chai nước, trả tiền và tiếp tục lên đường.

Sang Ấn Độ từ năm 2019, tính đến nay, tôi ở trên đất nước đông dân nhất thế giới hơn 300 ngày, nhưng tôi gặp 7 người có mùi rượu và gặp 1 quán ăn có bán rượu bia. Mùi rượu từ anh lúc nãy làm tôi lại nghĩ về nạn bia rượu ở Việt Nam.

Học lớp 4, tôi bị một trận roi mây nhớ đời vì rượu. Chuyện là nhà tôi bán rượu, tôi thích ngọt từ nhỏ và bỏ đường vào rượu thử uống xem sao. Tôi còn mời ba người bạn cùng xóm uống cùng, làm mấy vòng cũng hết

hai hươu (chai). Buổi chiều, một chú trong họ tôi đến gặp cha mẹ tôi và nói: "Con tôi mà chết thì nhà bác chịu trách nhiệm", thì ra con chú ấy bị say nặng. Cả ba đều say, mấy ngày sau mới đi học lại.

Nhà tôi nhập rượu từ ba gia đình ở xã Sơn Hòa, Sơn Ninh và Sơn Tiến. Những năm 1982-1986 người ta nấu rượu từ mật mía. Từ năm 1987 trở đi, gạo nhiều lên nhờ Khoán 10 và nấu rượu gạo thành phong trào bởi hèm rượu giúp nuôi lợn, nuôi gà tốt hơn. Nhà tôi cũng tham gia nấu rượu kiếm lợi và chăn nuôi. Nhờ nấu rượu, tôi chế tạo ra bộ phận ngưng lạnh rượu từ bóng đèn neon. Tham gia nấu rượu là một trong những thứ tôi ân hận của đời.

Những năm 1980, bạn học cùng lớp tôi, phần nhiều da xanh mét vì thiếu dinh dưỡng. Rau xóc mói (rau trộn muối) là ba từ tôi nghe thường xuyên khi học tiểu học bởi gia đình các bạn cùng lớp thường xuyên thiếu gạo vào tháng ba, tháng tám, rau khoai lành tính chiếm phần nhiều trong bữa ăn.

Nửa cốc rượu, một trái chuối non, thậm chí là một trái ớt xanh của nhà tôi, trở thành lò sưởi đối với các chú ở xã Sơn An sang xã tôi câu lươn, bắt cá trong mùa đông giá rét. Một số chú hay rượu ấy đã mất vì xuất huyết dạ dày giúp tôi ý thức được tác hại của rượu.

Đám cưới, đám giỗ ở quê tôi vào những năm 1980, 1990, mỗi mâm 6 người chỉ uống hết khoảng 200 ml rượu. Từ năm 2000 trở đi, bia rượu ngày càng nhiều hơn trong mâm cao cỗ đầy. Hơn 20 năm qua, bia rượu tràn ngập nông thôn, khuôn mặt rượu của đàn ông tỷ lệ thuận với khuôn mặt hốc hác của phụ nữ, tai nạn vì rượu xảy ra nhiều nơi và nỗi buồn của vô số gia đình cũng từ bia rượu. Điệp khúc *một hai ba dô* là chỉ số đo niềm vui phút chốc của những cá nhân nhưng là nỗi buồn của xã hội khi bia rượu tiêu tốn cả trăm ngàn tỷ nhưng sách khai tâm mở trí xã hội, nâng cao vị thế quốc gia trong dài hạn, doanh thu thấp hơn bia rượu rất nhiều lần.

Từ một số tài liệu tôi đọc, cũng như một số bác sĩ tâm thầnchia sẻ với tôi rằng nhiều trẻ em mắc rối loạn lo âu, rối loạn hoảng sợ, trầm cảm hoặc phân ly… thường có bố lạm dụng bia rượu và thường xuyên mắng chửi, đánh con.

Cô giáo Nguyễn Thu Thủy dạy tiếng Anh ở Mộc Châu, Sơn La từng giúp một học sinh từ bỏ ý định tự tử do bố em ấy là người nghiện rượu thường xuyên hành hạ vợ con. Học sinh bất hạnh ấy đã trở thành giáo viên tiếng Anh làm việc với cô giáo cũ của mình. Gia đình có người nghiện rượu, không những kinh tế bị sa sút, mà còn gây ảnh hưởng nghiệm trọng đến tâm lý của các thành viên, đặc biệt là con trẻ.

Người nghiện rượu đến mức bị tâm thần thì không thể kiểm soát được hành vi của họ. "Có khi bực tức với chúng em, cha em đóng cửa đánh mẹ" là chia sẻ của người con có hơn 40 năm chịu đựng người cha là đệ tử của Lưu Linh.

Ở Ấn Độ, tôi được mời đến những tiệc sinh nhật có vài trăm người và đám cưới có ba ngàn người tham dự, nhưng không ai uống rượu bia và tất cả đều uống nước đóng chai và trà, thật đáng ngưỡng mộ. Bạn bè Ấn Độ chia sẻ với tôi rằng hơn 70% dân số đất nước họ không sử dụng bia rượu, hơn 20% thỉnh thoảng uống bia rượu vào cuối tuần và rất hiếm người Ấn Độ nghiện bia rượu. Uống trà là văn hóa của họ.

Hơn 40 năm qua, bang Maharashtra hiện có gần 120 triệu người, không có giấy phép bán bia rượu được cấp. Hơn 300 ngày ở Ấn Độ, tôi chỉ gặp 7 người đàn ông có mùi rượu, cho thấy ở những nơi tôi đến có rất ít đàn ông bia rượu.

Hành trình buổi sáng và buổi chiều, tôi ghi nhớ được ba bài viết, khi ở Việt Nam hoàn thiện những bài viết trên máy vi tính, những hình ảnh khi đi bộ trên đất Ấn Độ tiếp tục tái hiện trong tâm trí tôi.

Ngày thứ 9 bộ hành kết thúc, tôi trở lại thành phố Pune làm thủ tục gia hạn visa, cũng như theo lời đề nghị của đối tác, tôi dừng đi bộ 3 ngày để đến thành phố Mumbai vào ngày 16 tháng 10.

NGÀY

10

THÁNG 10

NĂM

2024

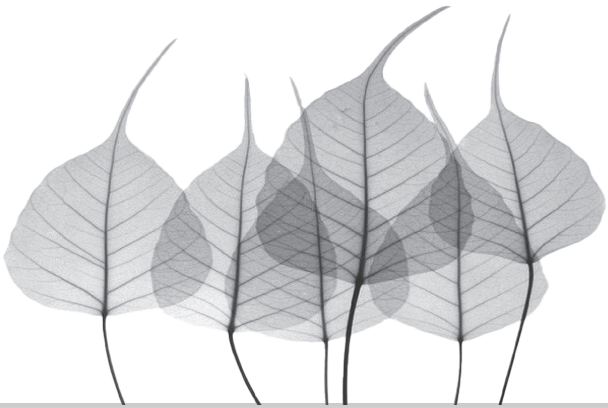

Những chiếc lá của bà nội và Chiếc lá cuối cùng

11 giờ đêm ngày 9 tháng 10 năm 2024, tôi về đến văn phòng của tổ chức thúc đẩy Thư viện Lớp học Gyan-key. Sau 9 ngày đi bộ, tôi thấm mệt, nhưng có chuyện không vui là anh Jagdish đề nghị tôi trả 6.000 rupee còn lại trong khi anh ấy còn nợ tôi 27 video clip chưa dựng. Tôi nói rằng ngày mai người bên tôi sẽ chuyển khoản nhưng anh ấy vẫn không chịu và ép tôi gửi tiền ngay. Tôi không làm theo và anh ấy đòi xóa những clip đã quay. Tôi đưa anh ta cái điện thoại iPhone 7 có các clip đó và đề nghị anh xóa đi nhưng anh ta không dám. Cuối cùng, khoảng 12 giờ đêm anh ta rời văn phòng và tôi đi ngủ.

Tỉnh dậy vào khoảng 6 giờ sáng, tôi mở cửa sổ chào ngày mới. Luồng gió lướt nhẹ lên mặt và bên kia đường những chiếc lá trên giỏ cây treo ở tường nhà tập thể như vẫy chào tôi.

Tôi ngồi xuống ghế sofa sát cửa sổ, hình ảnh những chiếc lá ban nãy nhẹ nhàng dẫn tôi về những chỉ lá, gân lá, màu xanh của những chiếc lá mận, lá mít khi lên hai, lên ba tuổi và lớp lớp hoa lá trong tuổi thơ, văn chương và ca nhạc mọc lên từ ký ức và trí não tôi trở về thăm ngày xưa.

Nhiều năm qua, tôi thường hỏi người tôi gặp rằng anh chị em có nhớ gì khi lên hai, lên ba tuổi không? Phần nhiều trả lời họ không nhớ gì, số ít còn lại thì nhớ bị quát, bị đánh. Còn tôi, tôi nhớ những chiếc lá, chỉ lá, gân lá, cuống lá mận và nhựa trắng từ cuống lá mít do bà nội cho tôi tiếp xúc khi mới bập bẹ nói.

Lên bốn, lên năm, tôi thích ngắm lá, ngắm hoa, ngắm cây, lớn hơn nữa thì ngắm dòng nước, động vật… Lên cuối tiểu học, có khi vô rừng lấy củi nhưng tôi mải mê ngắm suối cho đến khi mặt trời dần khuất núi mới vơ vội lá thông khô bó lại gánh về nhà.

Động từ *ngắm* đồng nghĩa với từ *quan sát*. Từ quan sát đồ vật, cây cỏ, động vật, mây, mưa, gió, bão, tìm những loài hoa cùng màu, vật cùng dạng,… trí não tôi hình thành năng lực tổng hợp và nối kết thông tin tự khi nào không hay.

Lớn lên, tôi thường tìm những bài thơ, đoạn văn, bài hát có cây, có hoa và đưa vào ngăn nhớ. Năm 2011, CSIP mời những người được giải thưởng sáng kiến phục

vụ cộng đồng từ năm 2009, nhà báo, cộng tác viên lên Đồng Mô cắm trại. Trên xe có hơn 30 người chia thành hai nhóm hát về những bài hát có cây, có hoa thì nhóm chúng tôi vẫn dư bài khi mọi người xuống xe.

Thấy lá bưởi, quả bưởi, tôi nhớ bài thơ *Mùa hoa bưởi*, bài thơ *Hương thầm*, tên anh hùng Mạc Thị Bưởi trên sông Kinh Thầy. Sông Kinh Thầy trong chuyện sử và trong thơ Trần Đăng Khoa.

Tôi đọc một số nghiên cứu về giúp trẻ em học tập. Việc giúp trẻ quan sát cây cỏ, hoa lá, đồ vật xung quanh và gọi tên từng loài, loại sẽ giúp trẻ vừa có ngôn từ vừa nuôi dưỡng năng lực quan sát. Đặc biệt, quan sát và gọi tên sự vật giúp trẻ, cùng với giúp trẻ em nghe sách từ khi lên một lên hai, sẽ tạo nên hệ thống hình ảnh cảm biến giữa ngôn từ và sự vật. Chẳng hạn, khi ai nhắc đến cây chanh thì lá chanh, quả chanh non, quả chanh già, hoa chanh, gai chanh, thân cây chanh… và cả "con gà cục tác lá chanh" xuất hiện trong tâm trí tôi như đoạn phim quay nhanh.

Những chiếc lá của bà nội làm tôi nhớ chiếc lá của cụ Berman và bài viết "Cảm ơn *Chiếc lá cuối cùng*" trên Facebook Nguyễn Văn Nguyên ở xã Thạch Hạ, thành phố Hà Tĩnh.

Một lần bố cùng Khiêm Hòa ghé nhà bác chơi, thăm bác bà. Khiêm Hòa thấy bà nằm im, mắt nhắm nghiền thì lo lắng lắm. Bố ra sân ngồi nói chuyện với mọi người, Khiêm Hòa vẫn nán lại trong phòng, một mình đi qua đi lại bên giường bà.

Sau khi tạm biệt bác, trên đường đi Hòa hỏi bố: Bà bị chi rứa bố?

Bố: Bà tuổi già, chân yếu không đi lại, không nhìn, không nói được con ạ.

Khiêm Hòa: Vậy bà có chết không?

Bố: Tất nhiên ai cũng phải chết mà.

Khiêm Hòa: Không, ý con là khi nào bà chết? Bố bị chi rứa?

Bố trầm ngâm tìm câu trả lời thì Hòa tiếp tục: Có phải lúc nào lá rụng hết là bà chết không?

Bố chợt hiểu vấn đề, thì ra cô nàng đã từng xem bộ phim được chuyển thể từ truyện ngắn ***Chiếc lá cuối cùng*** *của nhà văn Mỹ, O. Henry.*

Bố: Đúng rồi con, khi nào chiếc lá cuối cùng rụng xuống thì bà sẽ về với Chúa.

Khiêm Hòa: Nhưng con muốn biết chiếc lá của cây nào, bố chỉ con bây giờ được không?

Bố: Tất nhiên là được, chờ chút để bố đưa con tới gặp cây đó.

Nói vậy nhưng bố còn phải đảo qua, đảo lại mấy vòng ở trang trại, trong khi Khiêm Hòa giục chỉ cây nhanh nhanh cho con.

Xẩm tối, hai bố con về đến nhà, bố chỉ vào cây xà cừ xanh tốt trước sân và nói: Chừng nào cây này rụng chiếc lá cuối cùng thì bà mất con ạ.

Khiêm Hòa chẳng hỏi thêm câu nào, gương mặt rạng rỡ, ánh lên niềm vui, thở phào, đầu gật gật, cầm tay bố vào nhà, khi mọi người đang chờ bữa tối.

Qua cụ Berman, tác giả O.Henry đã khắc họa chân dung người nghệ sĩ vì mạng sống của cô gái hàng xóm mà bỏ mạng mình. Cái chết của cụ Berman đã cứu mạng người khác và trí tuệ trái tim nhà văn nước Mỹ xa xôi đã quá cố tiếp tục nuôi dưỡng lòng trắc ẩn của một bé gái 5 tuổi ở Việt Nam. Và có thể rằng chiếc lá của cụ Berman đã, đang và tiếp tục nuôi dưỡng tâm hồn của hàng tỷ bé gái, bé trai trên trái đất này.

Công đức vĩnh cửu mà nhà văn để lại là những tác phẩm nuôi dưỡng lòng bác ái, đức hy sinh vì tha nhân trên hành tinh của chúng ta.

Người Việt Nam ta có lời dạy rằng "Cây xanh thì lá cũng xanh. Cha mẹ hiền lành để đức cho con". Đúng vậy,

nền tảng đạo đức của gia đình, của quốc gia và của nhân loại đều xuất phát từ người cha, người mẹ thiện lương và hiểu rộng biết nhiều.

Và bước chân của tôi gọi được nhiều trái tim văn sĩ ở Ấn Độ, Việt Nam và các xứ sở trên trái đất này đưa sách đến tay con trẻ chăng?

NGÀY

11

THÁNG 10

NĂM

2024

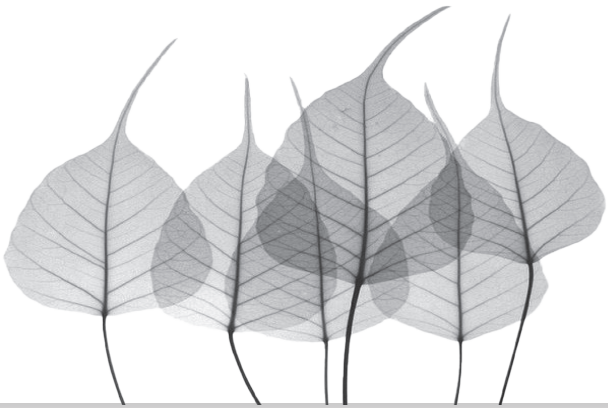

Chó ăn chay trường ở thành phố Pune

Gần văn phòng tôi làm việc và ở có nhiều chó hoang, trẻ em và người lớn ở khu phố chia sẻ với tôi tên tiếng Anh là *street* hoặc *homeless dogs* (chó đường phố hoặc chó không nhà). Buổi tối, tôi thường ra quán trà cách văn phòng khoảng 300m thưởng thức vài chén và tìm người biết tiếng Anh hỏi chuyện về đọc sách, giáo dục, văn hóa, đời sống… của cộng đồng thành phố và nông thôn Ấn Độ. Song song, tôi quan sát chó không nhà, chia sẻ thức ăn cho chúng.

Con chó vàng ở cách văn phòng khoảng 200 bước chân, béo mập. Tôi chia sẻ trứng và thịt gà hai lần, nhưng nó chỉ ngửi, không ăn. Tôi hỏi mấy cháu bé trong xóm, thì biết là nó là vegan dog (chó ăn chay trường). Nó làm tôi liên tưởng đến cậu vàng của Lão Hạc và sự nghèo khó của dân ta thời Nam Cao mô tả, nó cũng làm tôi nhớ đến bài thơ *Vàng ơi* của Trần Đăng Khoa và khung cảnh trong bài thơ đó.

Một con khác màu trắng nhưng lem luốc bởi bụi đường và những chấm đen như nhọ nồi, thường nằm trước bách hóa tổng hợp bán bánh kẹo, dược phẩm, mỹ phẩm, nước giải khát... Tôi thường xuyên thấy nó ăn bánh quy, đôi khi có ai đó mang bánh chapati tặng nó. Ánh mắt nó biết cười, tai và đuôi nó vẫy thân thiện, hẳn nó hiểu sống nhờ hàng xứ nên cứ vui tươi là có nguồn thức ăn vô tận. Con chó này, dù tôi không hỏi chủ tạp hóa, thì hẳn là ăn chay trường.

Đầu ngõ vào chung cư nơi tôi ở, có một con chó với bộ lông vàng nhạt, nó hơi mập và bảnh trai, ánh mắt nó điềm tĩnh như biết tu thiền. Nó thường lững thững quanh quẩn ở chỗ quán tạp hóa và điểm bán rau, có lần tôi thấy nó ăn dưa chuột. Một buổi sáng đầu tháng 9, khi đang chờ đồng nghiệp đến chở đi sự kiện, tôi thấy nó nằm trên vỉa hè tắm nắng. Bỗng nhiên, một tiểu thư lông trắng như bông đi qua, nó nhìn nàng tình tứ nhưng không chạy theo nàng, nó biết ranh giới giữa tiểu thư đài các và anh chàng không nhà. Hai bên dần xa nhau nhưng chó trắng ngoái đầu lại như nói *see you again* (hẹn gặp lại). Nếu không có chiếc dây xích cổ, chúng sẽ trò chuyện và biết đâu có sự phân bào tạo nên những đứa con giữa trai phố không nhà và tiểu thư nhà giàu, tình ái mà.

Tuần thứ ba của tháng 9, tôi luyện tập đi bộ ở công viên đối diện với nhà thờ chính thống giáo nguồn gốc

Syria. Trên đường đi vào chiều tối, tôi gặp con chó mực thường bới rác tìm thức ăn với lũ quạ. Con này gầy còm và nhìn hung dữ. Những con chó hoang béo tốt tìm kiếm sinh kế ở cửa hàng tạp hóa đông người qua lại rất khác với chó kiếm ăn từ rác.

Ấn Độ có hơn 65 triệu con chó hoang, là linh vật trong văn hóa Hindu nên chúng được quan tâm và đương nhiên không bị làm thịt. Chó hoang cũng gây phiền toái ở nơi chúng được tự do và quan tâm, một số chó hoang tấn công người, thậm chí gây tử vong.

Tháng 12 năm 2023, tôi ở ký túc xá của Arham Foundation, sinh viên nam tên Gopal mua bánh quy mời chó hoang, chia sẻ với tôi rằng "Động vật sẽ yêu chúng ta nếu chúng ta quan tâm và chăm sóc chúng". Ở thị trấn Saswad, cặp vợ chồng bác sĩ và luật sư, tối thứ 7 hàng tuần, họ chuẩn bị thức ăn chay để chó hoang trong thị trấn đến thưởng thức.

Chó hoang ở Ấn Độ làm tôi nghĩ đến thân phận chó ở Việt Nam. Hồi nhỏ, một người tên Hùng quê Nam Đàn, Nghệ An thường sang xã tôi mua chó. Anh ta kể nhiều chuyện về chó nhưng tôi nhớ tiếng ẳng và sủa từ miệng khi anh ta khoe tài nhại chó. Ánh mắt của những con chó trong lồng sắt anh ta chở xe đạp đi trong nắng hè với cái chết đang chờ đợi là một phần ám ảnh trong

tuổi thơ tôi. Hồi tôi sáu tuổi, con vện bị ốm chết, tôi chôn gần cây ổi bên bờ ao và thắp hương cho nó cho đến khi hết 100 ngày.

Con chó Bấc trong *Tiếng gọi nơi hoang dã* và con chó giúp chủ thoát bẫy săn sói trong truyện *Lô bô chúa tể rừng Ca Răm Pô* tôi đọc hồi tiểu học khiến tôi quan sát chó rất nhiều, tôi cùng chó bơi và luyện chó bắt nhái nuôi lợn.

Tôi nghĩ nhiều về cách ứng xử với loài chó ở xứ ta dù ai cũng biết bao điều tốt đẹp chó mang lại cho mỗi gia đình.

Chó giữ nhà, chó báo hiệu cho chủ nhà khi có rắn rết xâm nhập, chó xua đuổi cáo, chuột hại gia cầm, và "lạc nhà nắm đuôi chó, lạc ngõ nắm đuôi trâu".

Con chó Hachiko ở Nhật Bản làm rung động trái tim hàng trăm triệu người trên thế giới khi hình ảnh chú chờ đợi chủ ở ga tàu nhiều năm lên màn ảnh toàn cầu.

Bạn tôi từ bỏ thịt chó khi nó tru lên bên linh cữu người bố về với Chúa.

Chó có ích và chung thủy con người nhưng thật đáng buồn là nhiều người Việt Nam vẫn ăn thịt chó. Vì miếng thịt chó mà bao gia đình mất chó, bao nỗi buồn đau và tức giận khi chó bị trộm. Và có một số người ăn trộm chó bị mất mạng, gia đình tan nát và cái ác tiếp tục dồn lên trong tâm thức xã hội.

Câu thành ngữ "Chết tiếng trống, sống dồi chó" đã ăn vào trí não nhiều người và họ muốn thỏa mãn điều đó. Những lề thói không phù hợp với thế giới văn minh cần được xóa bỏ. Bắt đầu bằng sự tiên phong của những người hiểu biết và dám làm tác nhân của sự thay đổi. Đã đến lúc toàn xã hội chúng ta đồng lòng từ bỏ ăn thịt chó để nhà nhà không sợ mất chó và không ai bị chết bởi trộm chó.

Như Ngài Mahatma Gandhi đã nói "Nhìn vào sự ứng xử với động vật thì thấy văn minh của một quốc gia". Người Việt chúng ta có quyền và năng lực tạo dựng văn minh và thụ hưởng nền văn minh do chúng ta xây dựng nên.

NGÀY

12

THÁNG 10

NĂM

2024

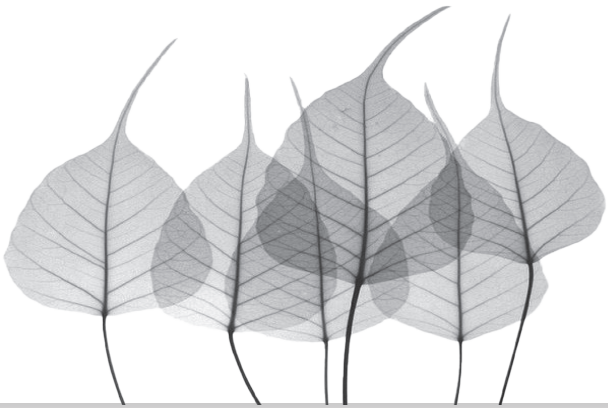

Sự thay đổi lớn đến từ hành động nhỏ và cụ thể

Buổi sáng, tôi đọc phần di sản của một số danh nhân trong cuốn *53 anh hùng thế giới trong thời hiện đại*. Sách có tên những người tôi yêu mến là Mẹ Tesera và nhà đấu tranh đấu tranh giành độc lập vĩ đại của nhân loại Mahatma Gandhi. Cả hai đều mang lại điều tốt đẹp cho đất nước Ấn Độ.

Di sản của Mẹ Tesera là tình yêu dành cho người nghèo ở Ấn Độ. Mẹ và những nữ tu Dòng bác ái đã giúp hàng trăm ngàn trẻ em và người lớn nghèo khó ở Calcuta trong hàng chục năm. Mẹ là hiện thân của tình yêu Thiên Chúa đối với con người và đức hi sinh vì tha nhân vô bờ bến và vô điều kiện. Mẹ hiến thân mình phụng sự Chúa Jesus thông qua phục vụ những mảnh đời bất hạnh ở Ấn Độ nơi Mẹ không sinh ra và lớn lên. Lòng bác ái không có biên giới.

Mahatma Gandhi là nhà đấu tranh vĩ đại nhất trong mọi thời đại. Triết lý bất bạo động và bất hợp tác của Ngài không những giành lại nền độc lập cho Ấn Độ mà còn truyền cảm hứng và định hình các phong trào đấu tranh bất bạo động ở Mỹ, Nam Phi vào những thập niên sau đó.

Trong bài hát *Một đô la thay đổi thế giới,* tôi phổ biến giá trị bác ái và bất bạo động vào tâm trí người nghe bằng đưa tên Mẹ Tesera và Mahatma Gandhi vào bởi hai vĩ nhân ấy là những người thực hành hai giá trị phổ quát ấy bền bỉ và di sản của họ sống mãi với thời gian.

Ở Việt Nam, tôi bền bỉ thúc đẩy tinh thần chia sẻ trách nhiệm xã hội bằng công thức tài chính đơn giản để ai ai cũng có thể đưa sách đến tay trẻ em và số tiền tôi kêu gọi nằm trong ngưỡng lương thiện của hàng chục triệu người. Chẳng hạn, mỗi người cha, người mẹ, thầy cô giáo và cựu học sinh nông thôn chỉ cần góp từ 30.000 đồng đến 50.000 đồng thì đủ tài chính xây dựng một Tủ sách Lớp học giúp học sinh trong lớp đó đọc ít nhất 30 đầu sách trong năm học. Những năm kế tiếp, mỗi cha mẹ học sinh, thầy cô giáo… chỉ góp 10.000 đồng đến 20.0000 đồng bổ sung sách, học sinh có thêm kiến thức mới từ những cuốn sách mới.

Tôi kết thúc buổi sáng bằng ngẫm nghĩ về những di sản của cựu Thủ tướng nước Anh giai đoạn 1940- 1945,

ông Churchil. Ông từng có mặt ở Ấn Độ trong giai đoạn nước Anh xâm chiếm xứ sở tâm linh và nhiều tôn giáo. Ông ấy không những đóng góp lớn lao cho nước Anh mà còn góp phần chấm dứt Chiến tranh Thế giới thứ II. Thủ tướng Churchil có đúc kết rằng *"Người lạc quan luôn tìm thấy cơ hội trong khó khăn. Người bi quan luôn tìm thấy khó khăn trong cơ hội"*.

Ngẫm nghĩ về di sản của Mẹ Tesera, Mahatma Gandhi và Winston Churchil, tôi tiếp tục suy nghĩ và đưa ra các giải pháp tiềm năng để việc thúc đẩy Sách về lớp học nông thôn Ấn Độ sớm trở thành phong trào tạo bởi hàng trăm triệu cha mẹ, thầy cô giáo, cựu học sinh và người Ấn Độ trong và ngoài nước.

Ở trong văn phòng chứa vài chục ngàn cuốn sách từ sáng đến chiều, ngẫm nghĩ nhiều và hơi căng thẳng, tôi dạo bước ra quán trà gần đó nhâm nhi hai chén và quan sát diễn biến xung quanh.

Từ quán trà, nhìn sang cổng một cơ sở giáo dục, thấy 7 đứa trẻ đội mũ và ăn mặc khác thường, đứng cùng một người lớn, tôi tò mò và chạy sang hỏi chuyện. Người lớn là ông giáo hỗ trợ các em tập hát cho lễ hội Diwali vào tháng 11. Ông giáo nghỉ hưu đã dành 6 năm hỗ trợ các học sinh trong khu phố học hát, học nhảy miễn phí. Tôi đồng cảm và chia sẻ sâu sắc với việc ông giáo làm bởi

trong việc ông làm có hình bóng của cha tôi, của các anh chị đưa sách về nông thôn Việt Nam và các anh chị hoạt động giúp đỡ trẻ em miền núi, phụ nữ bị bạo hành… bền bỉ nhiều năm qua.

Cha tôi rời quân ngũ năm 1975 và bắt đầu hỗ trợ học sinh của mẹ tôi học toán miễn phí vào những năm sau đó tuy số lượng không nhiều. Từ năm 1995 cha tôi hỗ trợ nhiều học sinh hơn nhưng chỉ giúp các em có học lực yếu và trung bình. Đến năm 2012, khi sức khỏe yếu dần, ông mới nghỉ ngơi. Việc cha tôi dạy học miễn phí hơn 20 năm tác động đến tôi rất nhiều bởi con người luôn vì giáo dục của ông. Năm 1954, cha tôi là giảng viên Trường Quân chính của Quân khu Tây Bắc sau khi đã học cả pháo binh và không quân. Năm 1961, cha tôi học toán lý ở Đại học Sư phạm Vinh, sau cha tôi tiếp tục vào Chiến trường B3 dạy học và làm trợ lý tuyên huấn của mặt trận. Con người giáo dục của cha tôi nối tiếp từ quân sự sang dân sự. Ông đã sử dụng trí não và tâm huyết của mình cho đến 82 tuổi. Bởi vậy, soi vào nỗ lực vì con trẻ của cha, tôi luôn hứa với bản thân rằng dù phải bò trên đường thì tôi vẫn phải kiên trì thúc đẩy sách về nông thôn Việt Nam, Ấn Độ và nhiều quốc gia khác.

Cha tôi và ông giáo nghỉ hưu ở Ấn Độ vẫn nỗ lực giúp con trẻ học tập cho thấy hàng trăm ngàn giáo viên nghỉ

hưu nếu có lòng yêu thương con trẻ và trách nhiệm cộng đồng đều có thể giúp nhiều học sinh cải thiện học tập.

Tôi vẫn mong rằng xã hội Việt Nam thiết lập được mạng lưới tình nguyện từ chính lực lượng giáo viên nghỉ hưu giúp con trẻ ở các cô nhi viện, mái ấm, con trẻ con công nhân, nông dân chưa học tốt ở trường cải thiện học tập, giao tiếp… Tác động từ mạng lưới giáo viên nghỉ hưu tình nguyện sẽ lan sang các nhóm hưu trí khác. Chẳng hạn, đội ngũ y tá, bác sĩ có thêm những hoạt động tư vấn sức khỏe giúp người già neo đơn ở làng quê.

Ở làng quê, tôi thường gặp những hòn đá, viên gạch rơi giữa đường, có những người bị tai nạn xe máy do va phải những vật cản đó, thì việc mạng lưới tình nguyện gồm giáo viên, cựu quân nhân… phổ biến những tai họa tiềm năng từ những hòn đá, viên gạch đến cộng đồng làng xã và vận động mọi người nhặt đá, gạch bỏ vào những gốc cây, những góc không có người qua lại… để tránh tai họa cho nhiều người là việc rất nên làm.

Hẳn nhiều người lớn chúng ta đều biết câu nói mang nhiều lớp giá trị *"Không phải ai cũng làm được những việc vĩ đại nhưng ai cũng có thể làm việc nhỏ với tình yêu lớn"* của Mẹ Tesera.

NGÀY

13

THÁNG 10

NĂM

2024

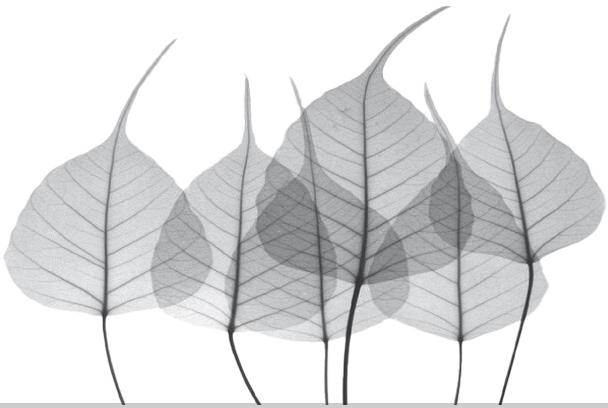

Xú khí

5 giờ sáng, chúng tôi xuất phát từ văn phòng Gyan-key ở Pune đến chỗ tôi dừng hành trình chiều tối ngày 9 để tiếp tục đi bộ vận động Sách về nông thôn Ấn Độ, Sách vì quyền đọc sách của trẻ em trên thế giới và Sách chống biến đổi khí hậu. Thành phố thưa thớt xe cộ qua lại, không khí trong lành hơn ban ngày, gió nhè nhẹ và lành lạnh mang lại cảm giác dễ chịu.

Tôi mong đến chỗ dừng hôm trước thật nhanh vì đôi chân tôi nhơ nhớ những bước chân nhiều cảm xúc và hy vọng của chín ngày trước.

Bỗng nhiên, một luồng khí hôi thối xộc vào mũi, thì ra chúng tôi vừa đi qua một con kênh. Mùi hôi thối tôi thường gọi là xú khí ấy rất quen thuộc, mùi của sông Tô Lịch nước quánh đặc lờ đờ chảy mỗi khi xe ôm chở tôi đi qua đó.

Mùi hôi thối ở nơi cách sông Tô Lịch hơn 3.400km đường bay làm những ngăn chứa thông tin trong não tôi

về các loại xú khí mà tôi gọi tên nhiều năm về trước được đánh thức.

Những người vợ sống với những ông chồng nghiện rượu phải chịu mùi của rượu và mùi hôi từ cơ thể anh ta, chịu những ngôn từ bất nhã, và chịu những lần đưa ông chồng đi viện do hậu quả của rượu. Nhiều người vợ chịu đựng chồng rượu và dần thành quen, không phản kháng và lầm lũi làm việc, con gái lây nhiễm tính chịu đựng của mẹ, và có thể chấp nhận chồng rượu như mẹ. Trái lại, những đứa con hiểu biết sẽ không cam chịu như mẹ, và sẽ chọn bạn đời không rượu chè, để tránh được hiểm họa tiềm năng.

Những người con có cha nghiện rượu, đánh đập, chửi con khi say, khi còn nhỏ có những nỗi sợ thường trực. Sợ đến mức khi nghe tiếng cha, lồng ngực đập thình thịch và tìm cách tránh cha mình. Người con lớn lên trong môi trường như vậy dễ lây nhiễm bệnh rượu của cha và trở thành phiên bản nghiện ngập. Trái lại, có những người con tự thân thấy được tác hại của rượu từ người cha và sẽ tránh xa những chén rượu, chai bia.

Những đứa trẻ sống trong gia đình có cha mẹ thường xuyên chửi mắng nhau sẽ quen dần với ngôn từ và trạng thái tiêu cực lặp lại nhiều lần đó. Những thứ tiêu cực dần

ngấm vào trí não, cách ăn nói, lối suy nghĩ của những đứa con và sự tích lũy ấy lại phát tác khi những người con lập gia đình. Vòng luẩn quẩn liên thế hệ ấy là chu trình độc hại tiếp diễn đến những đứa cháu và lan ra môi trường xung quanh.

Những đứa con sống với người mẹ thường xuyên dựng chuyện gây bất hòa trong gia đình phải hít thở ngôn từ, ý nghĩ và hành vi độc hại từ mẹ, lặp đi lặp lại ngày này qua tháng khác dẫn đến hoặc là trở nên giống mẹ hoặc là hình thành cơ chế chống lại những gì người mẹ ấy nói. Những đứa trẻ nhiễm phải thói xấu của người mẹ tiếp tục gây bất hòa trong gia đình, dòng họ, làng xóm, lớp học và tự rước họa vào thân bởi sự xa lánh của người khác và dần tự cô lập mình.

Những đứa con lớn lên cùng người mẹ độc hại, khi còn nhỏ tuổi, rất khó tránh khỏi những thói xấu do tương tác gần và có tuổi thơ không hạnh phúc. Khi lớn lên, nhờ tác động của môi trường tích cực bên ngoài, của học hành và dần hình thành lý tính suy xét vấn đề của gia đình và bản thân, đứa con hiểu biết ấy sẽ dần loại bỏ những điều xấu bị nhiễm ra khỏi tâm trí, thay đổi hành vi và thái độ sống theo hướng tích cực. Sẽ tích cực hơn nữa, nếu những người con hiểu biết đưa ra các phương pháp giúp người mẹ thoát căn bệnh trầm kha của mình, cũng như giúp các thành viên gia đình khác nhận ra bệnh của

mẹ, sự lây nhiễm từ mẹ và cùng nhau thoát khỏi vũng lầy tiêu cực ấy, nhằm kiến tạo gia đình hạnh phúc.

Bởi vậy, con trẻ cần biết đến những dạng tâm lý, tâm thần của các nhóm người trong xã hội thông qua giáo dục trường học, qua sách để các em nhận biết người thân của mình bị những tổn thương nào, có bị rối loạn nhân cách hay không, hay họ là nạn nhân của thế hệ trước đó. Chỉ có khi hiểu, người ta mới có thể cảm thông, cùng với người bệnh chữa bệnh giúp họ, giảm thiểu những bất hòa trong gia đình, dòng họ, xóm làng, xã hội.

Thông thường, những đứa trẻ sinh ra trong gia đình mà từ nhỏ đến lớn không có một cuốn sách nào ngoài sách giáo khoa, và cha mẹ không đọc sách, sẽ không thấy việc đọc sách hằng ngày là có ích. Khi lập gia đình, những đứa trẻ thiếu sách ngày ấy tiếp tục không quan tâm đến việc đọc sách của con, chu trình nghèo nàn tri thức tiếp diễn. Xã hội không thể lũy tích thặng dư tri thức nền tảng trên quy mô quốc gia thì thiếu xương sống cho sáng tạo quốc gia, đất nước phát triển chậm chạp.

Những thầy cô giáo không được nghe và đọc sách từ nhỏ sẽ ít quan tâm đến việc đọc sách của học sinh. Hơn nữa, việc dạy học chỉ sử dụng mấy cuốn sách giáo khoa dạy chính khóa và dạy thêm sẽ không kích thích thầy cô tìm kiến và dung nạp tri thức rộng lớn. Thiếu tri thức rộng lớn và các hệ giá trị của văn minh thì sự dạy học

giống như con thuyền đi lại trong ao hồ nhỏ, không thể giúp học trò thấy được sông dài, biển lớn và khát vọng lớn lao xây dựng quốc gia và góp phần làm thế giới tốt đẹp hơn.

Mùi hôi thối của sông Tô Lịch dễ dàng nhận biết bởi nó tác động vào mũi, vào mắt của hàng triệu con người. Nhưng những "xú khí" như người lớn lạm dụng rượu, bạo lực gia đình, người mẹ độc hại và hệ lụy đến con cái, những đứa trẻ thiếu sách và thầy cô không quan tâm đến đọc sách của con trẻ… rất nguy hại nhưng khó nhận ra hơn bởi sự quen dần đều và chịu đựng của người xung quanh.

Giải quyết vấn đề xú khí ở cấp độ cá nhân, gia đình cần nỗ lực tự thân của cá nhân và gia đình, các can thiệp từ bên ngoài cần đúng cách và kiên trì. Giúp trẻ giảm bớt thời gian ở vùng xú khí như đưa đến trường học, đến người thân lành mạnh, giúp nuôi dưỡng năng lực tự kháng bằng tri thức… là một trong những cách giảm bớt lây nhiễm trong vùng độc hại.

Những xú khí như nạn trẻ em không được nghe sách, không có sách để đọc, cha mẹ và thầy cô không quan tâm giúp trẻ em được nghe và đọc sách, và cấu trúc giáo dục không khuyến khích con trẻ đọc sách… cần nhiều bộ não có trí tuệ và tầm nhìn 50 năm và hành động quyết liệt thì có thể giải quyết trong vòng 15-20 năm.

Xú khí của sông Tô Lịch cần những nhà quản lý có tầm vóc cùng với đội ngũ chuyên gia tài năng và tâm huyết, song song với sự hỗ trợ của toàn dân Hà Nội, sẽ có thể giúp sông Tô Lịch trở lại trong xanh như đã nêu trong sử sách.

Mọi vấn đề trong xã hội đều có giải pháp. Khi ai ai cũng xem xã hội là ngôi nhà chung thì mới có thể đồng tâm hợp lực giải quyết các vấn đề một cách rốt ráo cũng như thúc đẩy văn minh vật chất và tinh thần trên quy mô quốc gia.

NGÀY

14

THÁNG 10

NĂM

2024

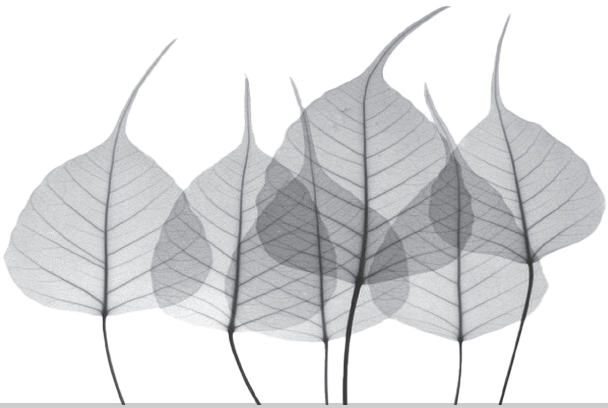

Người nghèo ở Ấn Độ

Buổi sáng, theo chỉ dẫn của Google dành cho người đi bộ, tôi đang đi đúng hành trình được hơn 4km, thì bạn Nitin gọi điện cho Gaikwa rằng khuyên tôi không nên đi đường đó vì không có nơi ăn, khách sạn… Gaikwa kém tiếng Anh, tôi mở bản đồ dành cho người đi bộ cho anh ta xem nhưng anh ta vẫn nghe lời Nitin mà chở tôi theo con đường khác mà chính trên Google báo không dành cho người đi bộ.

Sau khi chở tôi vòng vèo chục ki-lô-mét, Gaikwa đưa về điểm tôi dừng cách đó hơn 30 phút. Tôi tiếp tục hành trình và suy nghĩ về những cái lều sơ sài và thân phận người nghèo tôi thấy dọc quãng đường hơn 130km đã qua.

Ở Việt Nam, chúng ta có những loại hình di cư ngắn hạn và dài hạn. Thập niên 1980, 1990, nông dân quê tôi di cư vào Tây Nguyên, Đồng Nai, Lâm Đồng... và định cư lâu dài ở đó. Những hộ di cư ngày đó trở nên khá giả nhờ vào sự cần cù sẵn có cùng với canh tác trên đất đai màu

mỡ và không bị khô hạn hay giá rét làm giảm năng suất. Nhiều gia đình nông dân ngày ấy nay có con tốt nghiệp đại học, trở thành công chức và tham gia lực lượng lao động có kỹ năng cao ở Sài Gòn và các tỉnh lị.

Di cư của phần nhiều người miền Bắc, miền Trung vào Tây Nguyên và các tỉnh phía Nam có thể khẳng định là thành công.

Ở Hà Nội, tôi phỏng vấn nhiều phụ nữ bán hàng rong đến từ các tỉnh lân cận, họ thuê những ngôi nhà nhỏ ven sông Hồng và trong những ngõ sâu giá thấp. Hai hoặc ba người thuê một phòng trọ giá từ 1,5 đến 2 triệu đồng. Họ đưa gạo từ quê lên và mua thịt cá giá thấp cuối ngày. Hàng tháng, họ gửi tiền về quê giúp con ăn học. Tôi gọi họ là những người di cư tìm kiếm sinh kế bốn mùa.

Ở Sài Gòn, tôi phỏng vấn những người lái xe ôm, những người bán hàng rong, những người làm việc cho các xưởng thủ công, họ đến từ nhiều tỉnh thành trên cả nước. Phần nhiều trong số họ gửi tiền về quê nuôi con ăn học.

Sự vất vả và hy sinh của cha mẹ di cư lao động ở thành phố giúp con được học hành thành công nhân lành nghề, cử nhân, kỹ sư… là sự đền bù xứng đáng.

Trái lại, khi cha mẹ xa quê, sự gắn kết vật lý với con cái và dạy bảo hằng ngày ít đi, một số trẻ em chơi game, bỏ

học… gây nên hệ lụy lâu dài cho gia đình và xã hội là kết quả không ai mong đợi.

Những mặt tích cực và tiêu cực của các nhóm di cư nội địa cần nhiều nhóm nghiên cứu, đánh giá và rất cần nhiều tổ chức có năng lực hỗ trợ người di cư để họ sinh tồn an toàn ở vùng di cư cũng như hỗ trợ con cái họ ở quê tốt hơn.

Từ tháng 12 năm 2023 đến tháng 4, tháng 8 và 9 năm 2024, về nhiều xã của huyện Pune, huyện Taluka bang Maharashtra bàn giao thư viện trường học và lớp học, tôi gặp nhiều gia đình di cư thu hoạch nông sản theo thời vụ. Họ sống trong những ngôi lều tạm bằng nilon, bằng những tấm bạt mỏng. Ở đó, tôi gặp những khuôn mặt phụ nữ hốc hác, da đen pha lẫn bụi đất, quần áo cũ sờn, tóc rối bù và những đôi mắt vàng chân chim mờ mờ sợi máu.

Trong những túp lều dọc đường liên xã, liên huyện và trên quốc lộ từ Pune đến Mumbai, tôi chỉ thấy vài cái nồi, vài can đựng nước, và những bếp nấu chụm bởi mấy viên gạch nhặt ở đâu đó. Người ta nhặt củi khô ở vườn cây, nương mía, bãi ngô… xung quanh.

Những đứa trẻ di cư theo bố mẹ, tuổi lên một lên hai và cả những em đang tuổi ở trường tiểu học và trung học cơ sở, đều thiếu dinh dưỡng, quần áo sờn cũ và bẩn, trong túp lều tạm không có gì đáng giá 100.000 đồng,

không có biểu hiện nào của sự học tập và sách vở. Tương lai các em hẳn lặp lại cuộc đời di cư của bố mẹ với những đứa con nhếch nhác. Vòng luẩn quẩn của đói nghèo liên thế hệ.

Đầu năm 2024, tôi theo anh Santosh Jagtap và nhóm thiện nguyện Robinhood trao tặng lương thực, thực phẩm đến những người di cư lều tạm thu hoạch mía thuê cho những chủ trang trại quanh thị trấn Saswad. Điều ám ảnh tôi là những đứa trẻ không được đến trường và tương lai bất định.

Trẻ em nghèo của Ấn Độ làm tôi nhớ những trẻ em đồng bào thiểu số, trẻ em mồ côi ở Kontum, được các nữ tu Công giáo đưa về chăm dạy trong hệ thống cô nhi viện Vinh Sơn và được đến trường như những học sinh ở phố núi.

Mặc dù giáo dục công lập ở Ấn Độ miễn phí đối với học sinh từ lớp 1 đến lớp 9 nhưng những trẻ em đến từ gia đình di cư theo mùa vụ không được tiếp cận giáo dục. Những trẻ em mù chữ trở thành người lớn mù chữ sẽ là gánh nặng cho xã hội trong tương lai.

Giáo dục công miễn phí, giá cả lương thực, thực phẩm ở Ấn Độ khá thấp, chi phí ăn uống cho một đứa trẻ nông thôn hết khoảng 50 USD/tháng vị chi là 450 USD đủ giúp một trẻ được ăn học/năm. Từ lớp 1 đến lớp 9, một

học sinh tiêu tốn khoảng 4.050 USD. Hằng năm, người Ấn Độ tiêu hết cả chục tỷ đô la cho các lễ hội nhưng khoảng 7,2 tỷ đô la đủ giúp 16 triệu trẻ em nghèo đói được đến trường trong một năm.

Tôi hy vọng Ấn Độ sớm có luật giáo dục bắt buộc đối với học sinh từ lớp 1 đến lớp 9 để các gia đình di cư theo mùa kiếm sinh kế và các gia đình nghèo khác phải cho con đến trường.

Chiến tranh diễn ra các nơi trên thế giới tiêu tốn hàng trăm, hàng ngàn tỷ đô la và hàng triệu người bị ảnh hưởng, đặc biệt là trẻ em. Chiến phí ấy thừa giúp tất cả trẻ em trên thế giới này được đến trường, được nghe và đọc hàng trăm cuốn sách trong năm học.

Mỗi bước chân trên đường tôi đi nặng trĩu ưu tư về một thế giới có hàng trăm triệu trẻ em thiếu sách, hàng chục triệu trẻ em không được đến trường, là nguồn gốc của những bất ổn trên hành tinh của chúng ta.

NGÀY

15

THÁNG 10

NĂM

2024

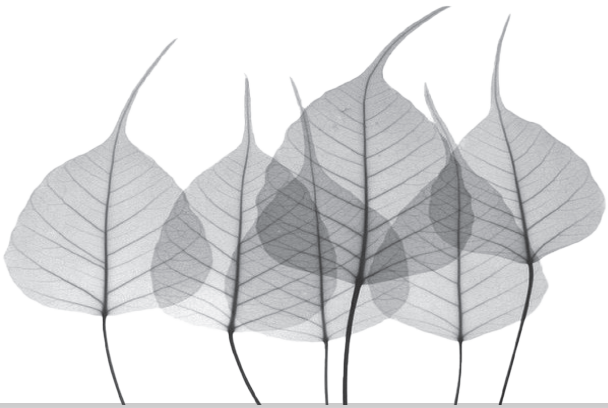

Ngày 15 tháng 10 tức là ngày thứ 12 tôi đi bộ từ Pune đến Mumbai vận động Sách về nông thôn Ấn Độ, Sách vì quyền đọc sách của em thế giới và Sách sống chung với biến đổi khí hậu.

Những chú ếch mang tin lành

Chúng tôi rời khách sạn Om Sai từ lúc 5 giờ sáng và đến chỗ tôi dừng hành trình tối hôm qua. Khi đến nơi, trời vẫn chưa sáng, tôi chụp ảnh và livestream những bước chân đầu tiên của ngày thứ mười lăm. Bạn Gaikwa dùng đèn xe trickshaw hỗ trợ tôi từ phía sau, đèn xe phản xuống mặt đường được tắm mưa đêm, những vũng nước đọng trên đường bị chính bóng của tôi che lấp và giày tôi ướt nước đôi lần.

Một số người đi bộ ngược chiều ngay sát tay trái, tôi chào họ bằng tiếng Marathi nhưng không ai đáp lại.

Đi được vài ki-lô-mét, những đám mây đen nhạt tan dần, và trời hửng sáng. Bạn Gaikwa lái xe trickshaw vượt qua tôi và hẹn gặp nhau sau 1km.

Tôi nghe tiếng ếch ộp ộp ở đâu đó và niềm vui của tuổi thơ ngủ vùi bao năm được đánh thức. Những lo lắng về môi trường đồng ruộng thường trực trong tôi khi tiếng ếch, nhái râm ran trên đồng ruộng như những năm 1980 thưa thớt ở quê tôi.

Hồi nhỏ, tôi thích câu ếch ở giếng bởi chúng háo ăn. Móc cuống hoa dâm bụt vào lưỡi câu, thả chầm chậm xuống giếng, nhấp nhấp trên mặt nước vài ba phút, ếch trong hang sẽ nhảy ra đớp mồi. Câu hết ếch giếng thì câu ếch ao. Hết ếch ao thì đào ếch ruộng.

Khi khảo giếng, tôi háo hức chờ đợi vài con ếch bị tóm. Ngồi đáy giếng vét sạch bùn, tôi thấy bầu trời bằng miệng giếng và hiểu ý nghĩa của thành ngữ "Ếch ngồi đáy giếng coi trời bằng vung".

Tôi có một bí mật tìm và bắt ếch được giữ cho đến khi tôi rời quê. Có lần, tôi đi chơi đêm qua nhà thằng Hiệp, nghe tiếng ộp ộp phát ra gần đường. Chiều ngày hôm sau tôi lên đó tìm kiếm, đào hết hang này đến hang khác vẫn không thấy ếch, hay là ai đó đã bắt nó. Đi qua bụi chuối, vô tình chân tôi chạm phải gốc chuối thối ẩm ướt, tôi nghĩ ngay là ếch có thể sống ở đó, tôi thọc tay xuống và đưa lên mặt đất một chú ếch vàng hươm. Tôi bắt được vài chục con ếch ở những bụi chuối trong làng. Mãi năm 1991, khi rời quê ra Bãi Vọt, nay là thị xã Hồng Lĩnh, tôi mới chia sẻ nơi ếch trú ẩn với vài cậu bạn.

Tiếng ếch kêu và gặp vài con ễnh ương bị chết do xe cán ở đất Ấn Độ, lòng tôi dâng lên niềm vui khó tả, bởi tôi hiểu rằng hệ sinh thái ở đây còn có nơi cho họ hàng nhà ếch sinh sống. Hẳn thuốc trừ sâu, diệt cỏ chưa đủ nhiều để diệt hết nòng nọc và thức ăn của ếch.

Và tôi nghĩ về Việt Nam.

Nhiều người phàn nàn về làng quê họ không còn tiếng ếch trong đêm mưa, đỉa không còn trên đồng ruộng. Hình ảnh người nông dân phun thuốc trừ sâu, thuốc diệt cỏ có tỷ lệ thuận với bệnh viện chật ních người?

Tôi đọc đâu đó rằng hàng triệu héc-ta đất nông nghiệp của ta bị thoái hóa ở các cấp độ khác nhau. Chúng ta làm gì để tái hữu cơ đất đai ấy?

Tiếng ếch và chim chóc nơi nơi ở xứ người làm lòng tôi cuồn cuộn sóng buồn khi nghĩ về làng quê Việt Nam ngày nay và những năm 1980. Cách đây 40 năm, đường làng ngõ xóm, đường liên xã bùn trơn trượt, nhưng cò trắng bay rợp đồng, dàn đồng ca của ếch nhái và côn trùng râm ran sau mưa, tôm cá tự nhiên tung tăng đồng ruộng… Bao giờ cho đến ngày xưa?

Anh họ tôi trồng mướp, trồng bí hữu cơ ở vườn nhà, chỉ những quả được bọc túi bóng sớm thì có cơ hội trưởng thành, số còn lại sâu bọ diệt hết. Bởi các vườn khác phun thuốc thì sâu bọ bay đến vườn mình trú ngụ và phá phách.

Sâu bọ nhiều bởi thiên địch của chúng là ếch, là cá, là ong, là nhái… bị thuốc diệt sâu, diệt cỏ tiêu diệt cả trứng và con non. Hệ sinh thái tự nhiên bị đứt gãy dẫn đến chu trình sống của con người và môi trường tự nhiên bị ảnh hưởng theo.

Đất đai giúp chúng ta lương thực, thực phẩm và nơi trú ngụ ngàn đời.

Rừng xanh giúp chúng ta không khí trong lành và ngăn ngừa lũ lụt.

Sông ngòi, biển cả đưa tôm cá đến khẩu phần ăn và muối mặn mòi giúp chúng ta.

Bởi vậy, chúng ta cần biết ơn và bảo vệ mẹ thiên nhiên vì sự sống an lành hiện tại và tương lai con cháu chúng ta.

Đã đến lúc chúng ta giảm bớt thuốc trừ sâu, thuốc diệt cỏ để hệ sinh thái tự nhiên trở lại như những năm 1980.

Mấy năm gần đây, việc cấm bắt chim trời đã có những tác động nhất định, ở đâu đó tôi gặp đàn cò trắng vài chục con. Tuy nhiên, chúng ta cần nỗ lực tạo nhận thức toàn xã hội về vai trò của chim, của ếch nhái, của cua cá tự nhiên trên đồng ruộng để cộng đồng giảm dần việc giết, chích điện những sinh vật có ích với đời sống chúng ta.

Không ai có thể giúp người Việt chúng ta có hệ sinh thái tự nhiên cân bằng và tốt cho chúng ta bằng người Việt chung tay tạo nên sự tốt đẹp cho chính mình.

Những chú rùa ở giếng bên đường

Theo bản đồ, từ chỗ tôi khởi hành buổi sáng ngày thứ 12 trên đường đến bến thuyền Mumbai là 9km nhưng tôi vừa đi vừa nghĩ về ếch ở Ấn Độ và Việt Nam.

Hết chuyện ếch, tôi gặp những con rùa khi livestream giới thiệu cái giếng bên đường. Giếng có đường kính khoảng 7m, xây bằng gạch và đá, màu nước xanh và không thấy đáy. Một con rùa to bằng chiếc mũ đội đầu của tôi nổi lên. Ngay lúc đó, hình ảnh một cô gái ngồi trên lưng ngựa rắc lông ngỗng xuất hiện trong tâm trí tôi.

Nhiều con rùa ngoi lên mặt nước, dù cố gắng tập trung nhưng hình ảnh cô gái sau lưng vua cha và kẻ địch truy đuổi họ làm mờ những con rùa thực dưới giếng. Tiếng người đi cùng gọi tôi và ra hiệu không quay camera. Hình như đây là một giếng thiêng.

Tôi rời giếng, tâm trí tiếp tục những ảnh hình lông ngỗng của Mị Châu tôi tưởng tượng hồi nhỏ, tiếng vó

ngựa như thình thịch bên tai và hai người mặc đồ trắng mờ ảo bên cái giếng như nuối tiếc điều gì đó không rời suy nghĩ của tôi. Tôi lẩm nhẩm hai câu thơ thuộc hồi nhỏ:

Nỏ thần vô ý trao tay giặc

Nên nỗi cơ đồ đắm biển sâu

Hình ảnh con rùa rất to biến thành người đàn ông trao cho người đội mũ vàng cái móng chân, và câu hỏi tại sao An Dương Vương lại giữ thành bằng móng rùa hồi tôi học tiểu học xuất hiện theo những bước chân ở xứ người.

Tôi từng nói với bạn bè rằng Kim Quy là một tội thần vì rùa đã làm cho vua quan triều An Dương Vương chủ quan không giữ nước bằng huấn luyện quân đội, chống gián điệp, mà giữ nước bằng cái móng rùa hư ảo.

Ngay cả khi xây thành, nếu rùa biến thành một người đàn ông hay đàn bà ngày đêm vác đá ném xuống vùng bùn lầy thì hàng vạn quân dân vua triều An Dương Vương cùng chở hàng triệu viên đá làm nền móng thì thành sẽ vĩnh cửu.

Sự thảm hại của An Dương Vương dẫn tôi đến hình ảnh cụ rùa to bằng cái nong bơi giữa hồ đòi vua Lê trả gươm sau khi đất nước sạch bóng quân thù. Tôi nhớ lưỡi gươm phát sáng dưới sông và chuôi gươm nạm ngọc trên rừng khớp nhau và hai chữ Thuận Thiên kết lòng tướng sĩ đuổi giặc Minh. Người xưa thật tài tình trong việc truyền

tải lòng yêu nước giản dị nhưng sâu sắc khắc ghi tâm trí con trẻ như vậy.

Cuộc du hành của trí nhớ kéo tôi về tiếng mài gươm, ngựa hí, tiếng quân tướng luyện võ rền vang trên dãy núi Thiên Nhẫn gần nhà tôi, nơi nghĩa quân Lê Lợi xây thành và ở trên đó 6 năm trời chống lũ giặc "Trúc Nam Sơn không ghi hết tội. Nước Đông Hải không rửa sạch mùi".

Nơi tôi chứng kiến một con ba ba bị bắt khi học lớp 6 cách núi Thiên Nhẫn khoảng 2km. Gia đình bạn tôi đã cắt tiết con ba ba đó hòa với rượu gạo do gia đình ấy nấu. Tôi nhớ như in hình những người uống rượu huyết ba ba lấy tay quẹt máu đọng ở môi và ai cũng khen ngon.

Cũng năm lớp 6, người xã tôi vẫn rao bán ba ba, rùa vì họ bắt được trong khe, trong núi. Là đứa trẻ luôn tò mò muốn tìm hiểu việc này, việc kia, tôi hỏi cách người ta bắt rùa và ba ba. Người ta bảo rằng họ đào hố bên bờ khe, bỏ mít chín xuống hố, và những chú rùa, ba ba vì miếng ăn mà trở thành hàng hóa.

Những năm 1990 và 2000, người ta tiêu thụ ba ba ở các nhà hàng và bán sang Trung Quốc. Bằng một thời gian, nguồn ba ba và rùa tự nhiên không còn, thì ba ba và rùa được nuôi phục vụ ăn nhậu hạng sang.

Ở Ấn Độ, người ta không ăn thịt rùa, ba ba và nhiều động vật khác, thành ra động vật hoang dã chào đón

người qua đường như bạn bè thân thiết. Cây cỏ dọc đường Pune đi Mumbai và dọc những con đường nông thôn Ấn Độ luôn chào tôi trong sự tươi tắn như cây mận trước nhà khi tôi hai tuổi, ba tuổi.

Hơn chục năm qua, tôi luôn cảm nhận được nỗi buồn cây cỏ, hẳn do chúng ta giết nhiều động vật cũng như sử dụng nhiều thuốc trừ sâu, trừ cỏ mà linh hồn cỏ cây buồn bã chăng? Hay do cây cỏ trong tuổi thơ tôi vui hơn ngày nay và tôi buồn trước nạn phá rừng, thuốc trừ sâu mà thấy được sự tương phản giữa cây xưa và nay?

Đã đến lúc chúng ta cần tạo nhận thức để thế hệ kế tiếp từ bỏ ăn thịt động vật hoang dã, giảm bớt sử dụng thuốc trừ sâu, trừ cỏ… để hệ sinh thái được phục hồi như đã từng.

Những con mèo ở cảng Mumbai

Một giờ đồng hồ trên thuyền trôi nhanh vì tôi vừa viết trong não về những con rùa ở Ấn Độ và Việt Nam vừa quan sát những diễn biến trên biển. Rời thuyền, tôi gói ghém và cất bài rùa vào thư viện và tiếp tục quan sát.

Tôi nhờ anh ở bên chụp giúp một bức ảnh làm kỷ niệm nơi tôi đến đầu tiên và có thể là cuối cùng trong đời. Tôi còn 28 bang ở Ấn Độ với 2.800km phải đi như cam kết với người Ấn Độ.

Tôi tìm lối ra khỏi cảng nhưng tôi vẫn chưa muốn đi vì những con mèo trắng ở đây thu hút tôi. Và tôi nhớ con mèo trắng tôi nuôi hồi năm 2000.

Tháng 7 năm 2000, tôi vào làm việc ở Dự án khôi phục và nâng cấp Quốc lộ 9 giai đoạn 2 do PMU85 thực hiện. Khoảng tháng 9, tôi ra Hà Nội công tác, đến nhà cậu ruột, thấy con mèo trắng mắt xanh rất đẹp, tôi đề nghị cậu tặng tôi và được chấp nhận. Cảm giác sợ nhà tàu

không cho đưa mèo lên tàu Hà Nội về Vinh thỉnh thoảng thoáng qua khi tôi thấy con mèo trắng nào đó.

Tôi đưa mèo về nuôi ở nhà tập thể cơ quan, nó bám tôi cả ngày lẫn đêm. Mỗi lần tôi lên xe máy đi dạy thêm tiếng Anh ở Đại học Vinh, nó nhảy lên đầu xe đi cùng. Tôi phải đưa nó gửi ở nhà cô An phía sau Đại học Vinh rồi lên lớp.

Tôi lên phòng làm việc, nó đi cùng và ở đó đến khi tôi về phòng, phần nhiều là 1 đến 2 giờ sáng.

Phòng tôi làm việc có mấy con thằn lằn bò trên trần nhà bắt muỗi, nó tìm mọi cách để bắt nhưng không thành công. Tôi đứng lên bàn làm việc, nó nhảy lên người rồi trèo lên đỉnh đầu tôi và bắt được con thằn lằn.

Đồng nghiệp ở Đà Nẵng về văn phòng chính làm việc, đêm ngủ cùng giường với tôi, bị mèo cào giành chỗ, tôi vỗ về nó, mãi nó mới đồng ý cho khách ngủ.

Nó sinh con vào mùa đông, tôi mua bóng điện 200W đặt dưới ổ của nó và lũ con, nó nhìn tôi biết ơn lắm.

Tôi đi công tác dài ngày, tôi mua cá khô gửi dì Thủy trong cơ quan cho nó ăn hằng ngày. Tôi về, nó lại quấn quít và luôn cấu tay tôi nhờ gãi má và đầu nó.

Chăm nuôi nó được vài năm, một kẻ nào đó đã bắt nó, tôi tìm nhiều ngày trong vô vọng và mỗi khi thấy mèo chạy ở đâu đó, tôi nghĩ về nó đến thẫn thờ.

Tôi đứng ngắm mèo, quạ, bồ câu ở bến cảng. Một con mèo tập tễnh đi lại phía tôi, một chân nó bị đau, cái bụng gần chạm đất, chắc những đứa con sắp chào đời. Nó nhìn tôi thiện cảm, tôi chào nó bằng tiếng Marathi, nó meo meo đáp lại. Một thuyền khác vừa cập bến và những hành khách chậm rãi bước lên bờ. Con mèo vừa đi vừa dừng lại bởi những đôi chân dừng bước bên nó và bàn tay xoa xoa đầu và lưng nó vỗ về, an ủi và hẳn có cả chúc mừng nó *mẹ tròn con vuông.*

Những bàn tay an ủi mèo trên bến cảng Mumbai làm tiếng rao mua mèo, mua chó ở làng quê Việt Nam réo rắt bên tai tôi, một sự tương phản cực mạnh, tôi nghe tiếng hàng trăm con mèo kêu thảm thiết ở nhà hàng phục vụ đám cưới ở Thái Bình năm nào.

Thịt mèo trong các bữa nhậu, trong đám cưới... làm số lượng chuột tăng lên và nhởn nhơ trong các ngôi nhà, vườn tược và đồng ruộng. Hậu quả là những gói thuốc diệt chuột đua nhau về làng quê, nguồn nước bị ô nhiễm bởi chuột chết và thuốc diệt chuột. Như vậy, từ ăn thịt mèo thỏa mãn cái miệng dẫn tới thiệt hại kinh tế trên đồng ruộng và ảnh hưởng sức khỏe của cộng đồng bởi thuốc độc, bởi bệnh tật mà loài chuột lây nhiễm.

Người Việt chúng ta, đặc biệt là con trẻ, cần được giáo dục về ích lợi của mèo, của sự quan tâm vật nuôi, giảm

dần và chấm dứt ăn thịt mèo, thịt chó, để xây dựng một Việt Nam văn minh.

Và tôi nhớ đến Thùy Nhân, Trường Giang, Khiêm Hòa, Trung Thứ và Đức Hiếu,... con những bạn tôi, những đứa trẻ thương yêu và chăm mèo mỗi ngày.

NGÀY

16

THÁNG 10

NĂM

2024

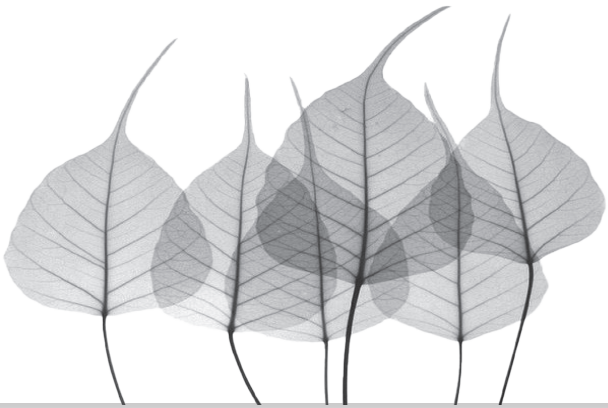

Ngày 16 tháng 10 là ngày thứ 13 tôi đi bộ trên quốc lộ từ Pune đến Mumbai nhằm vận động Sách về nông thôn Ấn Độ và và các nước chậm, đang phát triển khác. Theo đề nghị của các đối tác Ấn Độ, tôi phải quay về thành phố Pune để làm thủ tục gia hạn visa vào ngày 10 tháng 10, cũng như đi chậm lại để đúng trưa ngày 16 có mặt tại tượng Mahatma Gandhi phục vụ truyền thông theo kế hoạch.

Rơm ở Ấn Độ và rơm ở Việt Nam

Trên hành trình đi bộ từ Pune đến Mumbai, nhìn các loại quả, rau, hoa và cây dại dọc đường, con vật, tôi cố gắng lý giải tại sao hai vùng đất cách nhau hơn 3.400 km đường hàng không lại có nhiều cây cỏ, loài vật giống nhau.

Mướp đắng ở Ấn Độ giống hệt mướp đắng Việt Nam gồm cả vỏ và vị đắng bên trong. Mùa khô, quả mướp đắng nhỏ do thiếu nước, mùa mưa thì quả to gấp đôi gấp ba. Việt Nam có loại chuối nào thì Ấn Độ có loại chuối ấy. Chó hoang ở Ấn Độ có nhiều chủng loại nhưng phần lớn giống chó Việt Nam.

Người Ấn Độ cũng dùng rơm cho trâu bò ăn, dùng rơm lót xe chở các loại quả... Lợi ích của rơm ở Ấn Độ cũng như ở Việt Nam. Và tôi vừa đi vừa nhớ lại bài về rơm tôi viết vào năm 2016.

Rơm làm con cúi giữ than giúp người nông dân ấm tay khi cấy lúa và đưa trâu bò ra đồng ruộng. Rơm làm cho lớp lớp người dân nông thôn no bụng bởi nấu cơm cũng rơm, nấu cá cũng rơm và nướng khoai sắn cũng rơm.

Rơm làm mái nhà che nắng, che mưa, làm vách che gió cho những gia đình nhà nông nghèo.

Khi giặc giã, rơm làm mũ chống sát thương cho học sinh khát chữ đến trường.

Rơm và đất làm bia chống đạn pháo của giặc Pháp giúp nghĩa quân Đinh Công Tráng trong khởi nghĩa Ba Đình.

Rơm làm ổ cho bộ đội hành quân: "Mẹ chỉ phàn nàn chiếu chăn chả đủ/ Rồi mẹ ôm rơm lót ổ tôi nằm/ Rơm vàng bọc tôi như kén bọc tằm..." (*Hơi ấm ổ rơm* – Thơ Nguyễn Duy)

Rơm làm nệm cho trâu bò, dê ngựa, chó mèo. Rơm lót ổ gà, nâng niu từng quả trứng và những chú gà con.

Khi thần mưa gió nổi giận, ruộng đồng ngập trong nước, rơm làm no bụng "đầu cơ nghiệp" của nhà nông.

Trên đồng ruộng, tro từ rơm thêm hữu cơ cho đất. Dưới gốc cây cam, cây chanh, dưới những hồ trồng sắn dây, dưới những luống khoai sọ, luống hàng, luống tỏi, rơm giữ cho đất tơi xốp và làm dinh dưỡng cho cây.

Dưới nắng như thiêu đốt, chỉ cần đào hố sâu hơn nửa mét ở mương nước, ruộng lúa và bỏ vào đó vài ôm rơm, dăm chục phút có thể bắt được vài chục con cá, con chạch xuống hố rơm tránh nắng.

Trong mâm cơm của chúng ta hôm nay, những đĩa nấm rơm ngon và bổ, những bát cơm, bát canh, những cọng hành, những đĩa thịt hay ly sữa… đều trực tiếp và gián tiếp có bóng hình của rơm.

Năm 2015, trên hành trình đi bộ dọc đất nước vận động Sách về nông thôn, tôi đặt câu hỏi rằng: "Chỉ lấy dinh dưỡng từ đất trong vài tháng từ khi gieo mạ cho đến khi lúa chín, tại sao rơm giúp ích con người nhiều đến vậy?". Và tôi so sánh mình với rơm.

Tôi được sinh ra bởi cha mẹ, được nuôi dưỡng bởi tinh thần và tâm linh dòng giống. Tôi sống bằng gạo từ công sức của nông dân, "Ta ăn hạt gạo trắng ngần/ Thương người mưa nắng tảo tần sớm khuya".

Tôi sống giữa tiềm thức sông, tiềm thức núi, tiềm thức đồng, tiềm thức bãi. Ở những nơi đó, tôi nghe tiếng gọi của những anh hùng ai cũng biết tên và những anh hùng vô danh đuổi giặc, bảo vệ và dựng xây đất nước.

Diệu kỳ thay, khi hình ảnh con voi của Hai Bà Trưng, Bà Triệu, rồi con voi của Trần Hưng Đạo bị sa lầy ở sông Hóa, tôi yêu mến những con voi giúp con người đánh giặc cứu nước.

Được sống hôm nay, tôi biết ơn những tinh thần Trần Bình Trọng "Thà làm ma nước Nam, hơn làm vương đất Bắc", những Đặng Tất, Đặng Dung, những Cao Thắng, những Lê Đình Chinh, những Nguyễn Bá Lại…

Cầm chiếc điện thoại hay bật công tắc đèn, bước lên xe buýt hay máy bay… tôi biết ơn những người nước ngoài đã dày công lao động sáng tạo, phát minh sáng chế để hàng tỷ người trên trái đất này được hưởng lợi. Và soi chính mình, tôi chỉ là kẻ thụ hưởng của quá khứ và hiện tại, nhưng chưa làm được gì mấy cho tương lai.

Và khi tôi bước đi trên đất Ấn Độ để vận động người Việt Nam, người Ấn Độ tham gia đưa sách đến tay trẻ em nông thôn xứ 1,5 tỷ người và những quốc gia, tôi thấy mình đang là công dân có tinh thần quốc dân và một công dân có trách nhiệm của thế giới. Tôi biết rằng nhiều người Việt Nam cũng có tinh thần quốc dân và tình nhân loại nhưng chúng ta không nên giữ tinh thần ấy cho riêng mình mà cần vận động hàng trăm ngàn, hàng triệu người khác hành tập tinh thần ấy. Bởi chúng ta được sinh ra là nhận ân huệ từ cha mẹ, từ tổ tiên và từ thượng đế toàn năng, trở thành những công dân có trách nhiệm là cách chúng ta nâng cao giá trị bản thân và vị thế quốc gia.

Trong những khoảnh khắc như cái chết gần kề, tôi ước mình mang lại nhiều lợi ích cho đời như những cọng rơm vô tri.

NGÀY

17

THÁNG 10

NĂM

2024

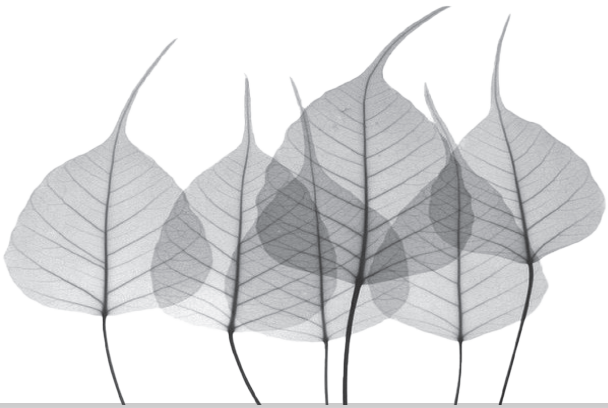

Gắng thêm tý nữa

Ngày thứ hai trên đường đi bộ từ Pune đến Mumbai, ngón giữa của chân trái tụ máu, tôi bị đau nhưng bài tập năm 2015 tiếp tục giúp tôi tiếp tục bước đi như không việc gì xảy ra.

Năm 2015, tôi đi bộ từ Hà Nội và Sài Gòn vận động toàn xã hội đưa sách đến tay trẻ em nông thôn, dù đã tập luyện bền bỉ trước đó, chứng gai cột sống vẫn làm tôi đau đến rơi nước mắt. Nhưng tôi không kêu trên Facebook hay nói với bất cứ ai. Tôi vừa đi vừa tưởng tượng trẻ em đọc sách hai bên đường tôi đi, trẻ em đọc sách trong tất cả các ngôi nhà Việt Nam. Tôi tưởng tượng tất cả các lớp học từ trường mầm non đến trường cấp ba có tủ sách, học sinh đọc sách và đang thảo luận về sách. Tôi tưởng tượng cha mẹ học sinh nông thôn thảo luận tên sách và cùng nhau góp 50.000 đồng mua sách đưa đến lớp học. Tôi tưởng tượng các dòng họ, xứ đạo cùng nhau góp tiền mua sách làm Tủ sách Dòng họ, Tủ sách Giáo xứ. Sự tưởng tượng đã làm tôi quên đi cơn đau đang diễn ra. Tôi

kiên trì như vậy khoảng 10 ngày, qua thị xã Bỉm Sơn thì tôi không còn đau.

Tối ngày thứ ba, khi ở nhà ông Gilbert, đầu ngón chân tụ máu vấp vào chân ghế, rất đau. Tôi chích chỗ tụ, máu và nước chảy ra, nhưng phần dưới móng chân vẫn đen. Ngày thứ tư ngón chân vẫn đau và tôi tiếp tục tưởng tượng hơn 200 triệu trẻ em Ấn Độ đọc sách khắp mọi nơi, từ lớp học đến mọi ngôi nhà, từ chăn trâu bò trên đồng ruộng đến trên xe buýt… Mấy ngày sau, cơn đau cũng tan biến.

"Gắng thêm tý nữa" là câu thần chú trong suốt hành trình nghiên cứu, ứng dụng, vận động trên mọi mặt trận trong 27 năm qua và gồm cả hành trình đi bộ hơn 1.700 km dọc đất nước để sách đến tay trẻ em nông thôn nhanh nhất.

Tôi là con người bình thường, có con và cha mẹ, tôi phải có trách nhiệm với người thân. Nhưng tôi đặt mục tiêu cuộc đời là giúp tất cả trẻ em nông thôn được nghe và đọc sách, tôi nghỉ việc ba lần không ngoài mục tiêu lớn lao ấy, đôi khi tôi tính đi làm lại để cuộc sống bớt áp lực nhưng tôi lại cho rằng mình hèn nếu gián đoạn hành trình đưa sách về nông thôn. Tự cho mình hèn nếu không đẩy nhanh tiến trình đưa sách về nông thôn. Hèn là thứ không thể tồn tại trong tính cách của tôi, của tổ tiên đã dạy tôi, bởi vậy tôi luôn nhắc mình gắng thêm tý

nữa để mình không hổ thẹn với mình, không hổ thẹn với tổ tiên.

Vận động mỗi người Việt Nam chia sẻ 20.000 đồng/ tháng để tôi dành toàn thời gian thúc đẩy sách về nông thôn là một loại áp lực bởi tôi từng bỏ tiền túi trong 12 năm để nghiên cứu tạo ra các mô hình tủ sách và thí điểm ở nông thôn nhưng sau đó lại huy động người khác tham gia. Nghĩ đến tiêu tiền của người khác là áp lực nhưng nếu tôi đi làm lại và trích lương làm tủ sách như trước đây thì không thể có hàng chục ngàn, hàng trăm ngàn tủ sách ra đời như mục tiêu, và tôi lại nhắc mình gắng chịu áp lực thêm tý nữa. Gắng thêm tý nữa đã và đang giúp nhiều trẻ em Việt Nam, Ấn Độ có sách đọc.

Những ngày đầu hành trình từ Pune đến Mumbai, cả ngày 17 được nghỉ ngơi này, tôi suy nghĩ và cân nhắc có nên nhờ những người nổi tiếng trên Facebook vận động mỗi người Việt Nam góp 25.000 đồng giúp trẻ em Ấn Độ có sách đọc hay không. Cuối cùng, tôi nhắn tin nhờ ba anh giúp đỡ, và một anh chia sẻ thư kêu gọi.

Vì con trẻ mà tôi phải nhờ người này, người kia, và trong hành trình đi bộ 3.000 km ở đất nước đông dân nhất thế giới, tôi sẽ tiếp tục GẮNG THÊM TÝ NỮA để nhiều trẻ em ở Việt Nam, Ấn Độ… được nghe và đọc sách trong những năm tới.

Tạo những con đường quen thuộc mới

Những năm 1980, con đường đất liên xã qua ngõ nhà tôi luôn biến dạng trong và sau những đợt mưa lớn. Mưa to viếng thăm thì đường đất trở nên mềm, xe bò, xe trâu chở vài ba tạ phân, củi, bánh xe nghiến mặt đường thành bùn nhão choẹt và tạo thành những rãnh dài hàng trăm mét. Những người đi xe đạp vất vả lắm mới đi được vài ki-lô-mét vì bùn dính vào bánh xe tạo thành mảng giữa lốp xe và chắn bùn. Thỉnh thoảng, người ta phải dùng que tre hoặc thanh thép nhỏ mang theo để gỡ nhưng mảng bùn tai hại và đi tiếp. Những người đi bộ lột dép cầm tay mới thoát được dính bám phiền toái và tiêu tốn thời gian.

Những năm 2000, 2008, 2009, vào Quảng Trị, Quảng Nam, lên Yên Bái làm khảo sát bình diện kinh tế - xã hội, thực hiện Dự án Phòng chống buôn bán người tiểu vùng sông Mê Kong, tôi cũng gặp những con đường nhỏ đầy bùn đất và những hộ dân nghèo xơ xác. Tôi thấy con đường quê tôi những năm 1980 và đầu 1990 ở những

miền quê ấy. Tôi hiểu rằng cảm giác quen thuộc với các miền quê không phụ thuộc vào khoảng cách mà là sự giống nhau của cảnh vật, điều kiện đường sá, sự nghèo khó…

Một cuốn sách tâm lý học đưa ra ví dụ rằng một cô gái gặp một con ngỗng trên đường đi và nghe một bản nhạc du dương ở một khu vườn. Bỗng dưng cô ấy buồn rười rượi. Nguyên nhân là từ lâu lắm, trong khoảnh khắc người yêu nói lời chia tay cô, một con ngỗng trắng và bản nhạc tương tự hiện diện ở đó. Tâm trí là một ngân hàng thông tin và sẽ được mở ra khi trí não được kích hoạt bằng tác động bên ngoài và mong muốn bên trong của mỗi chúng ta.

Đôi chân tôi bước trên con đường từ Pune đi Mumbai thật quen thuộc. Điều kỳ lạ là, con đường nhựa và đường đất ở tỉnh Ifugao, Philippines, những con đường Việt Nam và Ấn Độ tôi đi qua đều quen thuộc như nhau. Và tôi nhận ra rằng bất cứ nơi nào tôi đi qua mà trẻ em thiếu sách và ít đọc sách đều quen thuộc đối với tôi. Một sự quen thuộc không mong đợi.

Hồi nhỏ, dù sống ở nông thôn nhưng tôi được đọc khá nhiều sách. Tôi nghe người lớn kể rằng trước những năm từ 1930 đến 1954, sáu gia đình khá giả trong làng tôi có tủ sách. Ông huyện Hoàng có tủ sách lớn nhất gồm sách tiếng Việt, tiếng Hán, tiếng Pháp, tiếng Anh. Cha

tôi thường đến nhà ông Hoàng mượn sách và tra từ điển trong bộ từ điển La rousse.

Rất nhiều lần tôi nghĩ rằng, nếu tất cả làng quê Việt Nam đều có tủ sách như làng tôi trước năm 1954 và được phát triển liền mạch đến ngày nay, thì tôi không phải đi bộ dọc đất nước với những rủi ro tiềm năng để vận động sách về nông thôn.

Và nếu chính phủ Ấn Độ, Philipinnes có thiết kế giáo dục như nước Nhật, Mỹ, Anh, Pháp… thì tôi không phải sang đất nước họ làm tủ sách và đi bộ trên quốc lộ Ấn Độ với nhiều rủi ro và đơn độc.

Nhưng tôi luôn thấu hiểu rằng nhờ có hoang mạc, tôi mới có cơ hội trồng cây, và sự thiếu cơ hội tiếp cận sách của hàng trăm triệu trẻ em trên trái đất này, tôi mới có cơ hội vận động những người có lương tri giúp con trẻ được nghe và đọc sách.

Bước chân tôi sẽ tiếp tục đến những nơi con trẻ thiếu sách để vận động hàng trăm triệu người Ấn Độ, Việt Nam, Philippines… cùng nhau tạo nên những "con đường mới" giúp hàng trăm triệu trẻ em các nước chậm và đang phát triển được nghe và đọc sách như trẻ em Mỹ, Tây Âu, Nhật Bản… Khi đó, mọi con đường trên thế gian này đều trở nên quen thuộc với chúng ta.

Xuất khẩu Công thức Thư viện Lớp học giá thấp, triết lý bước chân và Một đô la thay đổi thế giới sang Ấn Độ

Công thức Thư viện Lớp học giá thấp

Ở Việt Nam, tôi nghiên cứu và ứng dụng 3 loại thư viện dễ nhân rộng gồm: Tủ sách Dòng họ, Tủ sách Phụ huynh đặt trong lớp học và Tủ sách Giáo xứ.

Tôi dựa vào đặc tính và cấu trúc dòng họ ở miền Bắc và miềnTrung để áp dụng và nhân rộng Tủ sách Dòng họ. Hàng chục ngàn dòng họ có quỹ khuyến học là nguồn tài chính để các dòng họ nhân rộng Tủ sách Dòng họ. Chỉ cần 5 triệu đồng, một Tủ sách Dòng họ với 100 đầu sách có thể được khởi động. Hằng năm con cháu góp thêm 50 đến 100 đầu sách mới, sách được đến tay nhiều trẻ em và người lớn trong và ngoài dòng họ. Hàng năm, con cháu ở xa và ở quê, mỗi người vài chục ngàn mua sách bổ sung, cứ thế Tủ sách Dòng họ đầy thêm.

Sinh sống gần nhau và sinh hoạt chung một nhà thờ giáo xứ, giáo họ là nơi lý tưởng để các tủ sách ra đời giúp trẻ em có sách đọc. Các linh mục dễ dàng vận động các hộ dân trong vùng góp 50.000 đồng mua sách hàng năm. Tương tự Tủ sách Dòng họ, chỉ 5 triệu đồng với 100 đầu sách có thể khai sinh một Tủ sách Giáo xứ, Giáo họ. Hàng năm, các giáo hữu góp tiền mua sách bổ sung, sách mới lại về và người đọc có thêm tri thức mới.

Nhưng loại thư viện chủ lực có nhiều bạn đọc và bền vững nhất là Tủ sách Phụ huynh đặt trong lớp học và sau này nhiều nhóm đã đổi thành Tủ sách Lớp học, Tủ sách Lam Sơn…

Sách đưa đến lớp thì gần học sinh nhất và cha mẹ học đóng vai trò chủ chốt trong việc đóng góp tài chính khởi động và duy trì tủ sách dài lâu. Bên cạnh cha mẹ học sinh, thầy cô giáo và cựu học sinh có thể bổ sung hàng chục đầu sách mới vào những Tủ sách Phụ huynh/Tủ sách Lớp học trong những năm kế tiếp.

Nhờ tạo nên công thức Tủ sách Lớp học giá thấp phù hợp với năng lực tài chính của cha mẹ học sinh nông thôn cũng như phù hợp với cựu học sinh và các thành viên xã hội mà hàng chục ngàn tủ sách được nhân rộng trong 15 năm qua. Ở Việt Nam, tôi dùng danh từ TỦ SÁCH hàm ý quy mô nhỏ và dễ dàng đi vào tâm trí số đông. Nhưng ở

Ấn Độ, tôi gọi đúng tên là THƯ VIỆN LỚP HỌC bằng tiếng Anh. Cộng đồng nông thôn Ấn Độ có thu nhập bình quân theo nhân khẩu thấp hơn Việt Nam nên việc đưa ra công thức thư viện với giá 32, 42 và 52 đô la Mỹ là phù hợp với thu nhập của cha mẹ học sinh nông thôn. Tương tự như ở Việt Nam, Thư viện Lớp học nông thôn Ấn Độ sẽ có sự tham gia của thầy cô giáo và cựu học sinh.

Việc vận động đối tác Ấn Độ áp dụng Thư viện Lớp học là một hành trình gần 5 năm bởi từ trước đến nay họ cung cấp sách đến thư viện trường học dễ dàng bằng cách vận động nguồn lực từ các doanh nghiệp, cá nhân tài trợ tiền và sách. Chuyển sang nhân rộng Thư viện Lớp học có sự tham gia của cha mẹ học sinh, thầy cô giáo, cựu học sinh là một công việc mới khó khăn hơn và cần nhiều phương pháp vận động gồm truyền thông tạo nhận thức xã hội và vận động chính sách.

Tháng 10 năm 2019, tôi sang Ấn Độ gặp đối tác Arham foundation và Rural Relations (hợp tác nông thôn) vận động họ đưa sách đến lớp học. Họ chưa đồng ý ngay.

Tháng 2 năm 2020, chúng tôi diễu hành trên đường phố Pune và ở thị trấn Saswad, vận động đưa Sách về nông thôn Ấn Độ, Sách vì quyền đọc sách của trẻ em trên thế giới và Sách chống biến đổi khí hậu. Tôi công bố trong bài báo gửi UNESCO rằng chúng tôi sẽ thúc đẩy 8

triệu Thư viện Lớp học ở Ấn Độ. Đó là cách tôi vận động các đối tác Ấn Độ mở rộng thư viện đến lớp học.

Do dịch COVID-19, đến tháng 12 năm 2023, tôi mới quay lại Ấn Độ. Đối tác vẫn tiếp tục đưa sách đến thư viện trường học. Tôi đề nghị họ cho tôi đến khảo sát các thư viện trường học và kết quả như tôi dự tính, thư viện trường học hoạt động yếu kém như ở nông thôn Việt Nam trong hàng chục năm qua.

Từ dữ liệu video tôi cung cấp, đối tác thấy rằng sách họ đưa đến trường học không được khai thác như mong đợi, cuối cùng tháng 3 năm 2024, họ chuyển sang nhân rộng Thư viện Lớp học với tên là Gyan-key Classroom Library. Kết quả vận động của tôi đã thành công.

Đối tác đưa công thức Thư viện Lớp học giá thấp như sau: Đối với học sinh lớp 3 và 4, mỗi Thư viện Lớp học giá 32 đô la. Đối với học sinh lớp 5 và 6, mỗi thư viện giá 42 đô la. Đối với học sinh lớp 7 và 8, mỗi thư viện giá 52 đô la. Với công thức như vậy, hàng trăm triệu cha mẹ học sinh, thầy cô giáo và cựu học sinh nông thôn Ấn Độ có thể nhân rộng dễ dàng. Giá sách ở Ấn Độ khá thấp, rất nhiều đầu sách dành cho trẻ em tiểu học dưới 1 đô la.

Ngày 1 tháng 10 năm 2024, bài phát biểu của tôi ở Viện Quản trị và Kinh doanh Arham được các đối tác hoan nghênh và đó là công sức 5 năm vận động thực địa

của tôi cùng với sự đóng góp tài chính của người Việt Nam trong và ngoài nước góp phần mang tình nhân loại của người Việt ra nước ngoài.

Triết lý bước chân

Mahatma Gandhi khởi xướng việc đi bộ đòi muối vào năm 1930 và chuyến đi bộ đó góp phần giúp Ấn Độ giành độc lập từ thực dân Anh vào năm 1947.

Ở Việt Nam, thấu hiểu bước chân vất vả của người nông dân trên đồng ruộng, tôi sử dụng bước chân trên hơn 2.500 km luyện tập ở Hà Nội, Thái Bình vào năm 2014 và đi bộ từ Hà Nội vào Sài Gòn vào năm 2015. Tôi sử dụng bước chân như triết lý của hành động và vận động người Việt Nam đưa sách về nông thôn. Kết quả là sau chuyến đi bộ từ Hà Nội vào Sài Gòn, nhiều chương trình đưa sách về nông thôn được khởi xướng. Họ dựa vào công thức Tủ sách Lớp học giá thấp do tôi áp dụng từ năm 2010. Hàng chục ngàn tủ sách ra đời mang lại cơ hội đọc sách đến nhiều triệu học sinh nông thôn được tạo bởi công sức của cha mẹ học sinh, thầy cô giáo, cựu học sinh, người Việt Nam ở trong và ngoài nước.

Xuất khẩu triết lý bước chân sang Ấn Độ bằng việc đi bộ từ Pune đến Mumbai trong tháng 10 năm 2024 là thành công bước đầu của tôi và của Chương trình đưa Sách về nông thôn Ấn Độ. Tôi sẽ tiếp tục đi bộ khoảng 2.800 km ở Ấn Độ trong những năm tới.

Một đô la thay đổi thế giới

Trong tháng 3, sau khi đối tác Ấn Độ áp dụng Thư viện Lớp học có tên Gyan-key Classroom Library, tôi thực sự vui sướng và tiên ước hàng triệu Thư viện Lớp học sẽ ra đời trong những năm tới và tôi sẽ là tác nhân quan trọng hiện thực hóa những con số ấy bằng gần 10 triệu bước chân ở 29 bang của Ấn Độ. Bên cạnh bước chân, tôi sẽ viết nhiều bài báo và bài hát để vận động hàng trăm triệu cha mẹ học sinh, thầy cô giáo, cựu học sinh và các thành viên xã hội Ấn Độ đưa sách đến tay hơn 200 triệu học sinh nông thôn.

Trước hết, tôi chọn người mẹ là tác nhân đầu tiên hành động vì con cái họ. Chúng tôi sáng tác bài hát *Một đô la thay đổi thế giới* bằng tiếng Anh với nội dung như đã dịch sang tiếng Việt ở bài *Bước chân gọi trái tim người mẹ*. Tôi mất nhiều đêm không ngủ trong khoảng 3 tuần để viết lời cho bài hát. Tôi viết lời, tự hát, ghi âm, xóa đi xóa lại hàng chục lần, cho đến 0 giờ 7 phút ngày 31 tháng 3 năm 2024 mới hài lòng. Lời ngay sau đó được phổ nhạc và dựng clip. Nhờ có đồng đội tận tâm và giỏi giang, chỉ sau 4 ngày, bài hát lên kênh Youtube.

Bài hát sẽ được dịch sang tiếng Hindi, Marathi để phổ biến ở Ấn Độ.

Một đầu ra ngoài mong đợi là khi tôi đến các trường học bàn giao Thư viện Lớp học, học sinh Ấn Độ nói "Cảm ơn Việt Nam/ Thank you Vietnam". Hẳn những người Việt Nam cũng vui như tôi khi hai tiếng Việt Nam được nhắc đến trong lời Cảm Ơn.

Hương Sơn, Hà Tĩnh, ngày 20 tháng 2 năm 2025.

Tiến sĩ Atish, Giám đốc quỹ Arham và
ông Lokhande sáng lập Thư viện Gyan-key.

TÂM TÌNH CỦA NHỮNG THÀNH VIÊN CHƯƠNG TRÌNH SÁCH HÓA NÔNG THÔN

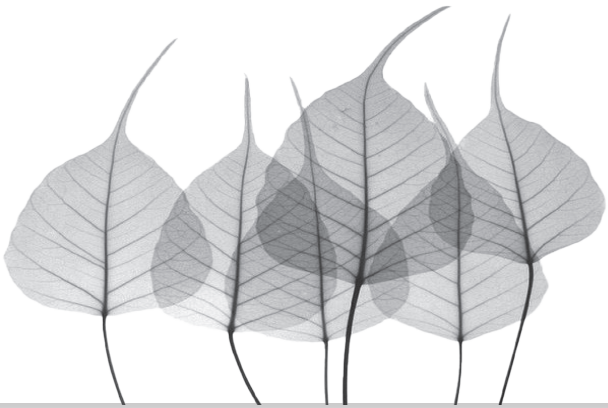

Những bước chân cõng sách tại Ấn Độ! Vì sao?

Là một thành viên lâu năm của Sách hóa nông thôn Việt Nam, một người đồng đội cùng với anh Nguyễn Quang Thạch trong hơn 10 năm qua, tôi đã rất mừng khi được chứng kiến những bước chân, hành trình đi bộ chính thức của anh bên đất nước của ông Mahatma Gandhi mà anh Thạch vẫn thường hay nhắc đến với lòng ngưỡng mộ. Với anh Thạch hay cá nhân tôi, niềm vui đưa công thức sách đến hàng triệu trẻ em Ấn Độ để các em được đọc, tiếp cận sách cũng không khác gì niềm vui sách cho trẻ em nông thôn ở Việt Nam.

Khi anh Thạch đi Ấn Độ rồi, tôi vẫn thường nhận được những câu hỏi đầy e ngại mà người hỏi, sau nhiều năm biết về Sách hóa nông thôn và theo dõi các bài viết của anh Thạch như: *Tại sao anh Thạch không tiếp tục sách hóa ở Việt Nam mà là Ấn Độ? Tại sao không phải là trẻ em Việt Nam?...*

Tôi chọn cách không trực tiếp trả lời vào các câu hỏi, vì tôi tin rằng mỗi người cần và sẽ ngộ ra điều gì đó khi tự tìm ra câu trả lời cho mình. Nó làm tôi nhớ lại những ngày đầu của thời điểm năm 2013 khi tôi manh nha có ý định tham gia Sách hóa nông thôn Việt Nam. Tôi đã tìm hiểu chương trình và chờ đợi sự hỗ trợ của anh Thạch. Nhưng rồi tôi cũng nhận ra, anh Thạch cũng giống như mình, đâu có cần ai cầm tay chỉ lối, nhưng vẫn có thể làm được nhiều điều cho cộng đồng, cho trẻ em. Khi trái tim có trí huệ, có tinh thần chia sẻ cộng đồng thì ta tự biết sẽ phải làm gì.

Điều tôi nói đến ở đây là tinh thần cộng đồng mà Sách hóa nông thôn Việt Nam luôn đề cao trong slogan "Chia sẻ trách nhiệm xã hội". Cộng đồng đó là làng xóm nông thôn, quê hương, quốc gia, hay cả trái đất này. Và trẻ em nông thôn, hay bất cứ trẻ em ở nơi đâu đều là những đối tượng cần sách mà chúng tôi hướng đến. Có biết bao nhiêu tình nguyện viên quốc tế đã đến Việt Nam để giúp đỡ cho chúng ta trong những giai đoạn nghèo đói, khó khăn nhất. Tinh thần tình nguyện, chia sẻ thật tuyệt vời, đặc biệt là chia sẻ sách, tri thức.

Tôi vẫn thường nói với cậu con trai sinh năm 2007 của mình rằng: "Khi chúng ta được sinh ra trên trái đất này là chúng ta đã được thụ hưởng những thứ sẵn có mà thiên nhiên, văn minh và rất nhiều thế hệ đi trước trên trái đất

này tạo ra. Hãy nuôi dưỡng tinh thần cộng đồng ngay từ khi con còn nhỏ và mỗi khi có thể, điều đó không chỉ giúp cho người khác mà còn giúp cho chính bản thân con cảm thấy có mình có thêm giá trị và sống một cuộc đời hạnh phúc hơn. Một công dân toàn cầu không chỉ học giỏi, nhiều bằng cấp chứng chỉ mà quan trọng hơn cả là biết chia sẻ giúp đỡ những người khác, như bác Nguyễn Quang Thạch đã và đang làm".

Tôi luôn đưa con đi cùng mỗi khi làm các hoạt động khuyến đọc, các chương trình cộng đồng về môi trường để con được làm, được tiếp xúc với những môi trường, hoàn cảnh khác nhau, được gặp gỡ nhiều tình nguyện viên, nhiều em học sinh ở nông thôn. Khi học cấp 2, 3 con cũng đã cùng bạn làm các chương trình tặng sách, nói chuyện khuyến đọc với các trường học ở Hưng Yên, nhà máy công nhân ở Bắc Ninh… Con đã trưởng thành hơn rất nhiều, con hiểu và luôn nói trong các buổi chia sẻ với các em học sinh rằng: "Thật may mắn trong gia đình có tủ sách từ nhỏ, nhờ duyên của Sách hóa nông thôn Việt Nam mà bố mẹ anh quan tâm đến việc đọc sách của các con nên anh đã tự rèn được cho mình thói quen đọc sách với rất nhiều cuốn sách hay các em ạ. Giúp đỡ người khác chính là giúp mình, giúp mình trưởng thành hơn".

Tôi cũng từng làm việc với rất nhiều đối tác, kỹ sư Nhật Bản trong lĩnh vực tư vấn về xây dựng và môi trường ở

Việt Nam trong suốt nhiều năm qua. Thông qua các câu chuyện về sách, về cuốn *Khuyến học* và ông Fukuzawa Yukichi, qua *Totto Chan bên cửa sổ* hay các cuốn sách của Inamori Kazuo mà chúng tôi đã trở nên vô cùng thân thiết. Các bạn người Nhật cũng rất trân trọng và tin tưởng về sự phát triển của đất nước Việt Nam khi chứng kiến những hoạt động tình nguyện của Sách hóa nông thôn Việt Nam. Họ đã cùng chia sẻ những cuốn sách cho trẻ em Việt Nam thông qua việc tham gia phát hành sách cùng quỹ Bắc Cầu. Điều đó cho tôi càng tin tưởng vào con đường đưa các công thức sách sang Ấn Độ là vô cùng đáng trân trọng. Với những người dấn thấn như anh Nguyễn Quang Thạch, người Việt rồi sẽ tự tin bước ra chia sẻ với thế giới nhiều hơn!

Cửu vạn sách Đỗ Tiến Thành

Tết Ất Tỵ, 2025

Đến Ấn Độ từ năm 2019, trong 4 lần với 300 ngày, gặp gỡ nhiều người ở thành phố và nông thôn, quan sát và tìm hiểu đời sống của họ, tôi luôn đặt câu hỏi tại sao nhiều phụ nữ và đàn ông phải đội nước, đội vật liệu trên đầu? Tại sao người ta không chế tạo ra những vật dụng lấy nước và các vật liệu khác bằng vận dụng sức kéo hoặc đẩy?

Những câu hỏi ấy khởi lên trong tôi nhiều lần và tôi thường nghĩ đến bạn tôi - Nguyễn Văn Thương. Với năng lực tự học qua đọc sách và học qua làm của bạn ấy, tôi tin chắc rằng nếu ở Ấn Độ, Thương sẽ chế tạo ra những xe kéo, xe đẩy hay gùi vật liệu để phụ nữ và đàn ông bớt vất vả hơn. Chính vì vậy, tôi đề nghị bạn Thương viết bài về tự học và học qua làm thành chuyên gia phòng cháy chữa cháy để bạn đọc trẻ tuổi thấy rằng sức mạnh của đọc sách, của tự học mang lại những giá trị sống và nghề nghiệp chắc chắn. Xin trân trọng giới thiệu bài của bạn Thương đến bạn đọc.

Đọc sách - Hành trình tự học gian nan nhưng đáng giá

Một đêm tối trời ngày 02 tháng 9 năm 2005, tôi nằm trên tàu cá neo ở Vịnh Đà Nẵng. Loạt tiếng nổ ùng oàng sáng rực một góc trời kéo ánh nhìn của tôi hướng về phía trung tâm thành phố - pháo hoa, lần đầu tiên một cậu bé nhà quê 15 tuổi được tận mắt chiêm ngưỡng màn thi triển sắc màu lung linh huyền ảo rực rỡ trên bầu trời. Nước mắt tôi bỗng trào ra giàn giụa, những xúc cảm nghẹn ngào, tủi hổ xâm chiếm cõi lòng tôi. Ký ức về năm tháng tuổi thơ, ký ức tuổi học trò miên man chảy dài trong óc não, ánh mắt tôi nhòe đi, hơi thở trở nên nặng nề và khó nhọc. Sau chuỗi dài những tiếng nấc nghẹn, tâm trí tôi nhảy loạn như con thú hoang bị kẻ mạnh rượt đuổi, nó chạy về quá khứ rồi vòng ngược đến tương lai. Tôi hình dung về chúng bạn đang hồn nhiên nô đùa cắp sách đến trường. Tôi tưởng tượng một anh thợ chài sẽ nói gì khi gặp lại những người

bạn học cũ. Tôi hồi tưởng lại những vất vả nhọc nhằn từ khi tôi bước xuống tàu cá và vượt sóng ra khơi, về những đắng cay và nỗi cô đơn cùng cực… Dòng chảy ấy nhấn tôi chìm sâu vào nỗi tự ti, mặc cảm và sợ hãi - những cảm giác đã bám rễ và quấn chặt tôi từ thời thơ bé.

Sinh ra ở một làng chài ven biển miền Trung, theo lời kể của mẹ, tôi được hạ sinh trong khi mẹ bị một trận ốm rất nặng. Thuở nhỏ, tôi gầy yếu còi cọc, bệnh tật triền miên, tiêm và uống kháng sinh quanh năm. Vì tong teo, nhỏ thó, cả tuổi thơ của tôi thường bị bạn bè chọc ghẹo, bắt nạt, ức hiếp. Cộng thêm gia cảnh nghèo khó, tôi lớn lên trong nỗi mặc cảm, tự ti nặng nề.

Năm tôi 14 tuổi, bố tôi mất sau hơn nửa năm chạy chữa khắp nơi vì bệnh ung thư, nhà đã nghèo càng thêm túng thiếu. Một năm sau đó, tôi bỏ học xuống biển làm nghề đánh cá. Và có lẽ, đó là cơ duyên lớn nhất để hôm nay tôi ngồi gõ những dòng chữ này - nhờ bỏ học tôi bén duyên với sách, đồng hành cùng anh Nguyễn Quang Thạch và Sách hóa nông thôn trong 9 năm qua.

Trong 9 năm đi học ở trường làng, chưa một lần tôi đọc sách gì ngoài chương trình giáo khoa. Nhưng trong cái đêm xem pháo hoa trên tàu cá năm ấy, trong tôi trỗi dậy nỗi thèm khát được chạm vào sách, được đọc những con chữ, được sánh bước cùng bạn bè ở phố thị và trên giảng đường. Tôi tự hứa với lòng - mình sẽ mua sách, sẽ

tự học, sẽ thoát khỏi con tàu nghiêng ngả, hoang hoải và cô quạnh này. Sáng ngày 3 tháng 9 năm 2005, tôi rời tàu cá vào bờ, đi bộ hơn 4km mới tìm được nhà sách trên đường Ngô Quyền; từ đó, sách trở thành người bạn thân thuộc với tôi trong suốt 6 năm lênh đênh trên biển. Dù tàu cập vào bến cảng nào, dù lang thang ở Bắc hay Nam, nhà sách luôn là điểm đến đầu tiên và ưu tiên nhất khi tôi bước lên bờ. Hành trang trong ba lô của tôi, sách luôn nặng hơn mọi thứ khác. Cuối tháng 11 năm 2010, tôi bị một cơn bạo bệnh bên lằn ranh sinh tử, phải nằm Bệnh viện Đa khoa Đà Nẵng 28 ngày, sau đó chuyển về quê dưỡng thương hơn nửa năm. Khi bình phục, tôi vay tiền chị gái đi mua chiếc laptop Dell Inspiron, học gõ những con chữ đầu tiên trên bàn phím. Cú sốc đầu tiên khi tôi tập viết là lỗi chính tả. Tôi mới gõ vài câu trên Facebook, bạn bè đã "tuýt còi" và soi ra cả chục lỗi. Tôi tá hỏa và bắt đầu mua sách chính tả về tự học, tập viết và kết hợp đọc sách để sửa lỗi. Sau 2 năm miệt mài học chính tả và tập viết, hơn chín mươi phần trăm "sạn đá" trong văn viết của tôi đã được sàng lọc. Từ một học sinh đội sổ, thù ghét môn văn thời ở trường, giờ tôi tìm thấy thú vui trong từng con chữ, khởi lên niềm hăng say với văn chương, thơ phú và viết lách. Bất ngờ hơn nữa, tôi đoạt giải Nhất một cuộc thi viết do trang Triết học tổ chức, vượt qua hàng trăm tác giả gạo cội hơn mình. Một

thành tích đáng kể đối với một kẻ dốt văn và trình độ lớp 9 như tôi. Khi đã ngoài hai mươi, tôi vẫn mang dáng dấp một cậu bé loắt choắt, đen nhẻm xưa cũ. Nhưng nhờ vốn đọc tích lũy qua năm tháng, tôi trở nên hoạt ngôn trong cả nói lẫn viết. Tháng 9 năm 2013, vì lo lắng cho làng quê kèm thêm tin vào sức mạnh của con chữ, tôi đã dùng ngòi bút của mình để đánh phá ổ mại dâm và ma túy trên quê hương tôi. Kết cục là, tôi gây ra một cuộc chiến khốc liệt với đủ thành phần nguy hiểm ở quê mình. Không chỉ bản thân tôi bị chúng uy hiếp và truy sát, gia đình tôi cũng bị liên lụy không kém. Đó là một ký ức rùng rợn, một biến cố hãi hùng và khiếp nhược, như một nhát dao đen đúa xoáy vặn ruột gan tôi, gây sang chấn lớn nhất trong đời tôi. Trong 3 năm đấu tranh với những ung nhọt ở quê hương mình, tôi phải sống chui lủi trong ê chề và tủi nhục. Tôi làm bất kỳ việc gì để kiếm sống qua ngày, từ bồi bàn, tạp vụ, sửa chữa điện, lắp đặt hệ thống âm thanh - karaoke và cả quay về với biển - xuống tàu cá để sống đời ẩn dật. Và dù đi đâu, sống thế nào, sách vẫn là người bạn đồng với tôi trên mọi nẻo đường, trong mọi hoàn cảnh. Trong các nghề lao động cơ bắp, nghề đánh cá trên biển thuộc hạng vất vả nhất. Sóng gió là điều dĩ nhiên rồi, còn phải đối diện với mọi thách thức và bất định từ thiên nhiên, ngoại cảnh, ngư nghiệp... Vài chục người đàn ông chen chúc trên con tàu nhỏ bé,

sống tách rời xã hội và gia đình. Công việc nặng nhọc, thường xuyên thức đêm, cãi vã, mâu thuẫn và xung đột. Trong họ luôn trỗi dậy nỗi thèm thuồng và khát khao phụ nữ, tình dục đến cháy bỏng, man dại. Sự khắc nghiệt ấy nhào nặn nên họ đủ thứ tính xấu, cộc cằn, thô lỗ, bỗ bã, nóng nảy, hiếu thắng... Không ít người bị trầm cảm, đa phần đều có vấn đề về tâm sinh lý. Chính bản thân tôi cũng mang đậm "phẩm chất và cá tính" của một thợ chài thứ thiệt sau hơn 6 năm gắn bó với nghề. Tháng 6 năm 2016, tôi xin vào làm công nhân lắp đặt hệ thống Phòng cháy, chữa cháy (PCCC) cho Trung tâm Ứng dụng khoa học công nghệ và Phòng cháy chữa cháy Đà Nẵng. Ngày đi làm ở công trường, tối về tôi ôm máy tính đọc tài liệu, nghiên cứu bản vẽ về hệ thống PCCC, học sử dụng phần mềm AutoCAD, và các phần mềm chuyên dụng khác. Nhờ sự cần mẫn và sự tiến bộ vượt bậc về chuyên môn, tháng 10 năm 2017 tôi được một công ty khác mời về làm việc với vai trò trưởng bộ phận kỹ thuật. Từ đó, tôi chuyển qua làm thiết kế hệ thống và chỉ huy các dự án, có tên tuổi trong hồ sơ hàng chục dự án lớn nhỏ ở Quảng Nam, Đà Nẵng. Tất cả thành tựu về chuyên môn ấy đều có nền tảng và gốc gác từ việc đọc sách và sự trui rèn trong những tháng năm đi đánh cá trên biển. Tháng 10 năm 2018, tôi quyết định bỏ nghề PCCC. Tôi muốn bước đi trên một con đường khác, một thử thách

mới mà tôi cho rằng sẽ phù hợp với con người mình hơn và sẽ phụng sự tốt hơn cho những giá trị tôi hằng theo đuổi. Dồn mọi vốn liếng tích luỹ và vay mượn thêm anh em bạn bè, tôi mở một quán cà phê sách và một Trung tâm Anh Ngữ. Đây là lần thứ 2, một tay mơ ngáo ngơ như tôi học đòi làm chủ (lần 1 vào năm 2012 ở Hà Nội, và bị thất bại). Công việc kinh doanh trầy trật, áp lực mỗi ngày thêm nặng nề. Rồi COVID-19 ập xuống, những gì còn lại trong tôi là nỗi ê chề và khoản nợ lên 9 con số. Tôi suy sụp, bê tha và chán nản. Vợ chồng bất hòa và gia đình ly tán. Một lần nữa, cảnh khốn cùng vây hãm tuổi 30, tôi đổ bệnh, quằn quại trong nỗi đau cả thể xác lẫn tinh thần. Hàng loạt biến cố và tổn thương dồn dập, tôi bắt đầu hoài nghi bản thân và mọi thứ, sống trong sự hoang mang, cô độc và bế tắc cùng cực. Tôi rơi vào khủng hoảng trầm trọng, cả về tinh thần, thể chất và tài chính. Tôi bắt đầu than thân trách phận, hàng loạt câu hỏi nhân sinh vần vũ trong óc não tôi mỗi ngày: Rốt cuộc, ý nghĩa của đời sống này là gì? Tại sao cuộc đời tôi lại cay đắng, tủi hờn đến vậy? Tôi được sinh ra để làm gì? Tôi nỗ lực quần quật bấy lâu nay để làm gì? Đọc nhiều sách để làm gì? Thêm hiểu biết có thêm hạnh phúc? Hạnh phúc là gì, hạnh phúc ở đâu?... Những lúc ấy, tôi chỉ ước được làm một anh ngư dân đần độn vô ưu, được làm một kẻ khờ không suy tư, phiền muộn.

Mỗi ngày, tôi thức dậy trong tiếng réo gọi nợ nần từ chiếc điện thoại, trên đôi chân đau đớn, nặng nề vì viêm giãn tĩnh mạch. Úp mặt vào gương, tôi thấy hai má mình sọp lại, gồ lên hai mảnh xương nhọn hoắt, đôi mắt sưng húp, hai tai ù rè như có kiến quậy cựa trong màng nhĩ. Mỗi đêm, tôi hạ lưng xuống giường như thể một cành non héo úa bị bẻ quặt. Nghĩ về tương lai, sự nghiệp, gia đình, tôi thấy đau, thấy tiếc, thấy thương cho phận mình. Càng nghĩ tôi càng thấy hoang mang, tâm tư bị cày xới lên rồi vỡ ra từng mảnh. Hàng đêm, tôi thường sụt sùi rồi thiếp đi trong uất nghẹn… Không ít lần tôi đã nghĩ đến cái chết, muốn tự kết liễu cái cuộc đời đầy truân chuyên và cay nghiệt này. Nhưng rồi, sách đã cứu tôi! Khi hay tin tôi bị bệnh nặng, cô bạn cũ đến thăm hỏi, động viên và tặng tôi ba cuốn sách. Một cuốn hướng dẫn phương pháp ăn uống để chữa bệnh, hai cuốn kia viết về tôn giáo và Phật học. Đọc xong ba cuốn sách, tôi chuyển ngay qua chế độ ăn thuần chay và tập thiền định. Chỉ sau 6 tháng, tôi hồi sinh mạnh mẽ cả về thể chất lẫn tinh thần, mọi bệnh tật biến mất, mỗi ngày thức dậy trong niềm khoan khoái và an lạc. Một sức sống mãnh liệt bùng cháy từ bên trong. Khi COVID-19 qua đi, với tinh thần hứng khởi và mẫn tiệp, tôi trở lại mạnh mẽ hơn bao giờ hết. Vẫn là nghề PCCC, nhưng giờ đây tôi được trọng dụng ở một quy mô và vai trò lớn hơn trước, phụ trách

cả chục dự án lớn nhỏ. Tôi thường xuyên ngồi trong những phòng họp hạng A, làm việc, giao dịch với đối tác, khách hàng cả trong và ngoài nước, ra vào các resort 5 sao như cơm bữa, tham dự những bữa tiệc thượng hạng. Có những thời điểm, tôi được các doanh nghiệp Âu-Mỹ, Nhật trả thù lao cả nghìn USD cho 1 giờ làm việc. Về mặt chuyên môn, anh em trong nghề dành cho tôi một sự nể trọng không nhỏ. Tôi luôn thầm tự hào vì đã vươn lên từ giai tầng cặn đáy của xã hội để sánh vai với các bậc trí thức, thường ngồi chung mâm với những vị mũ cao áo dài. Tôi được giao thiết kế hệ thống PCCC cho những tòa nhà 20-30 tầng, những resort 5 sao và được bổ nhiệm Chỉ huy Dự án Aeon Mall của Nhật, đấu nối, lập trình, chạy thử và hướng dẫn vận hành cho hàng chục nhà máy, chung cư, khách sạn, resort quanh miền Trung, Tây Nguyên.

Và cái gì đến cũng đến! Cái bản ngã và sự tự ti có gốc gác bần nông, thợ chài trỗi dậy và lớn dần. Cái TÔI bên trong phình to mỗi ngày, sự ngang ngạnh và độc đoán dần chiếm chỗ. Thêm cái tính tham công tiếc việc, bị thôi thúc tích cóp và kiếm chác, tôi bị cuốn vào vòng xoáy của công việc và lợi danh. Tôi bỏ luôn thói quen thiền định mỗi sáng, công phu thiền tập suy giảm, sự an lạc bên trong bị thế chỗ bởi áp lực và hơn thua… Cuộc sống gia đình ngày càng căng thẳng và ngột ngạt. Sự mệt mỏi

trùm xuống như một mạng nhện, như một màn sương, mỗi ngày mờ đục thêm một ít, mỗi tháng nặng nề thêm một ít. Tận đáy lồng ngực, có những tiếng nói khẽ khàng, khắc khoải nhắc nhở và trách móc chính tôi - nhưng nó không đủ mạnh. Cho đến khi sự ngột ngạt và xung đột lên đến đỉnh điểm - vợ tôi bỏ nhà ra đi, mang hành lý ôm con về ngoại. Sự đổ vỡ treo lủng lẳng trên đầu. Khi ấy, tôi mới sực tỉnh, mới nghiêm túc nhìn nhận lại bản thân! Tôi nhận thấy sự héo úa từ bên trong, sự trống rỗng đến ghê rợn và nỗi kinh hoàng bóp nghẹt trên lồng ngực. Tôi bỏ ngang công việc, tắt điện thoại, lên núi tu thiền, đi tìm nơi trú ẩn, chạy trốn những xiềng xích và gánh nặng. Sau 11 ngày thiền tập miên mật, mỗi ngày bắt đầu từ 4 giờ sáng đến 21 giờ đêm, tôi như được gột rửa thành con người mới, những căng thẳng nặng nề hoàn toàn được dọn sạch, những định kiến, bám chấp cũng được rũ bỏ... Tôi thấu rõ hơn những nguyên lý và quy luật của vũ trụ, bình thản đón nhận những đổi thay, được mất của đời sống. Vô cùng biết ơn những nhân duyên trong đời mình, biết ơn nỗ lực của bản thân và những cuốn sách mà tôi đã đọc - những cánh cửa tri thức đã giúp tôi trải nghiệm đời sống này một cách sâu sắc hơn.

Trong những sự kiện giao lưu và trò chuyện về văn hoá đọc, tôi thường được hỏi "đã đọc những sách gì?". Kể lể thì dông dài, nhưng có thể tóm lược ngắn gọn như

sau: Từ 15 đến 18 tuổi, tôi chủ yếu chỉ đọc dòng sách về tình yêu, tình bạn và gia đình và thêm bộ 3 cuốn sách nổi tiếng của Dale Carnegie mà ai cũng biết. Thời điểm 19 - 22 tuổi, khi giao du với các bạn sinh viên, tôi chuyển qua đọc dòng sách self-help, những cuốn sách đã thúc đẩy sự ảo tưởng của tôi lên đến cực điểm, dẫn đến hai lần liều lĩnh kinh doanh và đổ bể. Từ 23 tuổi trở đi, tôi chủ yếu đọc sách văn học, lịch sử, kinh tế, chính trị, giáo dục, danh nhân, nghiên khảo và sách chuyên ngành phục vụ công việc. Sau tuổi 29, tôi mới bắt đầu đọc dòng sách tôn giáo và tâm linh. Những cuốn sách đã dẫn đường tôi vào nhà thờ, tham dự cầu nguyện và hành lễ, từ Lễ Rửa tội đến Lễ Vượt qua. Khi thấy không hợp, tôi lại vào chùa, ăn cơm chùa, ngủ ở chùa. Tuy vậy, giờ đây tôi lại chẳng theo một tôn giáo nào cả, chưa từng quy y, không là phật tử, mặc dù tôi vẫn sống đời cư sĩ, gìn giữ một số giới luật cơ bản theo Phật giáo nguyên thuỷ.

Gõ những dòng này ở tuổi 35 trong cuốn sách của anh Nguyễn Quang Thạch, trong tôi trào lên những xúc cảm thật khó tả. Ôn lại những tháng ngày tuổi trẻ, những nông nổi, nhiệt huyết, truân chuyên, được mất; những đắng cay và vui thú - tự thấy cuộc đời thật kỳ lạ, cuộc sống thật đẹp. Cái đẹp của sự từng trải, cái đẹp của trải nghiệm, thực nghiệm nó nhuốm màu thương đau nhưng giàu thi vị. Hành trình tập học từ trí tuệ thu nhận cứng

nhắc, máy móc trong sách vở đến những bước tư tuệ và cảm nghiệm là một hành trình gian nan nhưng đáng giá. Và có lẽ, đời này chẳng có gì toàn thiện, mọi thứ đều có giá của nó. Cuối cùng, sách là người thầy dẫn tôi lên những thang bậc của tri thức và hiểu biết. Lót nền và đào luyện tôi cả về mặt văn hóa và chuyên môn nghề nghiệp. Còn thiền định cứu rỗi tôi vượt qua những khủng hoảng ngặt nghèo của tuổi trẻ và hơn thế - là nơi tôi được chứng nghiệm, cảm nghiệm nhân sinh, vạn vật một cách huyền diệu không thể lý giải, diễn đạt bằng ngôn lời.

Nguyễn Văn Thương

Tháng 2 năm 2025

LỜI CẢM ƠN

Nghe lời *"Thank you Vietnam/* Cảm ơn Việt Nam" của học sinh Ấn Độ và Philippines trong những lần trao tặng Thư viện Lớp học từ tháng 12 năm 2023 đến nay, tôi luôn xúc động.

Hàng chục ngàn lượt lời cảm ơn ấy giúp tôi vơi đi sự mệt nhọc dọc đường đi bộ từ Pune đến Mumbai từ đầu tháng 10/2024 để vận động Sách về nông thôn Ấn Độ, Sách vì quyền đọc sách của trẻ em toàn cầu…

Để hai từ *Việt Nam* được cảm ơn ở Ấn Độ - đất nước của tâm linh, cái nôi của nhiều tôn giáo lớn và văn minh của nhân loại và từ Phillippines – quốc gia Kito giáo duy nhất ở châu Á, tôi trân trọng cám ơn các bác, các cô, các chú, anh chị em, các bạn và những học sinh nhỏ tuổi đã cùng tôi đưa sách đến nhiều ngàn học sinh nông thôn Ấn Độ, Phillippines trong những năm qua.

Người Việt Nam chúng ta nắm tay hành động vì sự tiến bộ chung của nhân loại là chúng ta đang nâng vị thế

người Việt Nam trên hành tinh này. Đặc biệt, hành động vì tình nhân loại là cách chúng ta giáo dục các thế hệ kế tiếp của đất nước hiểu rằng trái đất là ngôi nhà chung, chúng ta cần có trách nhiệm dựng xây ngôi nhà ấy.

Khi hàng chục triệu công dân thấu hiểu rằng tình nhân loại là giá trị phổ quát tốt đẹp và cùng nhau hành động, thì như lẽ tự nhiên, tinh thần quốc dân đã như hơi thở, ai cũng xem xã hội là nhà của mình, cùng nhau góp sức thúc đẩy công bằng và văn minh trên đất nước chúng ta.

Bước chân gọi trái tim người mẹ được khởi viết trong hành trình tôi đi bộ ở Ấn Độ và được hoàn thiện ở Việt Nam.

Tôi trân trọng cảm ơn mọi người đã hỗ trợ tài chính để tôi có hành trình đi bộ 160km cũng như giúp tôi trong quá trình hoàn thành sách.

Cảm ơn gia đình bạn Uông Minh Thành, Nguyễn Thế Trung ở Hà Nội và gia đình bạn Nguyễn Văn Nguyên, Phạm Văn Trung ở thành phố Hà Tĩnh bởi tình bạn ấm áp trong ngôi nhà của các bạn và những sẻ chia chân thành về những bài viết trong sách.

Cảm ơn Cửu vạn sách Đỗ Tiến Thành, Nguyễn Văn Thương, mẹ của dịch giả nhỏ tuổi Lily, chuyên gia IT Nguyễn Thế Trung, Tiến sĩ Trần Nữ Quý Linh về những bài viết và góp ý.

Cảm ơn nhà báo Bùi Tiến Dũng, nông dân Nguyễn Văn Nguyên, thầy giáo Trần Đình Trợ đóng góp ý kiến quý giá từ khi ý tưởng sách được hình thành.

Cảm ơn họa sĩ Yến Năng bởi bìa sách với đôi chân thật của tôi tạo nên trái tim thiết tha yêu thương và thúc giục bạn đọc hành động vì tương lai con trẻ Việt Nam và các quốc gia khác như đúng tâm huyết của tôi.

Cảm ơn Nhà xuất bản Phụ nữ Việt Nam đưa đến bạn đọc những tâm huyết của đời tôi với con trẻ Việt Nam, Ấn Độ và các quốc gia khác.

Cảm ơn các bạn đọc cuốn sách này, bởi ngoài giá trị của sách đi vào tâm trí bạn, giúp con các bạn và con trẻ gần bạn, thì việc bạn mua sách sẽ giúp nhiều con trẻ nông thôn Việt Nam, Ấn Độ, Philippines… được nghe và đọc sách. Và như một lẽ hiển nhiên, các bạn đóng vai như những người mẹ yêu con họ bằng việc mang tri thức đến những thiên thần trên đất nước và hành tinh chúng ta.

Nguyễn Quang Thạch

bước chân
gọi
trái tim người mẹ

Chịu trách nhiệm xuất bản
Giám đốc - Tổng biên tập
KHÚC THỊ HOA PHƯỢNG

Biên tập: **Trương Thị Ngọc Lan**
Bìa: **Yến Năng**
Trình bày: **Xuân Ngân**

NHÀ XUẤT BẢN PHỤ NỮ VIỆT NAM
39 Hàng Chuối - Hà Nội
ĐT: (024) 39717979 - 39717980 - 39710717 - 39716727 - 39712832
FAX: (024) 39712830
E-mail: nxbphunu@vnn.vn
Website: www.nxbphunu.com.vn

Chi nhánh:
16 Alexandre de Rhodes - Q. I - TP Hồ Chí Minh - ĐT: (028) 38234806

Đối tác liên kết
Nguyễn Quang Thạch
tổ dân phố 6, phường Nam Hồng, thị xã Hồng Lĩnh, tỉnh Hà Tĩnh

In 1.500 cuốn, khổ 13,5x20,5cm, tại Nhà in Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, Phú Thị, Gia Lâm, Hà Nội. Giấy xác nhận ĐKXB số: 1249-2025/CXBIPH/5-29/PN ký ngày 14/4/2025. Giấy QĐXB số: 650/QĐ-PNVN ký ngày 7/5/2025.
ISBN: 978-604-4995-58-8
In xong và nộp lưu chiểu năm 2025